UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Aktuální otázky trestných činů proti majetku

Current Legal Issues of Crimes against Property

Konzultant: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Roman Havlíček

červen 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Mgr. Roman Havlíček

OBSAH

ÚVOD 5

1 TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU 10

1.1 Vymezení pojmu trestné činy proti majetku 10
1.2 Fenomenologie a etiologie majetkové kriminality 15
1.3 Třídění trestných činů proti majetku 20

2 TRESTNÉ ČINY PROTI CIZÍM VĚCEM 22

2.1 Krádež 22
2.2 Zpronevěra 32
2.3 Neoprávněné užívání cizí věci 42
2.4 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebyt. prostoru 48
2.5 Neoprávněné držení platební karty 56
2.6 Zatajení věci 61
2.7 Poškozování cizí věci 68

3 TRESTNÉ ČINY PODVODNÉHO CHARAKTERU 73

3.1 Podvod 73
3.2 Pojistný podvod 84
3.3 Úvěrový podvod 90
3.4 Provozování nepoctivých her a sázek 96

4 PODÍLNICTVÍ NA TRESTNÉ ČINNOSTI JINÉHO 101

4.1 Úmyslné podílnictví 101
4.2 Podílnictví z nedbalosti 107
4.3 Legalizace výnosů z trestné činnosti 109

ZÁVĚR 116

RESUMÉ 122

LITERATURA 124

ÚVOD

Cílem této rigorózní práce je trestněprávní analýza a hodnocení nejtypičtějších a nejfrekventovanějších skutkových podstat trestných činů proti majetku uvedených v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona a jejich srovnání s nově schváleným zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který má nabýt účinnosti 1. ledna 2010 a který zásadním způsobem mění a modernizuje české trestní právo.

Základní zásady českého trestního práva jsou obsaženy v Ústavě České republiky a zejména v Listině základních práv a svobod. Hlavním pramenem trestního práva je v současné době zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu. Za pramen trestního práva jsou považovány ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky i mezinárodní smlouvy, které byly Českou republikou ratifikovány a vyhlášeny. Tyto smlouvy mají přednost před zákonem, nikoliv ovšem před ústavním zákonem. Jedná se zejména o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a o Evropskou konvenci o lidských právech a základních svobodách. Významným pramenem trestního práva je rovněž zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Dalšími prameny trestního práva jsou např. zákon č. 165/1950 Sb., na ochranu míru; zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody; zákon č. 119/1190 Sb., o soudní rehabilitaci a též amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky.

Já budu ve své rigorózní práci čerpat převážně z největšího pramene trestního práva, kterým je již výše zmíněný zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon"), z literatury s tímto zákonem souvisejícím, dále z judikatury popřípadě nálezů Ústavního soudu a v neposlední řadě z nově schváleného trestního zákona, jenž nabude účinnosti dnem 1. ledna 2010 a jeho důvodové zprávy.

Úvodem považuji za vhodné nastínit alespoň ve zkratce metodiku vyšetřování trestných činů proti majetku, jelikož tuto vymezit, činí nemalé problémy z toho důvodu, že značná část trestných činů proti majetku, tak jak jsou uvedeny v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona spadá do vyšetřování hospodářské kriminality. Jedná se především o společensky nebezpečná jednání spojená se specifickými formami podnikání nebo specifickými činnostmi vyplývajícími z postavení v zaměstnání, jenž naplňují znaky skutkových podstat trestných činů dle ustanovení § 248 tr. zákona zpronevěra, § 250 tr. zákona podvod, § 253 tr. zákona lichva, § 255 tr. zákona porušování povinnosti při správě cizího majetku, § 256b tr. zákona pletichy při řízení konkursním a vyrovnávacím atd. K rozdílům mezi obecnou majetkovou kriminalitou a hospodářskou kriminalitou patří zejména ta skutečnost, že u většiny věcí obecné majetkové kriminality je již od počátku jasné, o jaký skutek se jedná a není problém určit budoucí právní kvalifikaci a tím také přizpůsobit další postup policejního orgánu a vyšetřovatele. U hospodářské kriminality se naopak setkáváme s charakteristickým rysem, kdy lze při prvotním oznámení z řad občanů nebo firem jen obtížně v prvním okamžiku určit, o jaký trestný čin se jedná a následně tento kvalifikovat.

Obecně můžeme konstatovat, že objasňování, prověřování a vyšetřování trestných činů, vychází ze tří základních skutečností. V prvním případě ji tvoří, a to zhruba z jedné poloviny, zkušenosti z přípravného řízení získané a ověřené praktickou činností mnoha generací odborníků zabývajících se touto problematikou. Ve druhém případě, zhruba z jedné čtvrtiny, metodika reaguje na nové formy páchání trestné činnosti a zbývající část tvoří, ať se tomu bráníme sebevíce, celospolečenské, zejména politické změny. Tento jev je nejvíce patrný v jednotlivých vývojových etapách naší společnosti.

Snad nejmarkantněji se projevil na sklonku čtyřicátých a počátku padesátých let minulého století, kdy na podkladě poválečného uspořádání světa docházelo na území naší republiky ve sféře zájmu tehdejšího Sovětského svazu, ke změně filozofického názoru na majetek. Ponecháme-li stranou politickou stránku věci, lze tento jev pozorovat nejvíce právě u majetkové

trestné činnosti. Ve společnosti nastala obměna priorit, kdy ochrana soukromého vlastnictví byla potlačena ochranou celospolečenského vlastnictví a na podporu interpretace tzv. sovětského modelu byly přijímány speciální zákony a interní akty řízení, které zásadně změnily metodiku objasňování, prověřování a vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti. Tato etapa společenského vývoje byla následně v šedesátých letech na uvedeném teritoriu, v duchu převýchovy socialistického člověka, poznamenána násilnou aplikací dalších nových norem.

Dalším významným mezníkem v metodice objasňování, prověřování a vyšetřování trestných činů proti majetku byly společenskopolitické změny, k nimž došlo po roce 1989. Hluboké ekonomické, politické a sociální změny, ke kterým došlo po pádu totalitního režimu, postupně ovlivnily všechny oblasti života společnosti. Tyto změny ve společnosti se odrazily pochopitelně také v trestním zákonodárství a reciprocitně také ve struktuře trestných činů proti majetku a jejich ochraně. Se zrušením tzv. socialistického majetku nastal návrat k tradičnímu chápání soukromého vlastnictví a majetkových práv. V současné době představují trestné činy proti majetku, podobně jako v ostatních vyspělých zemích, převážnou část celkové kriminality a můžeme také říci, že jejich vývoj do značné míry předurčuje vývoj celkové kriminality.

V porevolučních letech bylo v České republice nutné novelizovat a zároveň vypracovat nové zákony ohledně některých právních institutů ve všech právních odvětvích, což ovšem nebylo, vzhledem na kapacitní možnosti a personálnímu obsazení příslušných legislativních pracovišť, možné provedením komplexních rekodifikací základních právních předpisů. Z tohoto důvodu se pod tlakem okamžitých požadavků praxe přistupovalo zejména k větším či menším novelám jednotlivých právních předpisů a této skutečnosti nebyl ušetřen ani trestní zákon č. 140/1961 Sb., kdy se přistupovalo k novelizacím reagujících především na aktuální potřeby vyvolané dynamikou kriminality. Tato doplnění trestního zákona v podobě novelizací byla ale zpravidla bez konkrétního koncepčního zadání, hlubšího teoretického základu a v neposlední řadě také bez dostatečné koordinace zákonodárných iniciativ.

Snaha zajistit trestněprávní ochranu novým institutům zakotvených ve zvláštních zákonech vedla mnohdy také k tomu, že trestní zákon byl opakovaně doplňován o kasuistické skutkové podstaty s velmi úzce vymezenými znaky. Od roku 1998 doplňuje tyto tendence stále výrazněji i potřeba zajistit kompatibilitu českého trestního práva s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána a v neposlední řadě se samozřejmě jedná také o narůstající legislativní činnost orgánů Evropské unie, jejichž právní akty ve formě rámcových rozhodnutí, je zapotřebí transformovat do právního řádu v co nejkratších lhůtách.

V současné době, kdy naše země směřuje k plné integraci do evropských hospodářských, politických, kulturních i bezpečnostních struktur, a kdy trestní právo jako součást právního řádu tyto integrační procesy samozřejmě reflektuje, bylo zapotřebí, aby byla dopracována a schválena rekodifikace stávajícího trestního zákoníku. Výsledkem této snahy je tedy nový, v legislativním procesu schválený zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který nabývá účinnosti 1. ledna 2010 a který zásadním způsobem mění a modernizuje české trestní právo.

Hlavní část rigorózní práce jsem rozdělil celkem do čtyř kapitol, kdy v první kapitole se snažím o vymezení samotného pojmu trestné činy majetku, dále zde rozebírám majetkové trestné činy z hlediska fenomenologie a etiologie a zaměřím se na samotné členění trestných činů proti majetku. Z tohoto členění budu dále vycházet v dalších třech následujících stěžejních kapitolách, ve kterých se budu snažit o komplexní trestněprávní analýzu skutkových podstat vybraných trestných činů proti majetku uvedených v IX. hlavě zvláštní části stávajícího trestního zákona, o jejich hodnocení a jejich srovnání s výše uvedeným nově schváleným zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon.

K tomuto účelu jsem vybral nejtypičtější a nejfrekventovanější zástupce skutkových podstat trestných činů proti majetku, jako např. krádež, zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod, úmyslné podílnictví, legalizace výnosů z trestné činnosti, atd. Tyto trestné činy

jsou uspořádány ve třech kapitolách a tím zároveň tvoří tři skupiny členění trestných činů proti majetku, a to trestné činy proti cizím věcem, trestné činy podvodného charakteru a podílnictví na trestné činnosti jiného. K tomuto výběru jsem dospěl z prostého důvodu, jelikož trestněprávní analýza, hodnocení a srovnání všech skutkových podstat trestných činů v hlavě IX. zvláštní části trestního zákona by značnou měrou překročila rámec rozsahu této rigorózní práce, protože se jedná o velmi rozsáhlé téma.

1. TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU

1.1 Vymezení pojmu trestné činy proti majetku

Trestné činy proti majetku chránící majetkové zájmy jsou vymezeny v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona a poskytují v důsledku zásadních společenských změn, k nimž došlo po roce 1989 a jež se nutně promítly i do trestního zákonodárství, rovnocennou trestně právní ochranu všem druhům a formám vlastnictví. Současně se tyto změny dotýkají i struktury majetkových trestných činů. „Jednak v jejich důsledku dochází k přesunu některých trestných činů, dříve hospodářských (namířených proti tzv. socialistickému majetku), v minulosti představujících převážnou část tehdejší hospodářské kriminality, mezi trestnou činnost majetkovou a naopak některá ustanovení majetkové povahy se stávají frekventovanými v oblasti současné hospodářské kriminality (např. bankovní a jiné podvody, zpronevěry apod.)." [1] Právo vlastnit majetek je základním lidským právem, jehož ochrana je zajištěna právními normami nejvyšší právní síly, a to nejen vnitrostátními viz článek 11 Listiny základních práv a svobod, podle jehož prvního odstavce má každý právo vlastnit majetek, ale též mezinárodními jako např. ustanovením článku 1 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Vedle vlastnictví jsou tu chráněna i jiná majetková práva a nerušené držení věci. „Oproti dřívějšímu stavu, kdy byl chráněn pouze majetek v osobním a soukromém vlastnictví, a státní a společenský majetek byl zvýšenou měrou chráněn jako ekonomická základna socialismu v hlavě II. oddílu třetím zvláštní části trestního zákona, došlo k podstatné změně v tom, že bylo upuštěno takové privilegování společenského a státního majetku a celý výše uvedený

[1] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 62

oddíl byl bez náhrady zrušen." [2] V současné době poskytují ochranu majetku a majetkovým právům také mimotrestní právní normy, především občanský zákoník, obchodní zákoník, zákoník práce atd. Zejména pak jejich ustanovení o vlastnickém právu a jiných majetkových právech, o závazcích, o náhradě škody a další.

Rozsah chráněných zájmů je v jednotlivých ustanoveních trestního zákona různý, např. ustanovením o trestném činu krádeže dle § 247 tr. zákona jsou chráněny jen věci, oproti tomu v jiných ustanoveních je chráněn majetek jako celek, viz trestný čin podvodu § 250 tr. zákona anebo trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku § 255 tr. zákona. „Majetkové zájmy jsou však chráněny i některými dalšími ustanoveními zvláštní části trestního zákona, např. v hlavě druhé o trestných činech hospodářských, v hlavě čtvrté o trestných činech obecně nebezpečných, v hlavě osmé o trestných činech proti svobodě (např. trestný čin loupeže § 234 tr. zákona), v hlavě desáté o trestných činech proti lidskosti (např. trestný čin plenění v prostoru válečných operací § 264 tr. zákona) a v hlavě dvanácté o trestných činech vojenských (např. trestný čin porušování služebních povinností § 288a tr. zákona)." [3]

Majetkovou kriminalitu je potřeba odlišit od hospodářské kriminality, což není ani v současné době příliš snadné. Majetková kriminalita směřuje především proti majetku fyzických a právnických osob, oproti tomu hospodářská kriminalita směřuje proti hospodářskému řádu a jeho fungování. Hospodářskou kriminalitu nelze ovšem omezovat pouze na hospodářské trestné činy ve smyslu ustanovení § 118 až § 152 tr. zákona a často do ní musíme zahrnovat i závažné případy podvodů (§ 250 tr. zákona), pojistných podvodů (250a tr. zákona), úvěrových podvodů (§ 250b tr. zákona), zpronevěr (§ 248 tr. zákona) a dalších trestných činů v případě, že naruší anebo ohrozí hospodářský řád. Základní rozdíl mezi majetkovou a hospodářskou kriminalitou

[2] Kuchta, J., Kalvodová, V., Zezulová, J. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Brno: Masarykova universita, 2001. ISBN 80-210-2530-1, s. 138

[3] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 433

je třeba spatřovat především ve výši a závažnosti způsobených škod, kdy u hospodářských trestných činů jednoznačně na menší počet spáchaných skutků připadá znatelně vyšší škoda, než na větší množství spáchaných majetkových trestných činů. Výrazné rozdíly jsou shledávány poté v charakteristikách pachatelů. „Podle současných poznatků jsou častými pachateli hospodářské kriminality osoby s vyšším společenským statusem i vyšším vzděláním, zatímco u majetkové kriminality jsou častými pachateli osoby z nižších vrstev či dokonce kriminální živly." [4] V souvislosti s páchaním hospodářské kriminality mluvíme také často o tzv. trestné činnosti bílých límečků.

Jak již bylo řečeno v předešlém odstavci, u trestných činů proti majetku má zásadní význam výše škody, která odlišuje trestné činy od přestupků a poskytuje výklad pro okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které jsou charakterizovány obecnými pojmy určujícími velikost způsobené škody. „Trestní zákon z roku 1961 původně nevyjadřoval rozsah následku (škody) jako znaku příslušné skutkové podstaty majetkového trestného činu pevnými peněžitými částkami, ale používal obecných hodnotících termínů,. např. značná škoda, škoda velkého rozsahu." [5] Rozsah a obsah těchto pojmů byly vykládány příslušnou judikaturou, která ovšem na jednom přijatém výkladu rigidně setrvávala po několik desítek let, a to bez ohledu na probíhající změny společenských podmínek. Tato skutečnost vedla s postupujícími změnami cenových hladin k faktickému zostřování trestní represe, kdy například obsah pojmu značná škoda byl téměř třicet let vykládán tím způsobem, že tento znak byl naplněn již při škodě okolo dvacet tisíc korun, bez ohledu na skutečnost, že se v průběhu uvedené doby ceny zboží mnohem zvýšily.

Novela trestního zákona provedená zákonem č. 175/1990 Sb. zavedla nový, v trestním zákoně dosud nepoužitý způsob vyjádření obsahu a rozsahu škody způsobené na majetku trestným činem, a to tím způsobem, že v příslušných skutkových podstatách zůstal rozsah škody vyjádřen obecným hodnotícím

[4] Novotný, O., Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4, s. 248

[5] Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 212

pojmem (např. škoda velkého rozsahu) a konkrétní finanční rozsah tohoto pojmu následně stanovilo vykládací pravidlo uvedené v obecné části trestního zákona v ustanovení § 89. Toto vykládací pravidlo určovalo, že základem, od kterého se výpočet prováděl, je minimální měsíční mzda stanovená obecně závaznými právními předpisy. Jednotlivé obecné hodnotící pojmy poté byly různými násobky této minimální měsíční mzdy. Zavedením takového pružného ekvivalentu se předpokládalo, že umožní aktuálně reagovat na pohyb cen a mezd ve společnosti a očekávalo se, že takové řešení může také přihlížet k míře inflace.

Tato koncepce se ovšem neosvědčila a z tohoto důvodu zakotvil zákonodárce novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. ledna 2002 v ustanovení § 89 odst. 11 tr. zákona přesné peněžité částky vyjadřující rozsah škody způsobené trestným činem. V ustanovení tohoto paragrafu byla hranice škody nikoli nepatrné stanovena na částku nejméně pět tisíc korun českých, čímž byla fakticky dána hranice mezi trestným činem a korespondujícím majetkovým přestupkem dle ustanovení § 50 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „přestupkový zákon"). Vyjádření pevných peněžitých částek přímo v trestním zákoně je třeba považovat za správné a odůvodněné, a to zejména z hlediska uplatnění principu nullum crimen sine lege. Z tohoto principu vyplývá požadavek, aby právní úprava byla jasná, srozumitelná a aby zákonodárce co nejpřesněji stanovil podmínky trestní odpovědnosti. „Uvedenému principu lépe odpovídá pojetí, při kterém jsou v zákoně uvedeny pevné peněžité částky vyjadřující rozsah té které kategorie škody, než předchozí koncepce odkazující na mimotrestní podzákonnou normu." [6]

Při stanovení výše škody se vychází z ceny, za kterou se věc, jenž byla předmětem útoku, v době a místě činu obvykle prodává při legálním prodeji. Není-li možné takto výši škody zjistit, vychází se dle ustanovení § 89 odst. 12 tr. zákona z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav. Dle ustanovení § 105 zákona č. 141/1961 Sb.,

[6] Jelínek, J. Novela trestního řádu 2001, Bulletin advokacie č. 11-12/2001

o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád") si musí soud v trestním řízení pro stanovení výše škody opatřit důkazy, kterými jsou zejména v jednodušších věcech doklady od poškozeného, které osvědčují způsob získání věci včetně její ceny nebo odborné vyjádření k stanovení ceny věci v době a místě činu obvyklé. Ve složitějších případech poté znalecký posudek z oboru ekonomiky, odvětví ceny a odhady. „Jde-li o pokračování v trestném činu, potom pro právní kvalifikaci skutku se škody, které byly způsobeny jednotlivými dílčími útoky, sčítají a podle celkové škody se učiní závěr, jaká škoda byla způsobena trestným činem." [7]

Pachatelem trestných činů proti majetku může být většinou kdokoli, ale u některých skutkových podstat se vyžaduje subjekt speciální. Jedná se např. o trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona, kdy pachatelem nemůže být kdokoli, ale pouze ten, jemuž byla věc svěřena nebo v případě trestného činu zvýhodňování věřitele dle ustanovení § 256a tr. zákona může být pachatelem jen dlužník, který není schopen splnit své splatné závazky anebo u trestného činu pletichy při řízení konkurzním a vyrovnacím dle ustanovení § 256b odst. 1 tr. zákona může být pachatelem jen konkursní věřitel nebo věřitel u vyrovnacího řízení.

U některých majetkových trestných činů se také uplatní institut jednání za jiného dle ustanovení § 90 odst. 2 tr. zákona. V tomto ustanovení zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení. Je dostačující, když zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná. To znamená, že fyzická osoba jednající za osobu právnickou, která ovšem sama nemá znaky konkrétního nebo speciálního subjektu, se považuje za konkrétní nebo speciální subjekt, pokud zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby. Jedná se o právní fikci, která se uplatní jen u trestných činů s omezeným okruhem pachatelů. Jedná se například

[7] Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 215

o trestný čin zvýhodňování věřitele dle ustanovení § 256a tr. zákona (kdo jako dlužník) anebo o trestný čin pletichy při řízení konkurzníma vyrovnacím dle ustanovení § 256b odst. 1 tr. zákona (kdo jako konkurzní věřitel).

Subjektivní stránka u trestných činů proti majetku záleží v úmyslném zavinění. Výjimku tvoří trestné činy podílnictví dle ustanovení § 252, porušování povinnosti při správě cizího majetku dle ustanovení § 255a, předlužení dle ustanovení § 256c tr. zákona, které jsou nedbalostní. Z toho u trestných činů dle ustanovení § 255a, ust. § 256c tr. zákona je trestní odpovědnost omezena jen na nedbalost vědomou. Úmysl se musí vztahovat na všechny znaky objektivní stránky konkrétního trestného činu, tedy např. na okolnost, že jde o cizí věc. K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby stačí dle ustanovení § 6 tr. zákona nedbalost.

Svolení poškozeného v případě trestných činů proti majetku vylučuje protiprávnost jednání. Domnívá-li se omylem pachatel, že má svolení, není trestně odpovědný. Dodatečné svolení poškozeného nevylučuje trestní odpovědnost pachatele, ale pouze snižuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Zpravidla se jedná o svolení vlastníka věci.

1.2 Fenomenologie a etiologie majetkové kriminality

„Podle fenomenologie majetkové kriminality je pro majetkové trestné činy, jak již vyplývá ze samotného názvu, charakteristický útok proti cizímu majetku.“ [8] Majetkové trestné činy představují v posledních letech převážnou část celkové kriminality a jinak tomu nebylo ani v minulosti. K nejvýraznějšímu nárůstu majetkové kriminality došlo po roce 1989, a to v důsledku již zmíněné legislativní změny v předchozí kapitole, která přinesla oproti minulosti odlišné pojmové vymezení majetkové a hospodářské kriminality. Zatím co v roce 1989 činil podíl majetkové kriminality v České republice na celkové registrované

[8] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 62

trestné činnosti necelých 50 %, v roce 1990 již představoval ¾ a vzestupná tendence pokračovala i v dalších letech až do roku 1993. V současné době se majetková trestná činnost podílí na celkovém nápadu trestné činnosti cca 80 % a je dlouhodobě výrazným negativním protispolečenským jevem. „Objasněnost majetkové trestné činnosti je velmi nízká a pohybuje se mezi 20-25 %, u krádeží vloupáním a kapesních krádeží je podíl objasněnosti ještě výrazně nižší." [9] Bilanci v objasněnosti vylepšují podvody a ostatní majetkové trestné činy.

Ze sociodemografického hlediska pachatelů majetkové trestné činnosti lze konstatovat, že podobně jako celá kriminalita je převážně záležitostí mužské populace. Co se týče věkového složení pachatelů stíhaných pro majetkovou trestnou činnost, jsou v současné době nejpočetněji zastoupeny mladší věkové kategorie obyvatelstva ve věku 15 až 20 a 20 až 30 let. S přibývajícím věkem potom kriminální aktivita klesá. Za velmi znepokojující skutečnost je v posledních letech potřeba považovat výrazný nárůst dětské kriminality, jejíž zastoupení je právě u majetkové kriminality nejvyšší. Počet recidivistů býval u pachatelů majetkových deliktů vždy vyšší než u většiny ostatních trestných činů. Za poslední období ovšem dochází k poklesu podílu recidivních pachatelů a k výraznému nárůstu prvotrestaných pachatelů.

Z hlediska komplexní struktury majetkové kriminality je nejtypičtějším a nejfrekventovanějším trestným činem krádež dle ustanovení § 247 tr. zákona. Policie České republiky ve svých statistikách člení trestné činy krádeže na krádež vloupáním a krádež prostou. Nejčastěji dochází ke krádežím vloupáním do bytů, víkendových chat, obchodů, restaurací, objektů se starožitnostmi a do různých ubytovacích zařízení. Krádeže vloupáním se odlišují od ostatních majetkových trestných činů tím, že pachatelé této trestné činnosti před vniknutím do objektu překonávají různé překážky, k čemuž si v mnoha případech zhotovují nástroje nebo používají jako nástrojů různých předmětů nalezených poblíže místa trestného činu. Pokud jde o krádeže prosté, které

[9] Chmelík. J. a kolektiv Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005. ISBN 80-86898-36-9, s. 354

jsou považovány za typickou formu pouliční kriminality, pak je třeba poukázat zejména na krádeže luxusních motorových vozidel a věcí z nich, dále krádeže jízdních kol, starožitností a zejména na velmi rozšířené kapesní krádeže. Krádeže prosté se z hlediska kriminalistické taktiky liší od krádeží vloupáním zvláštními charakteristickými znaky. Jejich pachatelé se zmocňují cizí věci, která je zpravidla volně přístupná, takže nepřekonávají velké překážky. Hned druhé místo za nejfrekventovanějším trestným činem z majetkové kriminality zaujímají podvody a zpronevěry, které působí velké škody v oblasti ekonomiky, zejména ve vztahu k obchodním partnerům, velkým firmám, finančním a pojišťovacím institucím a samozřejmě také vůči státu. Zde je ale potřeba podotknout, že policejní statistiky řadí tuto trestnou činnost mezi hospodářskou kriminalitu.

Vysoké nebezpečí majetkové kriminality spočívá nejen ve hmotných škodách, ale také v tom, že je mnohdy páchána členy organizovaných skupin, jejichž činnost vykazuje vysokou profesionalitu, plánovitost a specializaci. Organizovaný zločin je v rámci majetkové kriminality zaměřen především na krádeže dvoustopých motorových vozidel, starožitností, zbraní apod. a majetková trestná činnost je ve velké míře doprovázena celou řadou dalších trestných činů, které již nevykazují prvky majetkového charakteru. Jedná se například o padělání dokumentů, nelegální převážení odcizených předmětů do zahraničí a další.

„Podle etiologie je možno majetkovou kriminalitu v evropském měřítku charakterizovat jako důsledek kulturního a civilizačního procesu a také hospodářských poměrů.“ [10] V minulosti byla tato kriminalita vysvětlována především v souvislosti s chudobou, nouzí a nezaměstnaností. To již nemůžeme ovšem konstatovat v současné době, kdy v posledních letech hospodářské prosperity, průmyslového růstu a rostoucí životní úrovně, má majetková kriminalita vzrůstající tendenci. „Právě z tohoto důvodu je

[10] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 70

v současnosti často nazývána jako kriminalita z blahobytu." [11] Je nepochybné, že čím více je společnost bohatší, čím více zboží se vyrábí, dováží a konzumuje, tím existuje více možností a příležitostí k páchání majetkových trestných činů. Další příčiny tohoto stavu můžeme spatřovat v psychické a sociální sféře, počínaje negativními výchovnými vlivy v rodinném prostředí a ve škole, negativním vztahem k práci a v neposlední řadě v deformovaném vztahu k cizímu majetku.

V České republice významným způsobem ovlivnily nežádoucí vývoj majetkové kriminality zásadní celospolečenské změny, směřující k demokratizaci života celé společnosti, které odstartovalo tehdejší porevoluční období. „Tyto převratné změny, k nimž ve společnosti došlo, se staly samy o sobě do jisté míry kriminogenním faktorem." [12] Značná část občanů si chápání svobody vyložila po svém a demokracii si vysvětlovala pouze ve svůj prospěch a na úkor ostatních občanů. Tomuto stavu neprospěla ani nezvykle rozsáhlá a daným společenským podmínkám nepřiměřená amnestie prezidenta republiky. Došlo k hromadnému propuštění nedostatečně resocializovaných amnestovaných vězňů z výkonu trestu odnětí svobody za situace, kdy pro to nebyly vytvořeny dostatečné materiální ani sociální podmínky. Tato situace způsobila, že se mnozí z nich vraceli k opětovnému páchání trestné činnosti. Velmi vhodné podmínky jim k tomu vytvářela především velká města, která poskytovala nejen množství příležitostí k prostým krádežím, ke krádežím vloupáním a jiným majetkovým deliktům, ale zároveň také velkou míru anonymity, která pachatelům této trestné činnosti zaručovala zvýšenou pravděpodobnost nepostižitelnosti. V té době nízká schopnost státu prosazovat zákonnost, společně s nízkým procentem objasněnosti, vedla pachatele majetkové kriminality často k pocitu beztrestnosti anebo alespoň k představě o nízkém riziku, jež v případě páchání majetkových deliktů postupovali.

Za další významný faktor, který ovlivnil vývoj kriminality v naší zemi, lze považovat oslabení činnosti státních orgánů, a to zejména policie, tehdejší

[11] Novotný, O., Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4, s. 257

[12] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 71

prokuratury a soudů, jejichž akceschopnost byla v důsledku minulého komunistického režimu značně zkompromitovaná. Nejvíce byly v tomto směru postiženy policejní složky, které se potýkaly s řadou problémů snižujících jejich akceschopnost a nebyly schopny zvládnout nečekaný nárůst převážně majetkové kriminality. Tyto problémy je možné rozdělit do dvou skupin, a to na problémy vnitřní a problémy vnější. „Vnitřní problémy policie spočívaly v nutnosti přebudovat tehdejší bezpečnostní aparát na instituci sloužící demokratické společnosti, což ovšem vyžadovalo překonání starého systému řízení a celé struktury tohoto orgánu, spojené se širokým zásahem do personálního složení a vyvolávající tak v řadách pracovníků policie existenční nejistotu a pokles zájmu o plnění pracovních povinností." [13] Mezi vnitřní problémy můžeme dále zařadit nízkou odbornou úroveň pracovníků tehdejší policie, jejich nedostatečné technické a materiální vybavení, a v neposlední řadě velmi nízký status tohoto povolání ve společnosti. „Vnější problémy je třeba spatřovat především v nízké autoritě policie, která byla v neposlední řadě poznamenána rolí policie při listopadových událostech." [14]

Vše uvedené následně vyvolávalo hlubokou nedůvěru veřejnosti v policii, která se dále zvyšovala úměrně s rostoucí kriminalitou ohrožující občany a se snižujícím se procentem její objasněnosti. Dále tyto skutečnosti způsobovaly nejistotu, nechuť a značné rozpaky policie při zásazích proti pachatelům trestné činnosti v obavě právě z negativního postoje veřejnosti. Na druhou stranu vedly tyto problémy také k velkému nezájmu občanů o tuto profesi a tudíž ke stále nedostatečnému naplnění početních stavů policie. V porevolučních letech nebyla ovšem problémů ušetřena ani česká justice, kdy vysoké pracovní zatížení a relativně nízké finanční ohodnocení vedlo k velkému odlivu zkušených soudců do advokátních služeb a tím i ke značným průtahům v soudním řízení, které se bohužel projevují ještě i v dnešní době.

[13] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 72

[14] Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 72

1.3 Třídění trestných činů proti majetku

Trestné činy proti majetku lze v zásadě rozdělit na tři základní skupiny. První skupinu představují trestné činy, pro které je charakteristickou pohnutkou zištnost a které směřují k obohacení pachatele. K nim patří především ustanovení trestního zákona pojednávající o trestných činech krádeže (§ 247 tr. zákona), zpronevěry (§ 248 tr. zákona), podvodu (§ 250 tr. zákona), lichvy (§ 253 tr. zákona) a další. Druhou skupinu trestných činů, pro něž je typické poškozování majetku, kdy pachatel nepůsobí škodu ani tak pro vlastní užitek, ale často ze zlomyslnosti anebo pomstychtivosti, prezentují zejména trestné činy porušování povinnosti při správě cizího majetku (§ 255 tr. zákona), poškozování věřitele (§ 256 tr. zákona), poškozování cizí věci (§ 257 tr. zákona) a zneužívání vlastnictví (§ 258 tr. zákona). Třetí skupinu potom představuje trestný čin podílnictví (§ 251, § 252 tr. zákona), kdy pachatel zpravidla kořistí z výtěžku trestného činu spáchaného jinou osobou, čímž sjednává takovým činům příznivou půdu a zároveň ztěžuje poškozenému možnost dosáhnout navrácení věci, o kterou byl připraven.

„Podrobnější rozčlenění trestných činů proti majetku lze provést do oddílů podle jejich určitých společných skupinových znaků, toto rozdělení se ovšem neopírá o systematiku zákona, protože hlava IX. zvláštní části trestního zákona se na jednotlivé oddíly nečlení." [15] První skupinu tvoří trestné činy proti cizím věcem, patří sem ustanovení § 247 tr. zákona krádež, § 248 tr. zákona zpronevěra, § 249 tr. zákona neoprávněné užívání cizí věci, § 249a tr. zákona neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, § 249b tr. zákona neoprávněné držení platební karty, § 254 tr. zákona zatajení věci a § 257 tr. zákona poškozování cizí věci. Do druhé skupiny spadají trestné činy podvodného charakteru, jako ustanovení § 250 tr. zákona podvod, § 250a tr. zákona pojistný podvod, § 250b tr. zákona úvěrový podvod a § 250c tr. zákona provozování nepoctivých her a sázek. Třetí skupinu tvoří podílnictví na trestné činnosti jiného, kam můžeme zařadit ustanovení § 251 tr. zákona

[15] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 433

podílnictví „úmyslné", § 252 tr. zákona podílnictví „z nedbalosti" a § 252a tr. zákona legalizace výnosů z trestné činnosti. Do čtvrté skupiny řadíme trestné činy zasahující širší majetkovou sféru, jako ustanovení § 253 tr. zákona lichva, § 255 tr. zákona porušování povinnosti při správě cizího majetku „úmyslné" a také § 255a tr. zákona porušování povinnosti při správě cizího majetku „z nedbalosti". Pátou skupinu tvoří trestné činy úpadkové a poškozující věřitele s ustanoveními § 256 tr. zákona poškozování věřitele, § 256a tr. zákona zvýhodňování věřitele, § 256b tr. zákona pletichy při řízení konkursním a vyrovnávacím a § 256c tr. zákona předlužení. A na závěr šestou skupinu doplňují ostatní majetkové trestné činy, viz ustanovení § 257a tr. zákona poškození a zneužití záznamu na nosiči informací a § 258 tr. zákona zneužívání vlastnictví.

V dalších částech rigorózní práce budu analyzovat skutkové podstaty trestných činů proti majetku uvedených v hlavě IX. zvláštní části trestního zákona právě podle tohoto podrobnějšího členění. K tomuto účelu jsem si vybral, jak jsem se již zmínil v úvodu své rigorózní práce, nejtypičtější a nejfrekventovanější zástupce skutkových podstat trestných činů proti majetku, které jsou obsaženy v prvních třech skupinách a jedná se tedy o trestné činy proti cizím věcem, trestné činy podvodného charakteru a podílnictví na trestné činnosti jiného.

2. TRESTNÉ ČINY PROTI CIZÍM VĚCEM

2.1 Krádež

Trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona se dopustí, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se ji zmocní, a způsobí tak škodu nikoli nepatrnou, čin spáchá vloupáním, bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě anebo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Objektem trestného činu krádeže je vlastnictví věci, dále držba věci, ale také faktická dispozice s věcí. Držení věci se v tomto případě nekryje s držbou podle občanského práva a znamená jen faktický stav záležející v tom, že věc je v něčí moci. „K přičítání krádeže není třeba zjistit vlastnictví určité osoby, stačí, že odňatá věc byla věcí pachateli cizí." (R 4011/1930) [16]

Předmětem útoku je cizí věc, která nenáleží pachateli buď vůbec, nebo nenáleží zcela jen jemu, a kterou pachatel nemá ve své dispozici. Jedná se zpravidla o věc, jejímž vlastníkem je osoba rozdílná od pachatele. Může se také jednat o situaci, kdy pachatel má k určité věci vlastnické právo, ale společně s více osobami a je tudíž spoluvlastník. „I spoluvlastník se může dopustit trestného činu krádeže ve vztahu k předmětu vlastnictví, jestliže se zmocní věci, která je v podílovém spoluvlastnictví dle ustanovení § 136 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník") tím, že si ji přisvojí, pokud tak učiní v úmyslu nakládat s ní, jako by náležela jen jemu samotnému, a svévolně tím vyloučí ostatní spoluvlastníky z výkonu vlastnického práva, tj. z možnosti věc ve spoluvlastnictví držet, užívat, požívat její plody a užitky a nakládat

[16] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1437

s ní dle ustanovení § 123 občanského zákoníku." [17] Znaky trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona je tedy třeba spatřovat např. také v činnosti společníka, který pokácel a odnesl bez povolení dalších společníků smrkové stromy z lesa ke škodě lesního společenství, jehož byl také členem a ve kterém měl majetkový podíl. Nic na tomto nemění ani skutečnost, že má v uvedeném lese také majetkovou účast. Výjimku tvoří spoluvlastnictví v rámci společného jmění manželů, kde každý z manželů je vlastníkem celé věci. „Ve společném jmění manželů (dříve v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů) je i věc, kterou jeden z manželů nabyl za trvání manželství výlučně vlastním přičiněním v době, kdy byl druhý z manželů ve výkonu trestu odnětí svobody. Proto taková věc není cizí věcí, která by byla způsobilým předmětem krádeže, spáchané druhým manželem." (R 32/1969) [18]

Věc je ovladatelný hmotný předmět, který slouží potřebám lidí, jde o všechny takové hmotné předměty včetně peněz v hotovosti, oddělené části lidského těla, součástí přírody jako zvířata, rostliny, stromy a za těchto předpokladů je věcí také ovladatelná přírodní síla, jako například elektrická nebo tepelná energie. Dle ustanovení § 119 občanského zákoníku jsou věci movité a nemovité. Z povahy krádeže ovšem plyne, že předmětem krádeže nemohou být věci nemovité, neboť tyto nelze přisvojit tím způsobem, že by se jich pachatel zmocnil a tím vyloučil moc vlastníka. Krádeže se lze ovšem dopustit na součástech nemovité věci, pokud jsou pachatelem od nemovitosti odděleny.

Věcí jsou také cenné papíry, jak v listinné, tak i zaknihované podobě, dále i tzv. legitimační papíry jako např. jízdenky, vstupenky, losy apod., jestliže je s jejich odcizením spojena nenahraditelná ztráta práva. „Naproti tomu jiné listiny, např. vkladní knížky, dlužní úpisy apod. jsou jen dokladem potvrzujícím existenci určité pohledávky; jejich odcizení může být ovšem za splnění dalších předpokladů přípravou nebo pokusem trestného činu krádeže, popřípadě jiného

[17] Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 218

[18] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1438

trestného činu (např. odcizení cizího živnostenského listu může směřovat k tomu, aby pachatel s jeho zneužitím vylákal na cizí jméno zboží, za které nehodlá zaplatit, ale chce ho prodat a peníze za to získané použít pro svoji potřebu)." [19] „Odcizení vkladní knížky, z které se pachatel dosud ani nepokusil vybrat vklad, je přípravou k trestnému činu krádeže dle ustanovení § 7 odst. 1, § 247 odst. 1 tr. zákona jen tehdy, jsou-li současně naplněny některé okolnosti podmiňující použití kvalifikované skutkové podstaty uvedené v ustanovení § 247 odst. 3, 4 tr. zákona, protože podle novely trestního zákona (zák. č. 175/1990 Sb.) je příprava trestná jen tehdy, jestliže směřuje ke spáchání zvlášť závažného trestného činu. Z toho je třeba vycházet i ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona." (R 23/1991-I) [20] Věcí poté nejsou pohledávky jako např. peníze uložené na účtu peněžního ústavu.

Přisvojení si cizí věci znamená neoprávněnou dispozici s odcizenou věcí, která má za cíl trvale vyloučit dosavadního vlastníka nebo faktického držitele z držení, užívání a nakládání s věcí. Pachatel se tímto jednáním fakticky staví na místo vlastníka věci nebo jejího oprávněného uživatele, což ovšem neznamená, že se stává vlastníkem odcizené věci, neboť trestným činem vlastnického práva nabýt nelze. Zloděj tedy získává pouze možnost trvalé dispozice s věcí. Je nerozhodné, jak dále s věcí, poté co se jí zmocní, skutečně nakládá, nemusí tedy věc fakticky využívat a trestný čin krádeže je dokonán i v případě, že takovou věc následně daruje, odhodí, popřípadě zničí. „V obchodním domě, ve kterém jsou jednotlivá oddělení uzavřena prostory pokladen, je trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona dokonán tím, že pachatel pronese zboží bez zaplacení pokladním prostorem, který uzavírá oddělení, v němž lze toto zboží koupit. Pozdější odložení takové věci v jiném oddělení obchodního domu už na právní posouzení jednání pachatele proto

[19] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 434

[20] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1439

nemá vliv." (R 53/1999) [21] Přisvojení si cizí věci je tedy krádeží, jestliže pachatel dosud věc ve své moci neměl, ale byla v moci vlastníka věci nebo jejího oprávněného uživatele, tj. pachatel se jí zmocnil.

„Pokud by však pachatel chtěl s věcí disponovat jen po přechodnou dobu a poté umožnit vlastníkovi nebo oprávněnému držiteli, aby se opětovně ujal výkonu svých práv, šlo by o trestný čin neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 tr. zákona." [22] To znamená, že jestliže se pachatel zmocní např. osobního motorového vozidla s úmyslem toto přechodně užívat, musí s tímto disponovat pouze dočasně a hlavně po relativně krátkou dobu. V úmyslu cizí motorové vozidlo přechodně užívat musí být také zahrnut záměr vrátit je po přechodném užití osobě, které bylo odňato, anebo této osobě umožnit, aby obnovila své dispoziční právo k vozidlu. O přechodné užívání se už jednat nebude, jestliže pachatel bude s vozidlem jezdit více dnů a užívání bude trvalejšího charakteru. Tedy takové, které je příznačné pro užívání vozidla vlastníkem anebo oprávněným držitelem, v tomto případě by se již jednalo o přisvojení si cizí věci ve smyslu trestného činu krádeže.

Zmocnění se věci spočívá v tom, že pachatel věc odejme z dispozice vlastníka, oprávněného či faktického držitele a následně si sám sjedná možnost neomezené dispozice s takovou věcí. Může tedy nad věcí uplatnit svoji vlastní moc v podobě držení věci, jejího užívání, požívání plodů a užitků z věci a nakládání s ní, a to vše s vyloučením moci původního vlastníka. V moci vlastníka či uživatele je i zaparkované osobní motorové vozidlo na veřejné komunikaci, zemědělské stroje na poli, pes pobíhající po ulici, různé věci v domě, kdy je jejich vlastník například v zaměstnání nebo na dovolené. „Jsou to i věci odložené a uschované, má-li k nim jejich držitel přístup, byť na ně již zapomněl, nebo i věci zapomenuté či ztracené, pokud jejich vlastník nebo držitel ještě ví, kde je má hledat, a je určitá naděje, že je najde

[21] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Krádež. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-51-0, s. 93

[22] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1431

(např. peněženka zapomenutá na stole v jídelně, kabát či deštník zapomenutý na věšáku v restauraci, věc odložená a ponechaná na pracovišti apod.)." [23] Na druhou stranu ovšem krádež nelze spáchat na věci ztracené, která již není v moci vlastníka nebo držitele, a taktéž ne na věci ničí anebo věci opuštěné.

Pachatel se může zmocnit cizí věci buď svojí vlastní rukou, pomocí určitého nástroje anebo také za pomocí osoby trestně neodpovědné tzv. živého nástroje. „Pachatel, který použije dítěte mladšího než patnáct let k tomu, aby pro něho odcizil cizí věc, dopouští se krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona." (R 17/1955) [24] V situaci kdy např. starší osamocená žena přemlouvala děti svých sousedů ve stáří sedmi až dvanácti let, aby doma odcizovaly bez vědomí svých rodičů různé potraviny, které jí potom ve větším množství odevzdávaly, dopustila se tímto svým jednáním krádeže, neboť nedospělých dětí používala jako nástroje ke snazšímu provedení činu. Jinými slovy využila k uskutečnění vlastního zlodějského záměru dětí, aby se zmocnila cizích věcí v úmyslu nakládat s nimi jako s vlastními.

U drobných věcí postačí, že je pachatel vezme např. do kapsy nebo do tašky, u větších věcí záleží zmocnění převážně v odnesení či odvezení věci. Nezáleží na tom, zdali pachatel odcizí věc tajně nebo veřejně a zda se mu podařilo odcizenou věc odnést či odvézt do bezpečí, jelikož trestný čin krádeže je dokonán již samotným zmocněním se věci s úmyslem přisvojit si ji. Na dokonání tohoto trestného činu také nemění nic skutečnost, že např. pachatel v krátké době o provedení činu na naléhání poškozeného odcizeno věc vrátí. O dokonání přisvojení věci zmocněním půjde také tehdy, když pachatel věc odejme z dispozice poškozeného a ukryje ji na jiném místě s úmyslem si ji kdykoliv vyzvednout. Za dokonané zmocnění lze také ještě považovat jednání pachatele, který po násilném vniknutí do místnosti odcizí věci ze skříní, uloží si je do připraveného zavazadla a v místnosti za dalším účelem setrvá. „Jestliže se někdo zmocní věci sice bez předchozího souhlasu vlastníka, ale se zřetelem

[23] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1431

[24] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Krádež. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-51-0, s. 87

na poměr k vlastníkovi a na okolnosti případu důvodně předpokládá, že by vlastník, kdyby byl přítomen, souhlas dal, a vlastník skutečně souhlas dodatečně dá, je stupeň nebezpečnosti činu z hlediska objektivního i subjektivního nepatrný, takže nejde o trestný čin." (R 25/1986) [25]

Vloupáním se rozumí vniknutí do uzavřeného prostoru lstí, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky s použitím síly. Uzavřeným prostorem je nejen stavba a její části, ale také bytová jednotka, hotelový pokoj, sklad, taktéž příruční pokladna, bezpečnostní schránka, trezor, zavazadlový prostor motorového vozidla anebo oplocený či ohrazený pozemek atd. „Drátěný plot o výšce 185 cm uzavírající určitý prostor je jistící překážkou ve smyslu ustanovení § 89 odst. 17 tr. zákona. Pachatel, který takovou jistící překážku překoná přelezením, tedy s použitím vlastní fyzické síly, a vnikne tak do uzavřeného prostoru, se dopouští vloupání ve smyslu ustanovení § 89 odst. 14 tr. zákona." (R 37/1993) [26] Uzavřením není ovšem zábrana pro chovná zvířata jako např. klec nebo ohrazení prostoru pro pastvu drátem napájeným elektrickým proudem, která slouží pouze k tomu, aby zvířata neunikla.

Vniknutí nespočívá jen ve vstupu do uzavřeného prostoru, ale také v pouhém sáhnutí dovnitř takového prostoru rukou či za pomoci potřebného nástroje. Věc, která je předmětem útoku, se musí alespoň částí nacházet uvnitř uzavřeného prostoru. Jako příklad lsti může být situace, kdy se pachatel nechá úmyslně uzavřít do objektu veřejně přístupného z důvodu, aby zde poté nerušeně odcizil věci, anebo se vydává za poštovního doručovatele či policistu za účelem vstupu do cizího bytu. Uzamčením se rozumí zámek, zástrčka ovladatelná jen zevnitř, bezpečnostní závora a o nedovolené překonání uzamčení se jedná zejména při použití odcizeného, nalezeného nebo vylákaného klíče anebo speciálních technických pomůcek (např. planžety). Jinou jistící překážkou je např. kovová mříž, stěna, zeď, tj. překážka takového charakteru, kdy k jejímu překonání je třeba vynaložit sílu.

---

[25] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1439

[26] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Krádež. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-51-0, s. 93

Násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí musí směřovat k tomu, aby si pachatel uchoval již odcizenou věc před vlastníkem nebo jinou osobou. Násilím se rozumí použití takové fyzické síly, která je potřebná k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu a není rozhodné, zdali úsilí uchovat si věc bylo úspěšné, stačí pouze to, že se o to pachatel pokusil. Z pohrůžky bezprostředního násilí musí vyplývat nebezpečí, že násilí bude vykonáno ihned, v krátké časové návaznosti poté, co byla pohrůžka projevena a navíc musí jít o pohrůžku učiněnou krátce po odcizení věci. V případě, že by bylo ovšem násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí prostředkem k samotnému zmocnění se cizí věci, došlo by již k naplnění skutkové podstaty trestného činu loupeže.

V praxi ovšem vyšetřování a dokazování rozdílů mezi dvěma uvedenými trestnými činy činí nemalé problémy, jelikož stanovení hranice mezi použitým násilím nebo pohrůžky bezprostředního násilí, které slouží k uchování již odcizené věci nebo slouží jako prostředek ke zmocnění se věci, vyžaduje důkladné objasnění okolností, za kterých byl daný trestný čin spáchán. Jako názorný příklad můžeme uvést trestnou činnost pachatele, který provedl vloupání do základní školy tím způsobem, že vnikl do budovy a hrubým násilím otevřel dveře do kanceláře ředitele. Zde poté nalezl svazek klíčů, za pomocí kterých otevřel skříně a přihrádky stolů, z kterých odcizil různé věci a uložil si je do předem připravené kabele. Po odcizení těchto věcí byl pachatel přistižen ředitelem školy v jeho kanceláři, ještě před tím, než stačil z místa činu odejít. Na tuto skutečnost zareagoval tak, že ho silným úderem pěstí do obličeje srazil k zemi, zkroutil mu obě ruce za záda a znehybnil ho tím, že mu ruce svázal prodlužovací šňůrou, kterou v kanceláři nalezl. V tomto uvedeném případě, tedy pachatel užil násilí až po zmocnění se věcí k tomu, aby mohl z místa činu s odcizenými věcmi uniknout. Jeho chování spočívající v tom, že se bezprostředně po činu pokusil uchovat odcizené věci násilím, naplnilo skutkovou podstatu trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, písm. c) tr. zákona.

Situaci v posuzování tohoto trestného činu krádeže by ovšem změnila skutečnost, kdyby pachatel při použití násilí, které mělo sloužit k uchování již odcizených věcí, se zmocnil ještě věcí ostatních. Např. v průběhu fyzického zápasu, kdy se pachatel snažil svázat ředitele školy prodlužovací šňůrou, by tomuto z kapsy u kalhot vytáhl peněženku s finančním obnosem. Zde by bylo nutné jeho další jednání kvalifikovat již jako následný trestný čin loupeže. Pravděpodobně by v průběhu dokazování mohla zaznít námitka ze strany pachatele respektive ze strany jeho obhajoby, že je také potřeba prokázat příčinnou souvislost mezi násilím a zmocněním se věcí poškozeného. Avšak i když pachatel ve výše uvedeném případě zprvu nepoužil násilí jako prostředku ke zmocnění se cizí věci, učinil poškozeného s použitím násilí bezbranným a v průběhu tohoto jednání odcizil peněženku s finančním obnosem. Z tohoto důvodu tedy již právní kvalifikace následného jednání jako trestného činu loupeže dle ustanovení § 234 odst. 1 tr. zákona, jelikož nebýt bezbrannosti poškozené osoby vyvolané použitým násilím, nedostala by se peněženka s finančním obnosem do moci pachatele.

Jako další příklad složitosti posuzování rozdílů mezi trestným činem krádeže a loupeže můžeme prezentovat na jednání pachatele, který poškozenému v nestřežený okamžik neočekávaně vytrhne věc z ruky. Např. pachatel se rozhodl odcizit denní tržbu předem vytypovaného podnikatele v okamžiku, kdy ji tento bude v obálce předávat pracovnici pošty na přepážce. Svůj úmysl provedl tím způsobem, že vyčkal příchodu podnikatele v prostorách pošty, postavil se za něj u poštovní přepážky a obálku s denní tržbou mu vytrhl ze zadu z pravé ruky právě v okamžiku, kdy ji předával pracovnici pošty. Po odcizení finanční hotovosti z místa činu utekl a před poštou se podnikateli, který se za ním rozběhl, ztratil ve velkém davu lidí. Pro správné posouzení tohoto skutku je třeba pečlivě vyslechnout poškozeného a zúčastněné svědky k tomu, jakým způsobem došlo k vytrhnutí obálky s finanční hotovostí a především se zaměřit na to, zdali bylo proti poškozené osobě použito násilí jako prostředku k odcizení peněz.

V případě, že by se pachatel zmocnil dle provedených výpovědí obálky pouze jejím vytrhnutím z ruky podnikatele, došlo by k naplnění skutkové podstaty trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, písm. d) tr. zákona. A to z toho důvodu, že jeho jednání při uskutečňování činu nelze hodnotit jako násilí a už vůbec ne jako pohrůžku bezprostředního násilí, směřující k překonání odporu napadené osoby při zmocňování se finanční hotovosti, jak to má na mysli ustanovení § 234 odst. 1 tr. zákona o trestném činu loupeže. Kdyby ovšem ze svědeckých výpovědí vyplynula skutečnost, že poškozená osoba kladla pachateli alespoň částečný odpor tím, že obálku neustále pevně držela ve svých rukách a pachatel byl nucen určitým způsobem vynaložit sílu, aby překonal odpor poškozené osoby, bylo by zapotřebí zadokumentovat intenzitu takovéhoto odporu. Dále také skutečnost, zdali útok pachatele směřoval proti poškozenému anebo jen proti odcizené věci, v našem případě tedy obálce s finanční hotovostí. Zde poté již pouhé myknutí ruky poškozené osoby, která se snaží svoji věc udržet, může představovat ze strany pachatele použití násilí směřující k překonání odporu ke zmocnění se určité věci a z tohoto důvodu lze v tomto jednání spatřovat naplnění skutkové podstaty trestného činu loupeže dle ustanovení § 234 tr. zákona.

Čin je spáchán na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě v případě, že se jedná o oblečení, peníze, šperky nebo jiné doplňky, dále o věci, které má někdo v tašce, kabelce, kufru, batohu atd. „Pojem při sobě vyjadřuje nejen stav, kdy poškozený kufr, tašku nebo kabelu přímo drží v ruce, ale i když ji odloží bezprostředně při sobě, např. v souvislosti s kupováním jízdenky, zapalováním cigarety, kupováním nebo používáním jídla či nápoje, cestováním ve veřejném dopravním prostředku, taxíku apod.“ [27]

Pojem byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán vyjadřuje recidivu pachatele. Odsouzením za takový čin se rozumí odsouzení za trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona anebo obdobný čin, kterým může být také trestný čin loupeže dle ustanovení § 234

[27] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1434

tr. zákona, jímž si pachatel přisvojil cizí věc a rozsudek nabyl právní moci. Potrestáním se poté rozumí předchozí trestní postih pachatele, kdy byl nejenom odsouzen, ale také vykonal alespoň část uloženého trestu.

Subjektivní stránka krádeže vyjadřuje úmyslné zavinění, kdy úmysl musí zahrnovat všechny znaky objektivní stránky včetně přisvojení si cizí věci, a to nikoli jen na přechodnou dobu. Následkem je způsobení škody nikoli nepatrné. „Při právním posouzení pokusu trestného činu krádeže dle ustanovení § 8 odst. 1 tr. zákona, § 247 tr. zákona, z hlediska znaků charakterizovaných výší škody, je nutno vycházet z představy pachatele o předmětu útoku a jeho záměru. Otázka, zda zamýšlenou škodu mohl pachatel takového činu vzhledem k jeho okolnostem skutečně způsobit, kdyby se mu podařilo čin dokonat, je významným hlediskem pro hodnocení materiální podmínky uvedené v ustanovení § 88 tr. zákona, pro použití kvalifikované skutkové podstaty odpovídající záměru pachatele." (R 26/1994) [28]

Pachatelem trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona může být kdokoliv a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, peněžitým trestem anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitého trestu hrozí pachateli dle ustanovení § 247 odst. 2 tr. zákona v případě, že trestným činem krádeže způsobí škodu nikoli malou. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel dle ustanovení § 247 odst. 3 tr. zákona potrestán, spáchá-li čin jako člen organizované skupiny, nebo způsobí-li takovým činem značnou škodu anebo jiný zvlášť závazný následek, který sice nemá charakter majetkové škody, ale jeho intenzita nebezpečnosti pro společnost je obdobná, jako je intenzita nebezpečnosti minimální značné škody na cizím majetku. Nejpřísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na pět až dvanáct let hrozí pachateli dle ustanovení § 247 odst. 4 tr. zákona, jestliže tímto činem způsobí škodu velkého rozsahu.

[28] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Krádež. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-51-0, s. 89

U trestného činu krádeže dle ustanovení § 205 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, je oproti platnému znění v rámci základní skutkové podstaty postihováno, bez ohledu na výši způsobené škody, zmocnění se cizí věci, došlo-li k němu na území, na němž byla provedena evakuace, tedy v místě, kde je z tohoto důvodu velmi ztížena ochrana majetku, přičemž pachatel zde využívá této situace a projevuje zvláštní bezohlednost, která si zaslouží přísnější postih. Zásadní zpřísnění pak v tomto směru zavádí odstavec 4 písm. b), jestliže pachatel spáchal trestný čin krádeže za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, čímž se reaguje na takové trestné činy páchané v minulosti zejména při povodních.

Recidiva ve formě odsouzení nebo potrestání v posledních třech letech je pak znakem přísněji trestné samostatné skutkové podstaty krádeže dle ustanovení § 205 odst. 2. V souvislosti s tím se v odstavci 3 používá pojem větší škody (50 000 Kč), kterou zákon sice v platné úpravě definuje, ale pro vymezení výše škody u majetkových trestných činů ji vůbec nepoužívá. Tomu odpovídá i přísnější sazba, dosud škoda nikoli malá se sazbou šest měsíců až tři léta a nyní větší škoda se sazbou jeden rok až pět let. Tím bude zajištěno i náležité odstupňování postihu krádeží vzhledem k výši škody, kdy rozhodující hranice budou 5 000, 50 000, (doposud 25 000), 500 000 a 5 000 000 Kč.

2.2 Zpronevěra

Trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 1 tr. zákona spáchá, kdo si přisvojí cizí věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Objektem trestného činu zpronevěry je cizí majetek, a to především vlastnictví věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Předmětem útoku tohoto trestného činu je cizí věc nebo jiná majetková hodnota, která byla pachateli svěřena. K tomu, co se považuje za věc a kdy jde o cizí věc, se váží stejné závěry, jako u trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona. Novelizací provedenou zákonem č. 253/2006 Sb. (s účinností od 1. 7. 2006) bylo toto ustanovení rozšířeno i na jinou majetkovou hodnotu, kterou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí. „Není vyloučeno, aby šlo o nemovitou věc, v praxi se však takové případy trestně nepostihují." [29] „Nemusí jít jen o věc individuálně určenou, ale může se jednat i o druhově určené věci, jestliže má držitel povinnost vrátit tytéž věci, a ne jen věci určitého druhu a množství, anebo zbaví-li se pachatel při jejich přisvojení možnosti je vrátit (např. poštovní doručovatelka si přisvojí doručované peníze, které utratí za oblečení, přičemž ví, že je nebude moci z tohoto důvodu vrátit a doručit)." [30]

Věc nebo jiná majetková hodnota je svěřena pachateli v tom případě, jestliže je mu odevzdána do faktické moci (do držení) s tím, aby s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou určitým způsobem nakládal. Zde je zásadní rozdíl mezi trestným činem krádeže v tom, že pachatel trestného činu zpronevěry se cizí věci nezmocňuje, ale získal ji do své dispozice legálně a v souladu s vůlí osoby, která mu věc svěřila. Z tohoto důvodu je oprávněn takovou věc držet, čili mít u sebe, v souladu s účelem svěření ji užívat a podle pokynů vyplývajících ze svěření může s věcí také disponovat. „Jestliže pachatel převezme tržbu restaurační provozovny od zaměstnance této provozovny s tím, že ji odevzdá na poště, ale ponechá si ji, naplňuje znaky trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona, a nikoli trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona, přestože sám zaměstnancem provozovny není a nemá s jejím provozovatelem uzavřenou smlouvu o hmotné odpovědnosti." (R 52/1996) [31] Ke svěření tedy není zapotřebí zvláštní smlouvy a postačí pouhé faktické jednání.

---

[29] Novotný, O., Dolenský, A., Vaňo, M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné. II. Zvláštní část. 3. přepracované vydání. Praha: CODEX Nakladatelství Hugo Grotius, a. s., 1997. ISBN 80-85963-24-8, s. 59

[30] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 235

[31] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Zpronevěra. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-64-2, s.93

Protože u trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona je jak výše uvedeno okruh pachatelů omezen jen na osoby, jimž byla věc svěřena, poté jednání jiné osoby, která v době před zpronevěřím věci nebo jiné majetkové hodnoty ze strany pachatele se s ním dohodne na zajištění jejich prodeje, nelze pokládat za spolupachatelství na tomto trestném činu ve smyslu ustanovení § 9 odst. 2 tr zákona, ale jednalo by se o účastenství ve formě pomoci dle ustanovení § 10 odst. 1, písm. c) tr. zákona. Skutková podstata trestného činu zpronevěry nevyžaduje, aby osoba, která věc pachateli svěřila, byla jejím vlastníkem. Pachatel se může např. dovolávat skutečnosti, že poškozená nemůže prokázat zákonný důvod nabytí kožichu z polární lišky, který mu svěřila k prodeji. Jeho námitka, že zpronevěřená věc nepatřila jako vlastníku osobě, která ji pachateli trestného činu zpronevěry svěřila, je ovšem pro rozhodnutí o vině pachatele ve směru trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona zcela nerozhodná, jelikož z odst. 1 uvedeného ustanovení jasně vyplývá, že předmětem tohoto trestného činu je věc cizí, tedy taková věc, která nenáleží výhradně pachateli a náleží někomu jinému.

„Svěřenou věcí je např. věc odevzdaná k vyčištění, zařízení poskytnuté vlastníkem nájemníkovi prostor, věci v obchodě určené k prodeji, peníze svěřené k doručení, zavazadla v úschovně, vozidlo dané do opravy, cenné papíry svěřené obchodníkovi s cennými papíry apod." [32] Cenné papíry jsou za věci ve smyslu ustanovení § 89 odst. 13 tr. zákona považovány od 1. ledna 1998, kdy nabyla účinnosti novela trestního zákona provedená zákonem č. 253/1997 Sb. Jedná se o všechny formy cenných papírů a z toho důvodu se mohou stát předmětem trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona také zaknihované cenné papíry. „To však může být sporné v případě, že si obchodník s cennými papíry nechá za účelem obchodování převést cenné papíry klienta (investora), které by měl vést na účtu zákazníků, na svůj účet, čímž bude dle ustanovení § 94 odst. 3 zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění zákona č. 230/2008 Sb. považován za vlastníka

[32] Kuchta, J., Kalvodová, V., Zezulová, J. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Brno: Masarykova universita, 2001. ISBN 80-210-2530-1, s. 3-6, s. 141

takových cenných papírů (investičních nástrojů), pokud zákon nebo pravomocné rozhodnutí soudu neprokáže jinak.“ [33]

Další novelizací provedenou zákonem č. 253/2006 Sb., která nabyla účinnosti od 1. července 2006, bylo ustanovení § 89 odst. 13 tr. zákona doplněno tak, že ustanovení o věcech se vztahuje i na peněžní prostředky vložené na účtu, a proto je možno i peněžní prostředky vložené na účet zpronevěřit. Z této a předešlé novely trestního zákona tedy vyplývá, jsou-li např. v majetku v podílovém fondu obhospodařovaném investiční společností nebo v majetku investičního anebo penzijního fondu na účtu peněžní prostředky a určité zákonem vymezené cenné papíry, může se osoba, které byly tyto věci nebo jiné majetkové hodnoty svěřeny k opatrování, ve vztahu k nim dopustit trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr, zákona v případě, že si tyto přisvojí.

Za svěřenou věc je třeba považovat i výtěžek, který byl pachatelem získán za prodej svěřené věci, jestliže došlo k prodeji v souladu s účelem, ke kterému byla pachateli svěřena. Výtěžek je tedy považován za ekvivalent prodané svěřené věci, a dokud nebyl předán osobě, která věc pachateli svěřila, řídí se stejným právním režimem. „Za věc svěřenou ve smyslu ustanovení § 248 odst. 1 tr. zákona o trestném činu zpronevěry je nutno pokládat i výtěžek, který byl za svěřenou věc získán pachatelem podle úmluvy mezi ním a osobou, která mu věc svěřila.“ (R 5/2002) [34] Svěřená věc bude také např. kufr s osobními věcmi nalezený hostem a předaný v hotelu vrátnému, který se zaváže, že ho odevzdá majiteli v případě, že se o něho přihlásí. V tomto případě by se pro změnu jednalo o věci svěřené k provedení určitých opatření. Oproti tomu svěřenou věcí není věc, která byla předána do držení jiné osobě, ale faktická moc vlastníka nebo dosavadního držitele nad věcí je stále zachována, např. věc je svěřena pracovníkovi autodílny, který vykonává práci pod dozorem svého zaměstnavatele, jenž je také vlastníkem věci.

---

[33] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 236

[34] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Zpronevěra. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-64-2, s.93

Přisvojení si cizí věci znamená totéž, co u trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona. „Pachatel si přisvojí věc nebo jinou majetkovou, která mu byla svěřena, jestliže s věcí naloží v rozporu s účelem, k němuž mu byla cizí věc dána do opatrování nebo do dispozice, a to způsobem, který maří základní účel svěření, např. znemožňuje svěřiteli trvale navrátit věc jejímu původnímu určení, a přitom sobě nebo jinému obstará z věci trvalý prospěch." [35] Jedná se tedy o každou dispozici s věcí, která trvale vyloučí dosavadního vlastníka z dispozice s věcí, např. neoprávněný prodej věci, její darování, zpracování, spotřebování atd. Byla-li pachateli věc svěřena za účelem opatření určitého prospěchu, považuje se také za přisvojení věci situace, obstará-li si další nikoli přechodný prospěch v rozporu s tímto svěřením. V praxi bylo v tomto smyslu za přisvojení věci posouzeno také jednání pachatele, který předal do zastavárny věci, jenž tvořily součást vybavení pokoje, který si od vlastníka věcí pronajal k běžnému užívání a jejichž hodnota dosahovala výše částky představující škodu nikoli nepatrnou. „Jestliže obviněný předá do zastavárny věci, jež tvoří součást vybavení pokoje, který si od vlastníka věci pronajal k běžnému užívání, naplňuje znaky trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona, dosahuje-li hodnota věci výše částky představující škodu nikoli nepatrnou, bez ohledu na to, zda měl záměr a možnost věci získat zpět a vrátit." (R 5/1997) [36] Zároveň se v tomto případě jedná o rozlišení znaků trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona a trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona.

Časté případy trestného činu zpronevěry se vyskytují v souvislosti s tzv. leasingovými smlouvami, kdy nájemce věc v rozporu se smlouvou a bez vědomí, respektive bez souhlasu pronajímatele, neoprávněně prodá, získané peníze použije pro svoji potřebu a pronajímateli tím způsobí škodu nikoli nepatrnou. Na základě leasingových smluv si občané pořizují různé věci, od výrobního zařízení přes osobní automobily až po zcela běžná zařízení

[35] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 237

[36] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Zpronevěra. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-64-2, s.95

v domácnosti. Existuje více typů leasingových smluv, podle kterých se právní vztahy mezi jednotlivými účastníky liší, nejčastěji se v praxi vyskytuje smlouva o nájmu movité věci s následným převodem vlastnického práva k najaté věci. Podstatou takovéto smlouvy je skutečnost, že nájemce na jejím základě získává do své dispozice předmět leasingu, tj. věc, kterou může užívat, brát z ní užitky a do jisté míry s ní disponovat. Po dobu trvání nájemního vztahu není ovšem jejím vlastníkem, tím se může stát až po splnění určitých smluvních podmínek, pokud leasingová smlouva s převodem vlastnického práva na nájemce počítá. Jinými slovy, pokud je v návaznosti na ukončení nájmu uzavřena kupní smlouva a nájemce využije tzv. práva obce anebo po skončení nájmu dojde k automatickému přechodu vlastnictví.

V případě, že byla na základě leasingové smlouvy pachateli svěřena věc do nájmu, kterou posléze v průběhu nájemního vztahu neoprávněně prodal, dopustil se tímto svým jednáním trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 1 tr. zákona za předpokladu, že byla způsobena škoda nikoli nepatrná a nebyl mu prokázán úmysl od počátku danou věc vylákat, následně ji prodat a výtěžek si ponechat. V daném případě by došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. V praxi jsou jako trestný čin zpronevěry posuzovány také případy, kdy nájemce prodá věc svěřenou k běžnému užívání na základě leasingové smlouvy, podle níž se má po splacení všech splátek stát jejím vlastníkem, a i nadále plní podmínky takovéto smlouvy, spočívající ve splácení jednotlivých dohodnutých splátek. A to z důvodu, že nájemce v době prodeje věci nakládal s takovou svěřenou cizí věcí v rozporu s účelem, ke kterému mu byla na základě leasingové smlouvy svěřena, a současně si z prodeje věci obstaral trvalý prospěch. Skutečnost, že pachatel řádně platil leasingové splátky a pokračoval v nich, nebo měl v úmyslu v nich pokračovat i po neoprávněném prodeji věci, má nepochybně vliv na společenskou nebezpečnost činu, ale lze ji považovat pouze za náhradu způsobené škody.

V souvislosti s leasingovými smlouvami se v praxi vyskytují pochybnosti při určování výše škody způsobené neoprávněným prodejem pronajaté věci. Obdobně jako u trestného činu podvodu se obecně vychází z nutnosti odečíst první zaplacenou částku, popř. splátky další. Praxe tak reaguje na skutečnost, že leasingovými splátkami si nájemce ve většině případů do jisté míry vlastně předplácí kupní cenu za budoucí převod vlastnictví tam, kde leasingová smlouva předpokládá, že se dosavadní nájemce stane vlastníkem najaté věci. Je to z toho důvodu, jelikož po zaplacení všech splátek často dochází k převodu vlastnictví buď za určitou zbytkovou, mnohdy jen symbolickou částku anebo dokonce bezplatně. Na druhou stranu musíme ale brát na vědomí skutečnost, že pronájem věci na podkladě leasingové smlouvy není koupí věci na splátky ani koupí s výhradou vlastnického práva. Na základě této skutečnosti, by v případě, že si pachatel přisvojí celou pronajatou věc, která není v jeho vlastnictví, měla být škodou celá aktuální cena věci v době spáchání činu, obdobně jak tomu je v případech jiných svěřených věcí, jenž si pachatel neoprávněně přisvojí.

Z výše uvedených poznatků vyplývá, že naznačená otázka je, resp. byla, v praxi orgánů činných v trestním řízení posuzována nejednotně. Byly zastávány různé právní názory jako např., že i neoprávněné pronajmutí věci svěřené na základě leasingové smlouvy jiné osobě může naplňovat zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona, a že při zjišťování škody způsobené tímto jednáním je třeba vycházet z ceny zpronevěřené věci stanovené podle hledisek uvedených v ustanoveních § 89 odst. 12 tr. zákona, a to bez ohledu na výši dosud uhrazených leasingových splátek. Naproti tomuto právnímu názoru stály ale také zcela opačné jako např., že pokud pachatel prodá věc svěřenou na základě leasingové smlouvy, podle které se má po splacení všech splátek stát jejím vlastníkem, pak za okolností, že hodlá i po prodeji nadále pokračovat ve splácení jednotlivých splátek, nezpůsobí tímto svým jednáním žádnou majetkovou újmu poškozenému, a z tohoto důvodu se tak trestného činu zpronevěry nedopouští.

K řešení tohoto problému je nutné alespoň částečně nastínit právní povahu leasingové smlouvy, která je obsažena v dispozitivních ustanoveních § 489 až 496 obchodního zákoníku o smlouvě o koupi najaté věci. Leasingovou smlouvu lze obecně pokládat za smlouvu, jejíž podstatou je pronájem konkrétní věci za předem dohodnuté leasingové částky a na předem stanovené období. Součástí obsahu smlouvy bývá zpravidla také ujednání, které jejímu nájemci umožňuje, aby uzavřením další smlouvy, ve většině případů se jedná o smlouvu kupní, převedl předmět leasingu do svého vlastnictví. Z toho vyplývá, že po dobu trvání nájemního vztahu se nájemce nestává vlastníkem věci, která je předmětem leasingu, a z tohoto důvodu se ve vztahu k němu jedná o cizí věc. Pokud tedy nájemce v rozporu s leasingovou smlouvou s věcí neoprávněně nakládá tak, že ji např. převede na třetí osobu anebo přenechá třetí osobě do nájmu, a způsobí-li tím pronajímateli škodu nikoli nepatrnou, je potřeba v takovém jednání spatřovat naplnění formálních znaků skutkové podstaty trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona. Zde je ale třeba upozornit na skutečnost, že z hlediska trestní odpovědnosti bude v každém jednotlivém případě rozhodující především konkrétní obsah dané smlouvy. Právě obsah smlouvy je totiž nejvýznamnější pro řešení otázky, zda nájemce skutečně nesmí pronajatou věc převést na třetí osobu bez souhlasu pronajímatele, popř. zda a za jakých podmínek tak učinit může.

K problému určování výše škody způsobené neoprávněným prodejem pronajaté věci v souvislosti s leasingovými smlouvami byl v soudní praxi nakonec zaujat názor, podle kterého základem pro stanovení výše škody způsobené přisvojením si najaté věci je její cena, za kterou se věc v době a místě činu prodává. Jinými slovy taková cena, která odpovídá nákladům účelně vynaloženým na obstarání stejné nebo obdobné věci anebo na uvedení v předešlý stav. Nejedná se tedy o částku, kterou by byl povinen pachatel jako nájemce zaplatit souhrnem všech leasingových splátek za celou dobu nájmu. Následně se od této ceny, v případě, že leasingová smlouva předpokládá převod vlastnictví k předmětu leasingu na nájemce a výše leasingových splátek je také s ohledem na tuto skutečnost určena, odečte ta část akontace a uhrazených leasingových splátek, která představuje čisté splátky na

pořizovací cenu předmětu leasingu. K odpočtu ovšem dojde pouze v rozsahu odpovídajícímu snížení hodnoty pronajaté věci v době spáchání činu oproti hodnotě v době jejího převzetí pachatelem na základě leasingové smlouvy.

Jedná se zcela určitě o správný právní názor, ke kterému se soudní praxe přiklonila po mnoha získaných zkušenostech ze šetření trestných činů zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona v souvislosti s leasingovými smlouvami, ale také po odborných diskuzích a vyjádřeních ze strany Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, České advokátní komory, ale také např. ze strany předsedů vrchních a krajských soudů nebo zástupců právnických fakult v České republice. Leasingovými splátkami totiž nájemce uhrazuje nejen cenu, za kterou pronajímatel pořídil předmět leasingu, ale také položky spojené s pronájmem věci formou leasingu. Může se jednat např. o náklady pojištění, úroky, poplatky za zvláštní služby a v neposlední řadě také o zisk leasingové společnosti. Z tohoto důvodu nelze veškeré uhrazené leasingové platby automaticky odečítat od ceny předmětu leasingu v době spáchání činu, jelikož by mohlo dojít k situaci, kdy by úhrn všech doposud zaplacených splátek ze strany nájemce ke dni neoprávněné dispozice s pronajatou věcí převýšil cenu této věci, čímž by vlastně paradoxně nedošlo ke vzniku žádné škody.

Přisvojení si svěřené věci se může také týkat tzv. přebytků, a to zejména v obchodě, ve výrobě, ale i v jiných úsecích ekonomiky. Mohou vzniknout přirozenou cestou např. zvlhnutím zboží nebo menším než plánovaným seschnutím anebo úmyslně např. v případě, kdy jsou vytvořeny zaměstnancem výrobce krácením norem surovin na úkor svého zaměstnavatele. Ne každá dispozice s věcí proti příkazu svěřitele může být ovšem považována za zpronevěru. Například použije-li dlužník vypůjčené peníze k jinému účelu, než který uvedl věřiteli jako účel půjčky, nejednalo by se o zpronevěru, nýbrž o trestný čin úvěrového podvodu dle ustanovení § 250b, odst. 2 tr. zákona. V případě, že by tento dlužník měl již v době, kdy si peníze půjčoval, úmysl je nevrátit, jednalo by se pro změnu zase o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. „Nejde o trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 1

tr. zákona, jestliže dlužník použije peníze k jinému účelu, než ten, který uvedl věřiteli jako účel půjčky. Měl-li však takový dlužník v době, kdy si peníze půjčoval, úmysl je nevrátit, může jít o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona." (R 56/1994) [37] Jestliže tedy např. poškozený poskytl obviněnému částku 20 000,- Kč jako půjčku, je tím vyloučeno, aby se obviněný ve vztahu k této částce dopustil zpronevěry, protože uvedená částka neměla povahu věci, která by byla obviněnému svěřena ve smyslu ustanovení § 248 tr. zákona.

Subjektivní stránka trestného činu zpronevěry předpokládá úmyslné zavinění, které zpravidla vzniká až později, tedy nikoli hned při svěření věci. Přisvojení si cizí svěřené věci je zpronevěrou jenom tehdy, je-li způsobena na cizím majetku škoda nikoli nepatrná. Při stanovení výše škody se vychází ze skutečné škody, což znamená, že způsobenou škodou je celá skutečná hodnota zpronevěřené věci, a to i za předpokladu, že by pachatel dal na místo zpronevěřené věci jinou věc téhož druhu, ale nezastupitelnou. V těchto případech nelze vycházet jen z rozdílu mezi hodnotou věci zpronevěřené a hodnotou věci za tuto věc pachatelem dané. To znamená, že vrátí-li posléze pachatel svěřenou věc, kterou si přisvojil anebo dá-li místo ní věc jinou, nemá tato skutečnost žádný vliv na trestní odpovědnost za zpronevěru. Uvedené jednání pachatele je jen pokusem o náhradu škody nebo částečnou náhradu škody a lze k němu přihlédnout jen z hlediska stupně nebezpečnosti pro společnost a pro účely náhrady škody.

Pachatelem trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 1 tr. zákona je ten, komu byla věc svěřena a kdo si ji neoprávněně přisvojil. Za toto své jednání může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti, peněžitým trestem anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, zákazu činnosti nebo peněžitého trestu hrozí dle ustanovení § 248 odst. 2 tr. zákona tomu, kdo trestným činem zpronevěry způsobí škodu nikoli malou.

[37] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Zpronevěra. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-64-2, s. 95

Ještě přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na dvě léta až osm let je stanoven v případě trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 3 tr. zákona, jestliže pachatel spáchá čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo jako člen organizované skupiny, anebo způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. Za osobu, jenž má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, lze považovat pouze pachatele, u kterého je podle jeho pracovního, funkčního nebo jiného právního vztahu k poškozenému hlavním úkolem péče o zabezpečování zájmů poškozeného. Nejpřísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na pět až dvanáct let hrozí pachateli dle ustanovení § 248 odst. 4 tr. zákona, jestliže tímto činem způsobí škodu velkého rozsahu.

U trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 206 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, je rozšíření této skutkové podstaty i na zpronevěření svěřené jiné majetkové hodnoty (např. pohledávky nebo některého z nehmotných statků). U trestného činu krádeže dle ustanovení § 205, nebyla tato stejná úprava provedena s přihlédnutím k tomu, že zmocnění se jiné majetkové hodnoty je jen obtížně představitelné a zpravidla takové jednání bude naplňovat znaky trestného činu podvodu dle ustanovení § 209, popř. s použitím ustanovení § 120. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby zde byly doplněny obdobným způsobem jako u trestného činu krádeže.

2.3 Neoprávněné užívání cizí věci

Dle ustanovení § 249 odst. 1 tr. zákona se trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dopustí, kdo se zmocní cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla v úmyslu jich přechodně užívat, nebo kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli malou tím, že neoprávněně takových věcí, které mu byly svěřeny, přechodně užívá.

Objektem trestného činu neoprávněné užívání cizí věci je výkon některých oprávnění vlastníka, konkrétně ius utendi et fruendi (právo věc užívat a požívat její plody a užitky) a dále ius possidendi (právo věc držet).

Předmětem útoku je cizí věc nikoli malé hodnoty nebo motorové vozidlo bez tohoto cenového omezení. „Jde o případy tzv. krádeže či zpronevěry užitku, kdy na rozdíl od skutečných trestných činů krádeže a zpronevěry (§ 247 a § 248 tr. zákona) jednání pachatele nesměřuje k tomu, aby si cizí věc přisvojil, tj. aby ji získal do trvalé (resp. časově neomezené) dispozice, ale je zaměřeno jen k přechodnému užívání cizí věci, aniž by se tím vyčerpala její podstata nebo se věc podstatně opotřebovala." [38] Z tohoto důvodu nemohou být předmětem uvedeného trestného činu např. peníze nebo potraviny. Pachateli jde tedy jen o užitek spojený s jejím dočasným užíváním, nikoliv o podstatu věci. „Předmětem tohoto trestného činu (§ 249 tr. zákona) může být jen taková věc, kterou lze přechodně užívat a pak ji vrátit. Pachatel jedná s úmyslem získat užitek věci (krádež užitku), aby ji pak po jejím užití, po přisvojení si užitku, vrátil vlastníku. Předmětem útoku tohoto trestného činu proto může být jen věc, kterou lze užívat bez dotčení její podstaty, a nikoli taková věc, druhově zastupitelná, jejíž užívání spočívá v jejím spotřebování." (R 54/1967-II) [39] Pojmy věc, cizí věc a zmocnění se mají stejný význam jako u trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona a pojmy věc, cizí věc a svěřená věc jako u trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona.

Při tzv. krádeži užitku v alinea 1 naplňuje objektivní stránku trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 tr. zákona jednání pachatele, kterým se zmocní cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla v úmyslu jich přechodně užívat. V případě věci se zpravidla jedná o věc movitou, kterou lze užívat a po určité době ji vlastníku, oprávněnému uživateli, nebo držiteli vrátit. Pokud jde o nemovitosti jako domy,

[38] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 448

[39] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1460

byty nebo nebytové prostory, jejich neoprávněné obsazení by bylo trestným činem neoprávněným zásahem do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a odst. 1 tr. zákona. Pouze přechodné využití domu nebo bytu bez jejich obsazení by bylo pro změnu kvalifikováno jako trestný čin porušování domovní svobody dle ustanovení § 238 odst. 1 tr. zákona.

Podle této alternativy je dostačující skutečnost, že se pachatel cizí věci nikoli malé hodnoty nebo cizího motorového vozidla zmocnil v úmyslu je přechodně užívat. Není rozhodující, zda se mu posléze úmysl užívat podařilo realizovat a zdali věci využil k účelu, k němuž jsou určeny. Trestného činu dle této věty se tedy dopustí také pachatel, který např. odcizí osobní motorové vozidlo za pomoci jiného vozidla s úmyslem, že ho bude přechodně užívat, ovšem než k tomuto dojde, je osobní motorové vozidlo nalezeno policejními orgány a předáno zpět vlastníkovi. Na rozdíl od jednání uvedeného v následujícím odstavci se zde nevyžaduje, aby případným neoprávněným užíváním věcí, jichž se pachatel zmocnil, způsobil jakoukoli škodu na cizím majetku. Na druhou stranu se ovšem nemůže dopustit trestného činu dle této věty pachatel, který se zmocní takové věci a posléze s ní nakládá způsobem, který nelze považovat za její užívání, např. pouze odtlačí osobní motorové vozidlo na jiné místo, protože z celého jeho jednání se nedá dovodit, že by se zmocnil věci v úmyslu ji přechodně užívat. „Jednání pachatele, který se zmocní cizího motorového vozidla, lze posoudit jako trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona, a nikoli jako trestný čin neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 tr. zákona, jen když je prokázáno, že tak činil s úmyslem trvale vozidlo užívat nebo jinak s ním naložit způsobem, který by vyloučil obnovení dispozičního práva poškozeného." (R 45/1994-II) [40] Významná je tedy v tomto ustanovení doba užívání cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla, jenž se pachatel zmocnil.

[40] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 16

Při tzv. zpronevěře užitku v alinea 2 naplňuje objektivní stránku trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 tr. zákona jednání pachatele, kterým způsobí na cizím majetku škodu nikoli malou tím, že neoprávněně takových věcí, které mu byly svěřeny, přechodně užívá. Rozdíl mezi výše uvedeným jednání spočívá v tom, že pachatel se cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla nezmocňuje, ale má je již ve své dispozici z jiného důvodu. Proto se k trestnosti vyžaduje, aby pachatel věc nikoli malé hodnoty nebo motorové vozidlo užíval neoprávněně, protože v rámci svěření těchto věcí je v mnoha případech stanoveno, že je lze užívat určitým způsobem nebo k určitému účelu. Neoprávněné užívání svěřené věci může být např. skutečnost, kdy řidič využívá svěřené služební osobní motorové vozidlo bez povolení ke svým soukromým jízdám anebo soukromý podnikatel nevrátí včas pronajaté osobní motorové vozidlo a po uplynutí doby nájmu s tímto vykonává jízdy bez souhlasu pronajímatele. „Jestliže řidič motorového vozidla, které mu bylo svěřeno, provede soukromé jízdy na pokyn svého nadřízeného dispečera nákladní dopravy, ačkoli ví, že k němu dispečer není oprávněn, naplní znaky trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 alinea 2 tr. zákona. Dispečer nákladní dopravy, který dá svému podřízenému řidiči nákladního motorového vozidla pokyn k soukromé jízdě, dopouští se návodu k trestnému činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 10 odst. 1, písm. b), § 249 odst. 1 alinea 2 tr. zákona." (R 25/1982-I,II) [41]

Další podmínka trestnosti při tzv. zpronevěře užitku je, aby pachatel cizí svěřenou věc skutečně přechodně užíval, a to byť jen na krátkou dobu a také způsobení škody nikoli malé na cizím majetku. Doba tohoto užívání bude tedy společně s ostatními okolnostmi, za nichž k němu došlo, důležitým hlediskem pro posouzení potřebného stupně nebezpečnosti činu pro společnost. „Úmysl pachatele trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 alinei druhé tr. zákona se musí vztahovat i na způsobení škody nikoli malé, neboť jde o formální znak základní skutkové podstaty tohoto trestného

[41] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 12

činu. O tuto formu zavinění zpravidla nepůjde, pokud škoda při neoprávněném užívání cizího motorového vozidla byla způsobena dopravní nehodu." (R 27/1999) [42]

Motorovým vozidlem se rozumí nekolejové vozidlo poháněné vlastní pohonnou jednotkou a trolejbus. Dále jsou to např. i tzv. zvláštní motorová vozidla, kterými jsou zemědělský a lesnický traktor, jednonápravový kultivační traktor a jeho přívěs, samojízdný zemědělský a lesnický stroj, pojízdný pracovní stroj, motorový ruční vozík apod. Na rozdíl od věci nikoli malé hodnoty v tomto případě nezáleží na tom, jakou hodnotu motorové vozidlo, jehož se pachatel zmocnil v úmyslu ho přechodně užívat, ve skutečnosti má.

Přechodně věc užívat znamená dočasné a obvykle krátkodobé užívání. V opačném případě by se již nejednalo o užívání přechodné, nýbrž trvalejšího charakteru, které je příznačné pro užívání věci vlastníkem anebo oprávněným držitelem. Důležitá je tedy, jak je již v předchozích odstavcích uvedeno, doba užívání věci a z tohoto důvodu je potřeba věnovat této skutečnosti při vyšetřování trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 tr. zákona důležitou pozornost. Užívání věci po delší dobu by bylo nutno považovat již za přisvojení ve smyslu krádeže popř. zpronevěry. Jako příklad můžeme uvést jednání pachatele, který se zmocnil cizího osobního motorového vozidla, jenž přibližně jeden měsíc neoprávněně užíval pro jízdy po celé České republice, než byl odhalen policisty při běžné silniční kontrole a vozidlo mu bylo odňato. Provedeným šetřením bylo zjištěno, že v průběhu této doby na vozidle najezdil téměř deset tisíc kilometrů, střídal celkem tři odcizené registrační značky, aby zamezil prozrazení a vyměnil zámky u dveří. Z uvedeného zřetelně vyplývá úmysl pachatele umožnit si držení a užívání tohoto vozidla na co možná nejdelší dobu. Jestliže se tedy pachatel zmocnil cizího osobního motorového vozidla v úmyslu užívat ho delší dobu, popř. po kratší dobu, avšak za cenu jeho podstatnějšího opotřebení, nejedná se o neoprávněné užívání cizí věci, nýbrž o trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona.

[42] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 21

Za situace kdyby se pachatel zmocnil cizího osobního motorového vozidla, toto užíval po dobu dvou dnů ke svým účelům a poté ho odstavil na původní místo bez známek poškození, bylo by možno toto jeho jednání zcela jistě kvalifikovat jako trestný čin neoprávněné užívání cizí věci dle ustanovení § 249 tr. zákona. V úmyslu pachatele cizí motorové vozidlo přechodně užívat musí být tedy zahrnut i záměr vrátit je po přechodném užití osobě, které bylo odňato, anebo této osobě umožnit, aby obnovila své dispoziční právo k motorovému vozidlu. Musí se to však stát takovým způsobem, aby vlastník mohl obnovit svou moc snadno. Nebude tomu tak již v případech, kdy obnovení moci vlastníka je znesnadněno nebo dokonce znemožněno např. odstavením motorového vozidla na odlehlém místě, anebo takovým způsobem, že vrácení motorového vozidla je závislé pouze na určité náhodě.

Subjektivní stránka trestného činu neoprávněného užívání cizí věci předpokládá úmyslné zavinění, kdy úmysl musí zahrnovat přechodné užívání věci včetně záměru vrátit věc tomu, komu byla odňata, anebo této osobě alespoň umožnit, aby obnovila s uvedenými věcmi své dispoziční právo. Jednou z podmínek trestnosti je způsobení škody nikoli malé na cizím majetku, která musí být ovšem důsledkem neoprávněného užívání cizí věci nikoli malé hodnoty nebo cizího motorového vozidla. Při stanovení takové výše škody se vychází ze skutečné škody, která představuje majetkovou hodnotu, o kterou byl majetek poškozeného zmenšen, např. snížení hodnoty neoprávněně užívané věci poškozením anebo spotřebováním pohonných hmot u neoprávněně užívaného vozidla. „Pro stanovení skutečné výše škody na vozidle zpravidla nelze vycházet jen z odhadu škod poškozených, zejména pokud nebylo přihlédnuto k amortizaci vozidla nebo jiných věcí, popř. k tomu, co bylo získáno prodejem poškozených součástí. Skutečnou výši škody bude potřeba zpravidla zjišťovat za pomoci odborného vyjádření odborného servisu (opravny), popř. znaleckého posudku." (R 50/1983-II) [43]

[43] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1460

Pachatelem trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 249 odst. 1 tr. zákona je v alinea 1 kdokoliv a v alinea 2 pouze ten, komu byla cizí věc nikoli malé hodnoty nebo motorové vozidlo svěřeno. Pachatel bude za uvedené jednání potrestán odnětím svobody až na dvě léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel dle ustanovení § 249 odst. 2 tr. zákona potrestán, způsobí-li činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. Jiný zvlášť závažný následek nemá charakter majetkové škody, ale měl by být srovnatelný se značnou škodou.

U trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle ustanovení § 207 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, zůstává základní skutková podstata bez zásadnějších změn. Zavádí se ovšem další zvlášť přitěžující okolnosti při spáchání tohoto činu členem organizované skupiny, dále osobou, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo při způsobení škody velkého rozsahu.

2.4 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a tr. zákona se dopustí, kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného (odst. 1) anebo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání (odst. 2).

Objektem tohoto trestného činu v prvním odstavci je zejména vlastnictví domu, bytu nebo nebytového prostoru, pokud jde o výkon některých oprávnění s jejich vlastnictvím spojených. Především se jedná o oprávnění ius utendi et fruendi (právo věc užívat a požívat její plody a užitky) a dále ius disponendi (právo s věcí disponovat). V druhém odstavci je objektem zájem na ochraně nerušeného užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru oprávněnou osobou.

Objektem není ovšem domovní svoboda, v tomto případě by se jednalo o postih pachatele za trestný čin porušování domovní svobody dle ustanovení § 238 tr. zákona. Tento trestný čin byl doplněn do trestního zákona novelou z roku 1993 a reaguje na zvýšený výskyt takových jednání v praxi, která do té doby nepodléhala trestnímu postihu. S tímto ustanovením souvisejí také další právní předpisy, jako např. článek 11 Listiny základních práv a svobod nebo zákon č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor. „Ustanovení má dopadat především na případy tzv. nabourání se do cizích bytů např. rómskými skupinami nebo skupinami mládeže, na druhé straně na případy, kdy pronajímatelé brání v užívání bytů či nebytových prostor řádným nájemníkům." [44]

Předmětem útoku nejsou všechny nemovitosti, ustanovení nechrání např. ohrazený pozemek, ale jedná se pouze o dům, byt nebo nebytový prostor. Tak tomu bude za předpokladu, že dům, byt nebo nebytový prostor obsadila či užívá osoba, která nemá vlastnické, nájemní ani jiné právo k jejich užívání. Domem se rozumí stavba, která je určená k bydlení, obsahuje-li minimálně jeden byt, včetně příslušenství k němu náležejícího. Příslušenství domu tvoří půda, sklep, ostatní vedlejší místnosti, uzavřený dvůr, ale také přilehlá ohrazená zahrada, včetně objektů, které se zde nacházejí. Byt je soubor místností a prostor pod společným uzavřením, (např. půda, sklep, koupelna, toaleta, atd.), které podle stavebního úřadu splňují požadavky na trvalé bydlení. Za nebytový prostor se považují místnosti nebo soubory místností, které jsou podle rozhodnutí stavebního úřadu určeny k jinému účelu než k bydlení a také byty, u kterých byl udělen souhlas k jejich užívání k nebytovým účelům dle zákona č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor (např. provozní místnosti sloužící k podnikání, kanceláře, provozovny, prodejny atd.). Naopak nebytovými prostory není příslušenství bytu ani společné prostory domu (např. sklep, chodba, prádelna, sušárna, atd.).

[44] Kuchta, J., Kalvodová, V., Zezulová, J. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Brno: Masarykova universita, 2001. ISBN 80-210-2530-1, s. 3-6, s. 143

Podle první skutkové podstaty (§ 249a odst. 1) je protiprávní obsazení domu nebo bytu jiného trestným činem jen tehdy, pokud se jedná o dům nebo byt neobsazený, neobývaný, nevyužívaný k bydlení, opuštěný apod. V případě, že by v domě či bytě někdo bydlel, třebaže nebyl zrovna přítomen, tak by bylo uvedené jednání zásahem do domovní svobody, které lze posoudit jako trestný čin porušování domovní svobody dle ustanovení § 238 tr. zákona. Protiprávním obsazením se rozumí jakékoli vniknutí a setrvání v domě, bytě nebo nebytovém prostoru jiného, které se nezakládá na právním důvodu. Ve většině případů se v praxi jedná o tzv. nastěhování se do těchto neobsazených objektů, které spočívá např. v umístnění nábytku do bytu nebo domu jiného, zaparkování osobního motorového vozidla do prázdné garáže, navezení materiálu do skladu či strojů do výrobní haly. V případě domu nebo bytu je plně dostačující neoprávněný pobyt osob bez běžného vybavení domácnosti, pokud k bydlení využívají to, co tam právě mají nebo co k tomu účelu našly. „Obsazení je stav trvající delší dobu, byť jen přechodný, a znamená překážku v možnosti, aby dům, byt či nebytový prostor využívala oprávněná osoba (např. vlastník nemůže takto obsazené objekty sám užívat ani pronajmout jinému nebo je rekonstruovat)." [46] Za obsazení nelze tedy považovat např. nahodilé přespání.

Protiprávní užívání spočívá v tom, že pachatel bez právního důvodu v domě, bytě nebo v nebytovém prostoru setrvá. To znamená, že jde o situaci, kdy pachatel sice dům, byt nebo nebytový prostor užíval oprávněně, ale toto oprávnění již odpadlo a pachatel se z uvedených objektů odmítl bez udání důvodu vystěhovat. Nejedná se ovšem o tak závažné protiprávní jednání jako v předešlém odstavci u obsazení takových objektů, a z tohoto důvodu je potřeba v konkrétních případech neoprávněného užívání uvedených prostor pečlivě vážit stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Zpravidla nepůjde o trestný čin, jestliže takové užívání nebude trvat dlouho a nebyla-li jednáním neoprávněného užívatele způsobena škoda nebo jiný závažný následek. Za setrvání bez právního důvodu tedy nebude možné posuzovat např. bydlení

[45] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 452

bývalého manžela v bytě ani po zániku manželství do doby, než mu bude poskytnuta odpovídající bytová náhrada. V opačném případě, byla-li taková odpovídající náhrada poskytnuta, ale bývalý manžel tuto nepřijme, a nadále setrvává v bytě, je jeho další setrvání již potřeba považovat za neoprávněné a protiprávní.

„Stanovení stupně nebezpečnosti činu pro společnost musí být výsledkem hodnocení všech skutečnosti představujících konkrétní kritéria obecně zakotvená v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zákona a není možné zdůrazňovat jen některé rozhodné okolnosti na úkor ostatních. Rodinný či jiný příbuzenský vztah mezi pachatelem trestného činu a osobou tímto činem poškozenou není sám o sobě okolností, kterou by bylo možné hodnotit ve prospěch pachatele a která by snad měla vést k oslabení veřejného zájmu na trestním postihu činů porušujících či ohrožujících hodnoty a vztahy chráněné trestním zákonem. Trestní postih pro trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu a k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a odst. 1 tr. zákona není podmíněn neúspěšným použitím jiných, mimotrestních opatření k tomu, aby byl odstraněn protiprávní stav. Tím spíše nelze trestnímu postihu bránit tam, kde bylo využito občanskoprávních prostředků, které však nevedly k tomu, aby pachatel přestal neoprávněně užívat cizí byt." (NS 2/2001-T 37) [46]

Podle druhé skutkové podstaty (§ 249a odst. 2) se bude jednat o jakékoliv neoprávněné, podstatné porušení výkonu užívacího práva, kterým disponuje oprávněná osoba. Oprávněnou osobou je především vlastník domu, bytu nebo nebytového prostoru, který je zároveň uživatelem a dle ustanovení § 123 občanského zákoníku má právo předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Oprávněnou osobou je dále také nájemce anebo podnájemce domu, bytu nebo nebytového prostoru, který je užívá na podkladě platné smlouvy o nájmu nebo podnájmu, jenž uzavřel s pronajímatelem. Nájem i podnájem se může týkat jenom části domu, bytu nebo nebytového prostoru a není vyloučen ani společný nájem, kdy na straně

[46] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1465

nájemce je více osob, včetně společného nájmu bytu manželským párem. „Osobou oprávněnou užívat byt ve smyslu ustanovení § 249a odst. 2 tr. zákona je i bývalý manžel, kterému sice rozvodem zaniklo právo společného nájmu bytu, ale s ohledem na ustanovení § 712 odst. 6 občanského zákoníku není povinen se z bytu vystěhovat a byt vyklidit, pokud pro něj není zajištěna odpovídající bytová náhrada. Neoprávněným bráněním v užívání bytu se rozumí jakýkoliv neoprávněný zásah do práva oprávněné osoby, který jí znemožňuje nebo podstatně ztěžuje řádně a obvyklým způsobem byt užívat, tj. např. znemožňování vstupu do bytu výměnou zámku, zabraňování v přípravě pokrmů, v praní prádla apod." (R 8/1999) [47]

Podle výše citované judikatury má tedy i bývalý manžel, kterému rozvodem zaniklo právo společného nájmu bytu, oprávnění i nadále tento byt užívat a není povinen se z něho vystěhovat, pokud pro něj nebyla zajištěna odpovídající bytová náhrada. Otázkou zůstává jak posuzovat situaci, kdy jeden z dřívějších manželů, který je ovšem výlučný vlastník bytu, brání v jeho užívání rozvedenému manželovi, který do rozvodu byt s vlastníkem společně užíval. Např. manželka, která je výlučnou vlastnicí družstevního bytu, po rozvodu provedla výměnu zámku, čímž fakticky znemožnila svému bývalému manželovi vstup do bytu a ani přes výzvu jeho právního zástupce od tohoto nevydala nové klíče. Bývalý manžel bydlel v bytě do rozpadu manželství prakticky z titulu rodinného vztahu k vlastníku. Rozvodem manželství tento odvozený právní důvod k bydlení odpadl. U odvozeného právního důvodu podle zákona bytová náhrada nepřísluší.

K řešení tohoto problému je zapotřebí vzít na pomoc ustanovení občanského zákoníku o společném nájmu bytu manžely, kde je stanoveno, že stal-li se některý z manželů nájemcem bytu před uzavřením manželství, vznikne oběma manželům společný nájem bytu uzavřením manželství. Totéž platí, vzniklo-li před uzavřením manželství některému z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu. V případě rozvodu manželství,

[47] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 35

nedohodnou-li se rozvedení manželé o nájmu bytu, soud na návrh jednoho z nich rozhodne, že se zrušuje právo společného nájmu bytu. Současně určí, který z manželů bude byt i nadále užívat jako nájemce. Při rozhodování o dalším nájmu bytu vezme soud zřetel zejména na zájmy nezletilých dětí a stanovisko pronajímatele. Nabyl-li ovšem práva na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu jeden z rozvedených manželů před uzavřením manželství, zanikne právo společného nájmu bytu rozvodem. Právo byt užívat zůstane tomu z manželů, který nabyl práva na nájem bytu před uzavřením manželství.

Z uvedeného by se mohlo zdát, že řešení situace v daném případě, kdy se bývalá manželka od právní moci rozsudku o rozvodu stala opět výlučnou vlastnicí družstevního bytu, je jasné a bez komplikací. Právo manžela na bydlení v družstevním bytě bylo prakticky vyvozeno jen z existujícího manželského vztahu, a jestliže tento vztah rozvodem zanikl, zanikl u něj také důvod tohoto užívání, a od právní moci rozsudku o rozvodu jde z jeho strany jen o užívání bez právního důvodu. U odvozeného právního důvodu k bydlení bytová náhrada zásadně nepřísluší. Jestliže by byl ovšem tento postup v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 obč. zákoníku, který praví, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy, lze nepřipustit vyklizení jinak než do náhradního bytu. Dále je v ustanovení § 853 stanoveno, že občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny občanským zákoníkem ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními občanského zákoníku, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší.

V našem případě bude analogickou aplikací potřeba použít režim ustanovení § 712 obč. zákoníku o bytových náhradách, který je tímto způsobem rozšířen na některé případy odvozených právních důvodů, a to i na vyklizení bytu bývalým manželem. Z tohoto ustanovení poté vyplývá, že rozvedenému manželovi, který je povinen byt vyklidit, náleží poskytnout náhradní ubytování. Soud však může z důvodů zvláštního zřetele hodných rozhodnout, že rozvedený manžel má právo na náhradní byt. Náhradním ubytováním se rozumí

byt o jedné místnosti nebo pokoj ve svobodárně nebo podnájem v zařízené anebo nezařízené části bytu jiného nájemce. Náhradním bytem je byt, který podle velikosti a vybavení zajišťuje lidsky důstojné ubytování nájemce a členů jeho domácnosti. Pokud má nájemce právo na bytovou náhradu, není tento nájemce povinen se z bytu vystěhovat a byt vyklidit, dokud pro něho není zajištěna odpovídající bytová náhrada v podobě náhradního ubytování, popř. náhradního byt. Z citovaných hmotněprávních ustanovení občanského zákoníku poté vyplývá, že bývalý manžel měl oprávnění bydlet v družstevním bytě až do přidělení odpovídající bytové náhrady. Bývalá manželka tedy svým jednáním, kdy zamezila přístup do bytu výměnou zámku, naplnila skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a odst. 2 tr. zákona, a to i přes skutečnost, že byla jeho výlučnou vlastnicí.

„Za bránění v užívání domu, bytu nebo bytového prostoru je třeba považovat jakékoliv neoprávněné a podstatné rušení výkonu užívacího práva oprávněné osoby, např. znemožnění přístupu do domu, bytu, nebytového prostoru uzamčením nebo jiným uzavřením, a to i třeba za pomoci ostrahy bezpečnostní agenturou, dále takové zásahy do užívacího práva nebo přímo do nemovitosti, které znemožňují nebo podstatně narušují výkon užívacího práva, jako jsou svévolné přerušení dodávky elektrického proudu nebo plynu, odstranění dveří, oken, probourání zdí, střechy, stropů apod." [48] V praxi se těmito uvedenými nezákonnými způsoby ve většině případů snaží vlastník nemovitosti zbavit nájemce. „Za neoprávněné bránění v užívání domu nebo bytu ve smyslu § 249a odst. 2 tr. zákona je třeba považovat i případ, kdy se dosavadní nájemce odmítne vystěhovat a dům nebo byt vyklidit a vyklizený ho předat vlastníkovi. To platí bez ohledu na skutečnost, zda se chce vlastník domu nebo bytu do něj po skončení dosavadního nájmu sám (resp. se svou

[48] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1464

rodinou) nastěhovat, nebo zda dům či byt hodlá dále pronajmout novému nájemci. Užívání domu nebo bytu jejich vlastníkem nelze omezovat jen na bydlení; užíváním domu nebo bytu se rozumí rovněž oprávnění vlastníka přenechat předmět svého vlastnictví (byt, dům) do pronájmu jiné osobě za úplatu (nájemné) a využít i tímto způsobem užitných vlastností domu nebo bytu." (R 17/2000) [49] Za bránění v užívání nelze ale považovat přístup pronajímatele do pronajatých nemovitostí za účelem kontroly, zda nájemce užívá věc řádným způsobem. Dále se také nejedná o bránění v užívání, je-li nájemce omezen v užívání v rozsahu potřebném pro provedení oprav a udržování pronajatých objektů s tím, že pronajímatel má také právo na provádění stavebních úprav a jiných podstatných změn v bytě.

Subjektivní stránka trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru vyžaduje úmysl s tím, že v prvním odstavci stačí i úmysl eventuální, kdy pachatel věděl, že může jít o protiprávní obsazení nebo protiprávní užívání a pro případ, že tomu tak je, byl s tímto srozuměn. Způsobení škody se k trestní odpovědnosti nevyžaduje. „Zákonným znakem trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a tr. zákona není škoda ani újma na majetku či na zdraví. Jeho podstatou je, že pachatel oprávněné osobě neoprávněně brání v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru. Proto je subjektivní stránka uvedeného trestného činu naplněna, jestliže úmysl pachatele směřoval k tomu, aby oprávněné osobě bylo v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně bráněno, aniž by bylo nutné, aby pachatel zároveň sledoval způsobení škody či jiné újmy na zdraví nebo majetku oprávněné osoby nebo někoho jiného." (NS 7/2001-T 199) [50]

[49] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 37

[50] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1465

Pachatelem trestného činu je dle ust. § 249a odst. 1 tr. zákona kdokoliv a dle ust. § 249a odst. 2 tr. zákona ten, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

U trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru dle ustanovení § 208 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, zůstává základní skutková podstata bez zásadnějších změn. Zavádí se ovšem další zvlášť přitěžující okolnost při spáchání tohoto činu členem organizované skupiny a dále při způsobení škody velkého rozsahu.

2.5 Neoprávněné držení platební karty

Trestný čin neoprávněného držení platební karty dle ustanovení § 249b tr. zákona spáchá, kdo si neoprávněně opatří nepřenosnou kartu jiného, identifikovatelnou podle jména nebo čísla, nebo předmět způsobilý plnit její funkci.

Objektem tohoto trestného činu je vlastnictví věci, pokud jde o výkon oprávnění souvisejících s jejím využíváním. Konkrétně tedy finanční hotovost nebo jiné peněžní prostředky na bankovním účtu, k nimž lze získat přístup prostřednictvím platebních karet či podobných platebních prostředků. Nepřímo je tímto ustanovením trestního zákona chráněn také řádný průběh platebního styku.

Předmětem ochrany jsou nepřenosné platební karty, identifikovatelné podle jména nebo čísla. „Právní praxe za platební kartu považuje nepřenosný specifický prostředek, jehož prostřednictvím je možno při splnění určitých technických podmínek a za využití identifikačního kódu (PIN) prostřednictvím výpočetní techniky provádět bezhotovostní platby, výběry peněz v hotovosti z přístrojů označovaných jako bankomaty, případně takto čerpat od peněžního

ústavu úvěr." [51] Jedná se o platební karty vydávané bankou, nebo platební karty, jenž jsou vydávány na základě existence bankovního účtu, anebo o platební karty, které umožňují čerpat úvěry. Každá platební karta musí splňovat dané fyzikální charakteristiky týkající se materiálu, konstrukce, vlastností a rozměrů, které musí být v souladu s mezinárodními technickými normami vydávanými Mezinárodní organizací pro normalizaci. Dále musí platební karta obsahovat označení vydavatele, jméno držitele, popřípadě identifikaci držitele, číslo platební karty a její platnost, a v neposlední řadě záznam dat (magnetický proužek, mikročip, optický nebo jiný speciální záznam).

Banka vydávající platební karty, váže její používání na správnou volbu osobního identifikačního kódu nebo na prokázání totožnosti předložitele anebo na ověření jeho podpisu podle podpisového vzoru uvedeného na platební kartě. Osobní identifikační kód musí být zabezpečen před zobrazením a zneužitím. „Příjemci platby jsou povinni u platebních karet, jejichž používání je vázáno na prokázání totožnosti předložitele, ověřit totožnost předložitele platební karty podle platného průkazu totožnosti a u platebních karet, jejichž používání je vázáno na ověření podpisu, ověřit, zda podpis předložitele odpovídá podpisovému vzoru na platební kartě." [52] Za bankovní platební karty jsou dle ustanovení § 249b tr. zákona považovány i platební karty vydávané v zahraničí jako např. VISA, Eurocard, Mastercard, American Express apod. Dále se jedná také o tzv. elektronické peněženky, které se nabíjejí z bankovního účtu v terminálech, jenž jsou umístněny v bankách nebo nákupních střediscích, a po nabití slouží k placení zboží a služeb v jednotlivých provozovnách. Oproti tomu bankovními platebními kartami nejsou karty identifikační, členské, zákaznické, či platební karty vydávané ke specifickým přesně vymezeným službám s omezeným platebním limitem jako např. telefonní karty nebo dobíjecí kupóny mobilních operátorů. Předmětem způsobilým plnit funkci platební karty je poté

[51] Čírtková, L., Fialka, M., Hýsek, A., Jeleň, E., Kloubek, M., Racková, E. Podvody, zpronevěry, machinace. Praha: Armex Publishing s. r. o., 2005. ISBN 80-86795-12-8, s. 35

[52] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1467

zejména jakákoliv náhražka nebo padělek, vydaná nebo zhotovená neoprávněným subjektem, pokud umožňuje plnit alespoň některou z funkcí skutečné platební karty (bezhotovostní platební styk, výběr peněz v hotovosti a další služby).

Ustanovení o platebních kartách nejsou doposud definovány trestním zákonem ani žádným jiným právním předpisem. „Ustanovení o bankovních platebních kartách jsou obsažena ve Všeobecných obchodních podmínkách, kterými se stanoví zásady vedení účtu klientů u bank a provádění platebního styku a zúčtování na těchto účtech, které vydala Česká národní banka v Úředním sdělení ČNB č. 31/1994 publikovaném v Úředním věstníku ČNB č. 22/1994, ve znění Úředního sdělení č. 18/1997 (publikovaném v Úředním věstníku č. 23/1997), Úředního sdělení č. 6/1999 (publikovaném v Úředním věstníku č. 5/1999) a Úředního sdělení č. 12/2000 (publikovaném v Úředním věstníku č. 17/2000)." [53] I když tyto všeobecné obchodní podmínky nemají charakter žádného právního předpisu, banky se na jejich podkladech dohodly na respektování určitých zásad při vydávání a používání platebních karet. Dále má Česká národní banka povinnost řídit a koordinovat platební styk na základě zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Neoprávněné opatření nepřenosné platební karty nebo předmětu způsobilého plnit její funkci je jakékoli získání těchto věcí bez právního důvodu. Jde především o krádež platební karty, její podvodné vylákání či nález anebo o vlastní výrobu náhražky či padělku takového předmětu. „Jestliže pachatel, který neoprávněně získal platební kartu České spořitelny, tuto kartu také použije k vybrání peněz v bankovních automatech, a způsobí tak škodu v úhrnné částce 18 000,- Kč, naplňuje znaky trestného činu neoprávněného držení platební karty dle ustanovení § 249b tr. zákona a trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, 2 tr. zákona. Jednočinný souběh těchto trestných činů přitom není vyloučen z důvodu vztahu subsidiarity ohrožovacího trestného

[53] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1466

činu vůči trestnému činu poruchovému. Zvýšené nebezpečí činu pro společnost, vyplývající z páchání krádeží s použitím platebních karet bude zpravidla znamenat, že nebude v konkrétních případech připadat v úvahu vyloučení jednočinného souběhu uvedených trestných činů ani vzhledem k zvláštnímu průběhu skutkových okolností zakládajících stav tzv. faktické konzumpce, kdy by opatření platební karty bylo jen bezvýznamným prostředkem ke spáchání trestného činu krádeže." (R 35/1998) [54]

Přeroste-li ohrožení spočívající v neoprávněném držení platební karty v jednání, které vyvolá poruchu, tedy způsobí škodu, dojde k naplnění skutkové podstaty trestného činu krádeže. Takový skutek nelze ovšem posoudit jen jako poruchový trestný čin krádeže, jelikož z neoprávněného držení platební karty vyplývají i jiná ohrožení. Zejména se zahraničními platebními kartami jsou spojeny i jiné výhody, než pouhá možnost výběru hotovosti, či bezhotovostní platební styk. Jedná se např. o výhody jako je členství v klubu, pojištění, právo na slevy z cen služeb a zboží, atd. Držením platební karty se také v mnoha zemích světa v současné době dokládá důvěryhodnost osob a jejich platební možnosti, např. při ubytování v hotelech, půjčování vozidel atd. Z tohoto důvodu není možno považovat opatření si platební karty za účelem spáchání krádeže pouze za bezvýznamný prostředek ke spáchání tohoto trestného činu, neboť právě tento způsob provedení jej činní výrazně nebezpečnějším.

Subjektivní stránka trestného činu neoprávněného držení platební karty vyžaduje úmyslné zavinění. Způsobení škody se k trestní odpovědnosti nevyžaduje. Taktéž není nutné, aby pachatel platební kartu nebo předmět způsobilý plnit její funkci použil k placení za zboží nebo k výběru finanční hotovosti, anebo aby se o takové jednání alespoň pokusil. K trestnosti plně postačí pouhé neoprávněné získání karty nebo způsobilého předmětu.

Pachatelem trestného činu dle ust. § 249b tr. zákona se může stát kdokoliv a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, peněžitým trestem anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

[54] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 43

V souladu s Rámcovým rozhodnutím Rady Evropské unie č. 2001/413/JVV o boji proti podvodům a padělání v oblasti bezhotovostních platebních prostředků zavádí zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, novou skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku dle ustanovení § 234. Z důvodu návaznosti pak upravuje v jednom ustanovení jak neoprávněné opatření, dosud § 249b platného trestního zákona, tak i padělání a pozměnění, které bylo upraveno jen odkazem ve společném ustanovení v § 143 platného trestního zákona.

Oproti současné úpravě je rozšířena trestněprávní ochrana z platební karty i na další platební prostředky jiného, a proto mimo neoprávněného opatření sobě nebo jinému zavádí i trestněprávní postih dalších jednání, a to zpřístupnění, přijetí a přechovávání platebního prostředku. Pojem zpřístupnit není totožný s pojmem opatřit. Zatímco opatření je spojováno s hmatatelnými předměty, pojem zpřístupnění vyjadřuje i elektronickou podobu např. na internetu, a to popřípadě i ve formě poskytnutí potřebných prostředků, např. návodu v elektronické podobě na internetových stránkách atd. Přijetí platebního prostředku zahrnuje úmyslné převzetí takového platebního prostředku osobou, která s ním nakládá při placení nebo zúčtování, jako např. jednání prodavače, který úmyslně přijme nepřenosnou platební kartu jiného zpravidla v dohodě s osobou, která ji předkládá při placení zboží nebo služby.

Dále jsou v tomto ustanovení jednotlivé platební prostředky vypočítávány. Ovšem pouze demonstrativně, jelikož jednotlivé typy platebních prostředků používaných v bezhotovostním platebním styku se stále rozšiřují. S ohledem na rozvoj používání platebních prostředků a jejich nové typy se také ukázalo potřebným upravit i zvláštním způsobem oproti penězům i jejich padělání a pozměňování, neboť má své zvláštní rysy dané právě povahou platebních prostředků a možnostmi jejich padělání v rámci bezhotovostního platebního styku. Za padělání platebního prostředku bude třeba mimo kompletního vyhotovení platebního prostředku považovat i jakýkoli jiný způsob padělání včetně všech napodobenin platebních prostředků, např. bílá platební karta s magnetickým proužkem, atd.

2.6 Zatajení věci

Dle ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákona se trestného činu zatajení věci dopustí, kdo si přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení osoby oprávněné.

„Objektem trestného činu zatajení věci je vlastnické právo k věci. Podobně jako u trestného činu krádeže vztahuje se i zde ochrana též k držbě věci, resp. k oprávněnému faktickému držení věci." [55]

Předmětem útoku je cizí věc ve stejném smyslu jako u trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona a totéž platí také o přisvojení, ani zde se pachatel nestává vlastníkem věci. „Předmětem útoku trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona může být pouze cizí věc, která se do moci pachatele dostala nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby, přičemž za věc je třeba pokládat věci movité a nemovité (popř. i ovladatelné přírodní síly a cenné papíry). Takovou věcí tedy mohou být i peníze v hotovosti. Naproti tomu jiné majetkové hodnoty (např. pohledávky vyplývající z vkladů na účtech a vkladních knížkách) nelze považovat za věc ve smyslu ustanovení § 254 tr. zákona. O zatajení věci ve smyslu ustanovení § 254 tr. zákona může jít i tehdy, když pachatel s přisvojenou cizí věcí nijak dále nedisponuje, ale odmítá ji vydat oprávněné osobě. Proto není rozhodné, jak pachatel poté, co si věc přisvojil, s ní skutečně nakládal a zda s ní vůbec nějak dále nakládal. Podstatné je, že pachatel znemožnil dispozice s věcí oprávněné osobě a vyloučil ji z držení a užívání věci." (TR NS 4/2004-T 678) [56]

Předmětem útoku dle ustanovení § 254 tr. zákona mohou být také věci opuštěné a skryté. Opuštění je jednostranný právní úkon, kterým se dosavadní vlastník vzdává svého vlastnického práva, a věci skryté jsou věci záměrně umístněné na neznámém místě. Vlastníkem věcí ztracených, opuštěných

[55] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1519

[56] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1524

a skrytých se stává po uplynutí jednoho roku od doby jejich nalezení a odevzdání příslušnému orgánu stát. „S ohledem na tuto právní úpravu nezná náš právní řád pojem věci bez pána (res nullius), kterou by si mohl kdokoli přivlastnit.“ [57]

Věcí nalezenou je ve většině případů věc ztracená nebo zapomenutá, která se dostala z moci oprávněné osoby. Podmínkou trestní odpovědnosti je skutečnost, aby podle představ pachatele šlo skutečně o věc ztracenou nebo zapomenutou a dále, aby pachatel předpokládal, že se tato věc dostala z moci oprávněné osoby. V opačném případě, kdyby pachatel věděl, komu věc náleží, a existovala by stále možnost, že při normálním běhu událostí se oprávněná osoba může pro věc vrátit, nejednalo by se o zatajení věci a pachatel by se dopustil trestného činu krádeže. Z toho vyplývá, že věcí ztracenou ani zapomenutou nemůže být věc, která je ještě stále v dosahu oprávněné osoby.

Např. pachatel uplatňuje na svoji obhajobu, že se nedopustil krádeže, nýbrž trestného činu zatajení věci, protože peněženku neodňal přímo poškozenému, ale našel ji na schodech restaurace, když šel za poškozeným, kterému peněženka vypadla z kapsy od kalhot. Jelikož ovšem pachatel věděl komu peněženka náleží dopustil se trestného krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona stejným způsobem, jakoby uvedenou peněženku vytáhl poškozenému přímo z kapsy. Nemůže se jednat o trestný čin zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona, protože tento trestný čin předpokládá, aby se dostala do moci pachatelovy věc, která je na místě dosavadnímu držiteli neznámém nebo nepřístupném, a proto mimo jeho dosah.

„K rozlišení trestných činů krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona a zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona v případě, kdy pachatelé odcizili osobní vozidlo, ve kterém později nalezli větší částku peněz a přisvojili si ji. Z odůvodnění: Z obžaloby vyplývá, že obvinění, kterým je kladeno za vinu, že si přisvojili částku 33 865 DM, o niž se rozdělili jednak mezi sebou a jednak

[57] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1520

s dalšími obviněnými, tuto částku našli ve vozidle, které předtím odcizili. V takovém případě je pro právní posouzení věci rozhodné, zda také způsobení škody majiteli vozidla vzniklé ztrátou uvedených valut je zahrnuto zaviněním obviněných při odcizení vozidla. Za takových okolností by totiž šlo pouze o jeden skutek, který by naplňoval znaky trestného činu krádeže, takže jeho posouzení také jako trestný čin zatajení věci by bylo vyloučeno. V osobních vozidlech bývají často uloženy i věci jeho majitele nebo uživatele značné ceny, takže pachatelé, kteří je odcizí, si musejí být vědomi i toho, že mohou způsobit podstatně větší škodu, než je hodnota samotného vozidla. Z jednání pachatelů, kteří se zmocnili cizího motorového vozidla se záměrem je později prodat a tak se obohatit, je zřejmé, že jejich cílem bylo získat z krádeže co největší prospěch a že tento cíl se vztahoval i na získání věcí, které mohou být ve vozidle uloženy. Tomu ostatně nasvědčuje i další jednání obviněných po nálezu valut." (R 30/1992) [58]

Jak je již v předešlých odstavcích naznačeno, v praxi je posuzování rozdílů mezi trestným činem zatajení věci a trestným činem krádeže v mnoha případech spjato s velkým úsilím orgánů činných v trestním řízení, které souvisí se zajištěním všech potřebných důkazů a podkladů k tomu, aby mohl být vysloven správný právní názor k tomu, zda v jednání pachatele lze spatřovat naplnění skutkové podstaty trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona anebo trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona. Složitost tohoto problému můžeme prezentovat např. v jednání pachatele, který jako zaměstnanec stavební firmy při výkopových pracích nalezl pod odkrytou zeminou torzo bronzového meče pocházejícího z mladší doby bronzové. Jak bylo posléze zjištěno na základě posudku znalce, jednalo se o historickou věc v tržní hodnotě 40.000,- Kč a v historické hodnotě přibližně 110.000,- Kč. Pachatel si tento bronzový meč ponechal v rozporu s ustanovením § 23a odst. 1 zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a snažil se převést vlastnické právo k této věci na jinou osobu prostřednictvím internetové aukce.

[58] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1523

Abychom správně určili právní kvalifikaci tohoto skutku, je potřeba uvést, že trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, 2 tr. zákona se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní a způsobí tak svým jednáním škodu nikoli malou. V případě trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona vyplývá, že zmocnění se cizí věci spočívá v tom, že pachatel věc odejme z faktické moci jiného. Jedná se o jeho aktivní jednání, kterým uzme věc z dosahu a dispozice jejího vlastníka a tímto ji dostane do své vlastní moci. Právě tato skutečnost, kdy věc přechází z dispozice vlastníka do moci pachatele jeho aktivním jednáním, předpokládá, že pachateli je známo, že taková věc má vlastníka, popř. kdo tímto vlastníkem je. Naproti tomu trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 se dopustí pachatel tím, že si přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení osoby oprávněné. U nálezu jde o věci ztracené, které jsou mimo dosah oprávněné osoby.

Trestný čin krádeže a trestný čin zatajení věci, u nichž je společný znak přisvojení si cizí věci, se tedy odlišují způsobem a okolnostmi, za nichž se pachatel k věci dostal, resp. jakým způsobem tuto věc získal. U trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona se pachatel musí cizí věci zmocnit. Předpokladem k takovému zmocnění se cizí věci je, že ví anebo předpokládá, komu patří, čímž dochází k odnětí a bez přivolení majitele. Na druhé straně u trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona pachatel věc získal nálezem, omylem anebo jinak bez přivolení oprávněné osoby, a tedy nevěděl, komu patří. Je tedy zřejmé, že ke správné právní kvalifikaci je zapotřebí řádné zadokumentování všech okolností, objasňující skutečnost, zdali pachatel věděl, komu věc patří, či to, že nepatří nikomu. Tyto okolnosti je nutné zkoumat k okamžiku, kdy věc pachatel nalezne a v žádném případě nelze tento znak dovozovat z následných souvislostí, kdy např. pachatel po uplynutí určité doby, po kterou má takto nalezenou věc ve své moci, dodatečně zjistí, komu tato věc náleží a tomuto oprávněnému vlastníkovi ji odmítá vydat.

Jestliže tedy ve shora uvedeném příkladu pachatel nalezl torzo historického meče a tento si posléze ponechal, toto jeho trestné jednání naplňuje po formální stránce skutkovou podstatu trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákona. Jedná se o alternativu, kdy se věc dostala do moci pachatele nálezem tím způsobem, že ji našel v zemi při výkopových pracích na stavbě. Podle charakteru této věci, jednalo se pouze o část historického meče, dále místa a okolností, za nichž byla nalezena, by pravděpodobně nebyl pochyb o tom, že v době nálezu šlo podle představ pachatele o věc ztracenou nebo zapomenutou, která nebyla v moci oprávněné osoby, a pachatel v době nálezu nemohl rozpoznat, komu ve skutečnosti věc náleží.

Změnu právní kvalifikace by zřejmě vyvolala skutečnost, kdyby byl zaměstnanec stavební firmy před započetím výkopových prací např. ze strany zaměstnavatele řádně poučen o tom, že práce jsou prováděny na území s častými archeologickými nálezy a v případě takového nálezu, je vlastníkem této věci stát, případně kraj či obec, tak jak je uvedeno v ustanovení § 23a zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a o nálezu je nutno nejpozději do druhého dne učinit oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo, anebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k archeologickému nálezu došlo. V případě, že by se tato skutečnost opravdu prokázala a pachatel věděl, že nalezený předmětný bronzový meč je vlastnictvím státu, kraje či obce, a on i přes to, že na toto byl ze strany zaměstnavatele předem upozorněn, jednal takovým způsobem, že si věc přisvojil s úmyslem převést vlastnické právo k této věci na jinou osobu prostřednictvím internetové aukce, naplnilo by jeho jednání skutkovou podstatu trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, 2 tr. zákona.

Dříve považovala soudní praxe za přípravu k trestnému činu zatajení věci také ponechání si nalezené vkladní knížky. Od novelizace trestního zákona provedené zákonem č. 175/1990 Sb. je ovšem příprava trestná pouze u zvlášť závažných trestných činů a zatajení věci k nim nepatří. Pachatel bude tedy trestný až v okamžiku, kdy se pokusí peněžní vklad vybrat. Posouzení vybrání

vkladu bude ještě závislé od toho, jakým způsobem se pachatel k cizí vkladní knížce dostal. Z tohoto důvodu by se mohlo poté jednat o krádež, zpronevěru, podvod, podílnictví či zatajení věci. „Jednání pachatele, který v úmyslu získat výplatu výhry Sportky předloží ve sběrně nalezený díl tiketu určený pro přihlašování výhry v přesvědčení, že jde o tiket platný, není sice trestným činem podvodu dle ustanovení §250 tr. zákona, může však podle okolností zakládat znaky trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona, resp. pokusu tohoto trestného činu." (R 29/1992) [59]

Nepůjde ale už o věc, která se dostala do pachatelovy moci nálezem, převzal-li např. recepční v hotelu věc nalezenou hostem s tím závazkem, že ji odevzdá jejímu vlastníku. V tomto případě by se již jednalo o věc svěřenou k provedení určitých úkonů. „Jestliže recepční odepřel odevzdat věc vlastníkovi a věc uschoval, aby si ji ponechal, přisvojil si věc, která mu byla svěřena, dopustil se trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248, nikoli však trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 ani trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona." [60]

Věc se dostane do moci pachatele omylem např. v důsledku omylu oprávněné osoby, vlastního omylu pachatele či v důsledku omylu někoho dalšího. Omylem rozumíme rozpor mezi skutečností a představou mýlící se osoby. Omyl oprávněné osoby či někoho dalšího, pro který se věc dostala do moci pachatele, nesmí být ovšem vyvolán pachatelem, jelikož by se jednalo o podvod. Rovněž tak nesmí jít o využití omylu pachatelem nevyvolaného bezprostředně poté, co si to pachatel uvědomí, i v tomto případě by se jednalo o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. Trestný čin zatajení věci je pachatelem spáchán v ten okamžik, kdy pozná, že jde o věc, která mu nepatří, a přesto se ji rozhodne přisvojit. Totéž platí i pro případ, kdy pachatel jedná ve vlastním omylu, kdyby tu totiž jeho omyl nebyl, jednalo by se o trestný čin krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona. „Zatajení věci tím, že si pachatel

[59] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 107

[60] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1520

přisvojí věc, která se dostala do jeho moci omylem, předpokládá, že v době, kdy se věc dostává do jeho moci, pachatel o tomto omylu neví a teprve dodatečně si uvědomí, že mu věc nepatří." (R 17/1987) [61]

Věc se dostane do moci pachatele jinak bez přivolení oprávněné osoby např. tím, že věc přinese zvíře nebo malé dítě anebo ji připlaví voda, aniž by pachatel k tomuto nějak působil. Jestliže by ovšem pachatel malé dítě nebo zvíře použil záměrně jako nástroje ke zmocnění věci, jednalo by se již o krádež. Oprávněnou osobou je především vlastník věci, oprávněný držitel, jejich zmocněnec nebo zákonný zástupce, statutární orgán právnické osoby atd. „Přivolení oprávněné osoby se může stát výslovným prohlášením nebo i faktickým trpěním nově se vytvořivšího stavu (např. oprávněná osoba ví, že se zaběhlé zvíře dostalo do moci jiné osoby, nechce však podniknout žádné kroky k navrácení zvířete, kterého se chtěla stejně sama zbavit)." [62] Věc se dostala z moci oprávněné osoby do moci pachatele, jestliže ji má pachatel ve své dispozici a může s ní volně nakládat, aniž předcházelo jednání k tomu, aby se jí zmocnil, přičemž oprávněná osoba je vyloučena z dispozice s věcí.

Subjektivní stránka trestného činu zatajení věci vyžaduje úmyslné zavinění, kdy zavinění v této formě bude dáno i v případě, pojme-li pachatel úmysl přisvojit si věc teprve v pozdější době, poté co se věc dostala do jeho moci. Přisvojená věc musí dosahovat hodnoty nikoli nepatrné.

Pachatelem trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákona může být kdokoliv a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až pět let hrozí pachateli dle ustanovení § 254 odst. 2 tr. zákona v případě, že tímto trestným činem získá značný prospěch.

[61] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 111

[62] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1521

Skutková podstata trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 219 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, zůstává oproti platnému znění trestního zákona v podstatě beze změny. V rámci návaznosti na trestný čin zpronevěry byla doplněna vedle věci jiná majetková hodnota a dále byly doplněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, obdobně jako je tomu u ostatních majetkových trestných činů.

2.7 Poškozování cizí věci

Trestného činu poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 odst. 1 tr. zákona se dopustí, kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Objektem tohoto trestného činu je vlastnické právo, chráněná je nejen neporušenost cizí věci, ale také její použitelnost. Ochrany požívá jak vlastník věci, tak rovněž její držitel.

Předmětem útoku je cizí věc opět ve stejném smyslu jako u trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zákona s tím rozdílem, že v případě poškozování cizí věci se může jednat jak o věci movité, tak i o věci nemovité. Předmětem útoku mohou být ale také věci ztracené, skryté a opuštěné za předpokladu, že taková věc byla ještě užitečná a měla takovou hodnotu, aby její poškození dosáhlo škody nikoli nepatrné a potřebného stupně společenské nebezpečnosti. V případě některých věcí vyplývá dokonce ze zákona povinnost o nálezu informovat příslušné úřady, jedná se zejména o nálezy archeologických či jiných kulturně cenných předmětů. Předmětem útoku může být také cizí zvíře, např. úmyslné zastřelení cizího psa. „Jestliže člen mysliveckého sdružení zpozoruje za snížené viditelnosti psa, který sedí v nepřehledném terénu, chová se klidně, nehledá ani nepronásleduje zvěř ani se k ní neplíží, musí jej to vést k úvaze, že v blízkosti může být člověk vedoucí psa. Způsobí-li člen mysliveckého sdružení střelbou za těchto okolností ublížení na zdraví jiné osobě, odpovídá za ně z nevědomé nedbalosti dle ustanovení

§ 5 písm. b) tr. zákona. Úmyslné zastřelení psa za uvedených okolností, tj. bez splnění podmínek uvedených v ustanovení § 21 odst. 1, písm. b), odst. 2 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti, vykazuje podle okolností znaky trestného činu poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 tr. zákona, popřípadě dle ustanovení § 50 odst. 1, písm. a) přestupkového zákona." (R 27/1984) [63]

Cizí věcí ve smyslu ustanovení § 257 tr. zákona už ovšem není ve vztahu ke kterémukoliv z manželů věc, která je v jejich společném jmění, poněvadž v takovém případě každý z manželů je úplným vlastníkem celé věci. Útok jednoho z manželů vůči věci náležející do jejich společného jmění proto není trestným činem dle ustanovení § 257 tr. zákona. „Je-li výše škody zákonným znakem trestného činu (např. trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle ustanovení § 201 písm. d) tr. zákona), pak skutečnost, že obviněný je spoluvlastníkem věci, na níž takovým trestným činem způsobil škodu, znamená, že obviněnému lze klást za vinu způsobení škody jen v rozsahu, který odpovídá výši spoluvlastnických podílů ostatních spoluvlastníků poškozené věci. Podíl pachatele na způsobení škody, která vznikne na cizím majetku, totiž nemůže být nikdy větší, než činí podíl poškozeného na tomto majetku." (TR NS 3/2004-T 671) [64]

Podstatou trestného činu poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 odst. 1 tr. zákona je zničení, poškození nebo učinění věci neupotřebitelnou. Zákon uvádí taxativně jenom tyto způsoby poškozování cizí věci a z tohoto důvodu sem nelze zařadit jiné útoky proti cizí věci, např. odnětí věci z dosahu vlastníka bez porušení její podstaty a bez úmyslu si ji přisvojit nebo přechodně užívat. K uvedenému může dojít buď aktivním konáním, nebo i opomenutím takového jednání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých osobních poměrů povinen.

[63] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1584

[64] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1584

„Zničení cizí věci znamená zlikvidování její vlastní hmotné podstaty tak, že přestane mít hodnotu a není nadále schopna plnit svůj účel (např. spálením, rozbitím, zbouráním, opomenutím takového jednání, při němž dojde k samovolné destrukci věci, úplným roztrháním bankovky, směnky, šeku či jiného listinného cenného papíru nebo jejich jiným zničením, likvidací záznamu o zaknihovaném cenném papíru apod.)." [65] Ve vztahu k totožné věci jde zpravidla o nevratný proces.

Poškozením se rozumí ohrožení účelu, jemuž chráněná věc slouží, snížením její hodnoty buď trvale, nebo dočasně, a to v takové míře, že poškozená věc není nadále schopna plnit některé své funkce anebo tyto své funkce může plnit až po potřebné úpravě nebo opravě, čímž dochází ke snížení její užitné hodnoty nebo klesne její prodejnost na trhu. K poškození může také dojít v důsledku aktivního jednání ze strany pachatele nebo v důsledku jeho opomenutí.

Neupotřebitelnou se stane věc v důsledku takového jednání pachatele, které sice nesměřovalo ke zničení věci a taktéž nevedlo k likvidaci její hmotné podstaty, avšak znamená takové podstatné snížení kvality věci, že tato věc již nemůže plnit své původní určení. Právě tímto se neupotřebitelnost svými následky blíží zničení nebo poškození věci. Neupotřebitelnost se ovšem posuzuje ve vztahu k účelu, ke kterému určitá věc slouží.

O poškození cizí věci spáchané na věci svědka, znalce nebo tlumočníka se bude jednat v tom případě, budou-li tyto uvedené osoby vlastníkem nebo držitelem věci zničené, poškozené nebo věci učiněné neupotřebitelnou. „K naplnění skutkové podstaty trestného činu poškozování cizí věci spáchaného na věci svědka pro výkon jeho povinnosti dle ustanovení § 257 odst. 1, odst. 2, písm. a) tr. zákona se nevyžaduje, aby cizí věc, kterou pachatel zničil, poškodil nebo učinil neupotřebitelnou, byla ve vlastnictví svědka. Není vyloučeno za

[65] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 459

takovou věc považovat i věc, kterou má svědek jen ve faktickém držení, např. na základě svěření zaměstnavatele." (R 26/2000) [66] Skutková podstata trestného činu poškozování cizí věci dle výše uvedeného ustanovení je naplněna, jestliže jde o reakci pachatele na samotnou skutečnost, že tyto osoby mají postavení v určitém řízení, nebo na to, že svoji povinnost v tomto směru již splnily anebo teprve splnit mají. „Nezáleží na tom, zda tyto osoby vystupovaly v postavení svědka, znalce nebo tlumočníka v řízení, které se týkalo pachatele, nebo v řízení, které se ho netýkalo, a zda šlo o řízení trestní, občanskoprávní, správní, daňové apod." [67] Novela trestního zákona provedená zákonem č. 152/1995 Sb. zavedla poté trestní postih za poškozování cizí věci jiného pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání. Jde o specifickou pohnutku, která vyjadřuje nenávist nebo zášť pachatele vůči poškozenému, na základě z některých uvedených charakteristik.

Subjektivní stránka trestného činu poškozování cizí věci vyžaduje úmyslné zavinění a postačující je i úmysl nepřímý. Hodnota věci, která byla poškozena, není sama o sobě rozhodná a o trestný čin dle ustanovení § 257 odst. 1 tr. zákona půjde, je-li na této věci způsobena škoda nikoli nepatrná. Rozhodná je tedy skutečná škoda na věci, za kterou lze považovat zmenšení hodnoty věci vyjádřitelné v penězích.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv a za své jednání bude dle ustanovení § 257 odst. 1 tr. zákona potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo peněžitým trestem, anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta hrozí dle ustanovení § 257 odst. 2 tr. zákona tomu, kdo trestný čin poškozování cizí věci spáchá na věci svědka, znalce nebo tlumočníka pro výkon jejich povinnosti, nebo na věci jiného pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, anebo

[66] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 155

[67] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1582

způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle zvláštních předpisů. Ještě přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na dvě léta až osm let je stanoven v případě trestného činu poškozování cizí věci dle ustanovení § 257 odst. 3 tr. zákona, jestliže pachatel spáchá uvedeným činem škodu velkého rozsahu.

Do trestného činu poškození cizí věci dle ustanovení § 228 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, bylo jako samostatná skutková podstata v odstavci 2 zařazeno poškození cizí věci postříkáním, pomalováním či popsáním barvou nebo jinou látkou (tzv. sprejerství), které na rozdíl od základní skutkové podstaty podle odstavce 1 není vázáno na dosažení škody nikoli nepatrné, ale je svou povahou poškozováním cizí věci, a které bylo dosud upraveno v samostatném ustanovení. Upraveny byly také okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to v souladu s ostatními majetkovými trestnými činy.

3. TRESTNÉ ČINY PODVODNÉHO CHARAKTERU

3.1 Podvod

Trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona se dopustí, kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Objektem trestného činu podvodu je cizí majetek a ochrana majetkových práv se poskytuje bez ohledu na druh a formu vlastnictví.

Majetkem jsou v tomto případě nejen věci, ale i pohledávky a jiná majetková práva. Cizím majetkem poté rozumíme takový majetek, který nenáleží pachateli nebo nenáleží výlučně jemu. „Telefonní hovor nelze považovat za věc ani ve smyslu ustanovení § 89 odst. 13 tr. zákona, neboť ovladatelná přírodní síla (elektrická energie) je při dopravě zpráv využívána pouze jako prostředek k přenosu informací. Jde o telekomunikační službu poskytovanou k tomu oprávněnou právnickou osobou za stanovenou úhradu (poplatek). To je významné z hlediska úvah, zda je naplněna skutková podstata těch trestných činů, jejichž zákonným znakem je pojem věc (např. § 247 a § 248 tr. zákona). Pokud je neoprávněným telefonováním, které má znaky trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona, způsobena škoda, je třeba při stanovení její výše vycházet z ceny, za jakou se tato služba v době a místě činu poskytuje (podle telefonního sazebníku). Ustanovení § 89 odst. 12, věty první tr. zákona se zde použije analogicky." (R 44/1999) [68]

Škoda na cizím majetku je taková újma, která představuje jak zmenšení tohoto majetku, tedy úbytek hospodářské hodnoty, tak také ušlý zisk, o který by byl majetek oprávněně zvětšen. „Rozsah škody způsobené trestným činem proti

[68] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 151

majetku je důležitým hlediskem pro stanovení stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Při zjišťování výše škody je nutno vycházet vždy ze škody skutečné, tj. z částky představující majetkovou hodnotu, o kterou byl trestným činem majetek poškozeného zkrácen. Výše škody se stanoví podle ceny předmětu v době, kdy škoda vznikla (§ 443 obč. zák.); při odcizení věcí starších a již použitých se přihlíží k okolnostem snižujícím jejich hodnotu." (R 33/1967) [69] Obsahem škody může být peněžitá částka, určitá věc, ale i konání či opomenutí, které má určitou majetkovou hodnotu. O škodu se bude jednat i v tom případě, když věc nemá dohodnuté vlastnosti a nelze ji použít pro zamýšlený účel, pro který byla nabízena a kupována, a to přesto, že zaplacená cena odpovídá skutečné hodnotě věci.

„Jestliže byl spáchán trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona uzavřením tzv. leasingové smlouvy, kdy záměrem pachatele bylo neplnit vůbec podmínky smlouvy, je škodou způsobenou tímto trestným činem cena, za kterou se obvykle prodávají věci, jež se v konkrétním případě staly předmětem podvodného vylákání (§ 89 odst. 12 tr. zákona), nikoli cena, kterou by postupně musel pachatel zaplatit, kdyby dodržel podmínky smlouvy." [70] V případě zaplacení určité částky tzv. akontace při odebrání věcí, je poté způsobená škoda u tuto částku menší. „K naplnění subjektivní stránky trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona v případě uzavírání tzv. leasingových smluv nestačí zjištění, že pachatel již v době uzavírání této smlouvy uvedl nepravdivé údaje o svých příjmech, ale především musí být dokázáno, že již v této době věděl, že s ohledem na své finanční poměry nebude moci dostát ani základním podmínkám vyplývajícím ze smlouvy a byl s tím srozuměn, takže smlouva vlastně byla uzavřena jen jako prostředek k vylákání předmětu leasingu, kterým uváděl pronajímatele v omyl. Čin je

[69] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 149

[70] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 464

v takovém případě dokonán převzetím předmětu leasingu pachatelem, jenž se tímto způsobem obohatí na úkor leasingové společnosti." (R 47/2002) [71]

Dostane-li osoba, jenž byla podvedena, určitý ekvivalent svého plnění a tato obdržená věc může sloužit svému účelu, nebude se jednat o škodu ani o trestný čin. Dále také podvodem není, jestliže někdo vylákal nepravdivým tvrzením takové plnění, na které měl právní nárok, např. zaplacení své splatné pohledávky. Za škodu na cizím majetku nelze považovat ani majetkové sankce ukládané pachateli jako právní následek jeho protiprávního jednání. „Za škodu na cizím majetku nelze považovat majetkové sankce ukládané pachateli, které jsou právním následkem jeho protiprávního jednání, např. pokuta za tzv. černou jízdu hromadným dopravním prostředkem apod. Nezaplacení jízdného však škodou je a využití dopravní služby bez zaplacení jízdného (podvodné zkrácení jízdného) se správně kvalifikuje jako trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona, jestliže vzhledem k výši škody a ostatním okolnostem charakterizujícím čin a jeho pachatele skutek naplňuje i z materiálního hlediska jeho znaky." (R 15/1987) [72]

Obohacení je neoprávněné rozmnožení majetku pachatele nebo jiné osoby v důsledku podvodného jednání a spočívá v rozšíření majetkových práv či ušetření nákladů, které by byly jinak z majetku pachatele nebo jiné osoby vynaloženy. Obohacení se ovšem nemusí krýt se škodou, jenž byla způsobena poškozenému, může být tedy větší nebo menší. Zákonný znak je naplněn i obohacením blíže neurčené osoby anebo skupiny osob. Jestliže pachatel podvodným jednáním získá věc, např. automobil na podkladě padělaného výpisu ze svého účtu o zaplacení kupní ceny, a takovou věc dále převede na jinou osobu, např. uvedený automobil dále prodá, je třeba toto další jednání považovat za součást původního podvodného jednání, jímž došlo k obohacení pachatele. Tímto dalším prodejem, přestože pachatel třetí osobu uvádí v omyl

[71] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 139

[72] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 149

ohledně vlastnictví prodávané věci, už sám sebe ani jinou osobu dále neobohacuje, nýbrž získává za prodej pouze ekvivalent toho, o co se již předtím podvodně neoprávněně obohatil. Za součást základního majetkového deliktu je třeba považovat také např. jednání pachatele v případě, kdy obohacení již nastalo jinou majetkovou trestnou činností a podvodné jednání směřuje pouze k jeho zakrytí. Nebude se tedy jednat o následující trestný čin podvodu, ale o zastírací jednání pachatele, které je součástí deliktu původního.

Podvodné jednání (uvedení v omyl nebo využití omylu) může směřovat nejen proti samotnému poškozenému, ale i vůči jiné osobě. Omyl je rozpor mezi představou a skutečností, a o omyl se jedná také v případě, kdy podváděná osoba nemá o určité důležité okolnosti žádnou představu, nebo se domnívá, že nemá mít z čeho obavy. Omyl se může týkat také skutečností, které mají nastat v budoucnu, pachatel ovšem musí o omylu jiného vědět již v době, kdy dochází k jeho obohacení. Když si omyl uvědomí až posléze, může jít už jenom o trestný čin zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona. „K tomu, aby se jednalo o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona, musí existovat příčinná souvislost mezi omylem určité osoby (resp. její neznalostí všech podstatných skutečností) a majetkovou dispozicí učiněnou v omylu (nebo učiněnou s uvedenou neznalostí) a dále příčinná souvislost mezi touto dispozicí na jedné straně a škodou na cizím majetku a obohacením pachatele nebo jiné osoby na straně druhé. Na podvodu mohou být zainteresovány celkem až čtyři osoby: pachatel, osoba jednající v omylu, osoba poškozená a osoba obohacená. Kromě pachatele může jít u ostatních osob též o právnické osoby." (PR 10/2000-1) [73]

„Má-li být trestný čin spáchán s využitím omylu (nebo neznalostí všech podstatných skutečností) právnické osoby, musí jednat v omylu (resp. s uvedenou neznalostí) fyzická osoba, která je anebo by byla v dané věci oprávněna učinit příslušný právní úkon spojený s majetkovou dispozicí jménem

[73] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1485

právnické osoby nebo v jejím zastoupení. Omyl právnické osoby v tomto smyslu může spočívat i v tom, že v důsledku podvodného jednání fyzická osoba oprávněná jednat jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení neví o všech podstatných skutečnostech, anebo že vůbec neví o úkonu učiněném jménem právnické osoby, protože jej místo oprávněné osoby učiní jiný pracovník (člen) právnické osoby, který k tomu není oprávněn. Musí jít tedy o takovou fyzickou osobu jednající v rámci právnické osoby, jejíž činnost či nečinnost v důsledku omylu (neznalosti) je v příčinné souvislosti se vznikem škody a obohacením pachatele či jiné osoby." (PR 10/2000-2) [74]

Uvedení v omyl je jednání, jímž pachatel předstírá takové okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Omyl může být vyvolán nejenom konáním, ale také opomenutím či konkludentním projevem vůle. „V soudní praxi jsou jako trestný čin podvodu posuzovány typické případy drobných podnikatelů nebo osob, které se za ně vydávají, v nichž dochází, někdy i na základě padělaných dokladů (např. výpisů z obchodního rejstříku, živnostenských listů či potvrzení o registraci plátců daně z přidané hodnoty), k vylákání zboží od různých výrobců či dodavatelů s tím, že za zboží bude následně zaplaceno na základě faktury, ale místo zaplacení pachatelé odebrané zboží rozprodají (často za nižší cenu) a získané peníze použijí pro svoji potřebu, přičemž je zřejmé, že od počátku pachatelé neměli v úmyslu za zboží zaplatit, protože nedisponovali potřebnými finančními prostředky, či byli dokonce již zadluženi z předchozího obdobného jednání." [75]

Jestliže pachatel např. předloží nekryté šeky k vyplacení v peněžním ústavu s vědomím, že na příslušný účet nebude v brzké době poskytnuto náležité krytí, bude mít i toto jeho jednání znaky trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. Neobstojí zde obhajoba pachatele, že předkládal řádně vyplněné výplatní šeky bez jakýchkoliv nepravdivých údajů a že pracovnice peněžního ústavu měla podle směrnice možnost prověřit výši

[74] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1485

[75] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1472

finančního zůstatku na účtu, což neučinila a finanční hotovost vyplatila. Objektivní stránka tohoto skutku bude naplněna skutečností, že pachatel postžirového účtu byl při jeho založení seznámen s obchodními podmínkami pro jeho vedení, ve kterých je výslovně stanoveno, že majitel účtu je oprávněn disponovat s prostředky do výše minimálního zůstatku a i přes tuto skutečnost vědomě předložil nekryté šeky k vyplacení.

Při vyšetřování trestného činu podvodu bývá v mnoha případech velmi náročné dokázat pachateli úmysl jeho podvodného jednání a právě skutečnost, že poškozenou osobu opravdu uvedl v omyl. V praxi působí značné problémy dokazování naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona např. objasňování podvodného nabízení inzerátů na internetu, v kterých je nabízena práce domů s příslibem jistého výdělku. Jako názorný příklad můžeme uvést jednání pachatele, který po dobu přibližně jednoho roku nabízel formou inzerátů na internetu práci domů, kdy text inzerátu sliboval jistý výdělek. Zájemcům zasílal formou dobírky pracovní manuály s určitým počtem samolepek za částku 300,- Kč, přičemž po odpočtu poštovného mu byla vyplácena hotovost ve výši 240,- Kč, případně došlo k úhradě částky 240,- Kč poštovní poukázkou anebo zasláním hotovosti v dopise. Hodnota této zásilky poté zcela zřetelně neodpovídala výši zaplacené částky. Pachatel tak vylákal od poškozených peněžní částky, jejichž skutečný účel jim v době odeslání nebyl znám, s jejichž odesláním měli jinou představu o tom, co je důvodem této platby, a za něž se jim nedostalo ekvivalentního protiplnění. V průběhu vyšetřování tohoto jednání bylo zjištěno, že každý z poškozených zaplatil částku ve výši 240,- Kč za věci, které měly ve skutečnosti hodnotu pouze 100,- Kč, takže rozdíl, který je škodou, činil 140,- Kč u každého z poškozených. V konečném součtu byla poté celková škoda, při zjištěných 2.350 poškozených osob, vyčíslena na částku 329.000,- Kč.

Pachatel postavil svoji obhajobu na tvrzení, že samotnou inzercí na internetu nemohla škoda nikomu vzniknout, že poškozeným poskytl dostatečně obsáhlé informace, dále že jeho postavení na straně jedné a zájemců reagujících na inzeráty na straně druhé bylo rovnoprávné, a že se jednalo

o občanskoprávní popř. obchodněprávní vztah. Ve svých inzerátech nabízel zájemcům práci konanou doma a to takovým způsobem, že osobám, u kterých inzeráty vyvolaly zájem o zaměstnání, zaslal na dobírku balíček, jehož obsahem bylo určité množství samolepek. Každý takový balíček obsahoval také tzv. pracovní manuál, ve kterém byly obsaženy informace k dalšímu zpeněžení zaslaných samolepek a tedy k inzerovanému výdělku. Každý ze zájemců, který takovou dobírku obdržel, byl zároveň poučen o možnosti, že v případě dodatečného nezájmu o tento způsob výdělku dojde z jeho strany k vrácení vyplacené finanční částky a převezme zpět zaslané materiály. Pravdivost svého úmyslu spočívajícího ve vrácení finanční částky v případě nespokojenosti zájemců, dokladoval orgánům činným v trestním řízení řádnou evidencí všech osob, kterým odeslal dobírku s předmětnými materiály a snažil se tím vyloučit skutečnost, že by se z jeho strany jednalo o úmysl páchat trestnou činnost. Svoji činnost naopak prezentoval jako novou do současné doby ne zcela využitou formou podnikání s tím, že z pohledu dnešních podnikatelských aktivit se v žádném případě nejednalo z jeho strany o podvodný úmysl, kterým by naplnil zákonné znaky trestného činu podvodu v tom, že někoho uvedl v omyl.

Je zcela zřejmé, že pachatel ve výše popsaném jednání spoléhal na skutečnost, že řada osob se jeho jednáním nebude cítit jednoznačně poškozena, jelikož u každého z poškozených šlo o velmi nízkou částku. Z laického hlediska jednotlivého poškozeného by se dokonce trestní oznámení mohlo v tomto případě jevit jako neadekvátní reakce, právě vzhledem ke vzniku nízké škody. Ovšem i když se částka, o kterou byli jednotliví poškození ukráceni, jeví v dnešní době jako téměř zanedbatelná, byla činnost pachatele založená na jednání, které bylo zaměřeno na velmi rozsáhlý okruh poškozených a tím vedlo ke způsobení škody v celkové výši 329.000,- Kč. Dále musíme v posuzování tohoto skutku brát v potaz skutečnost, že inzeráty prezentované na internetu ze strany pachatele byly formulovány tak, jako by nabízel práci konanou doma, což vzbuzovalo zdání, že mezi ním a osobami reagujícími na tyto inzeráty vznikne pracovněprávní vztah. Osoby tím lehce nabyly dojmu, že obsahem takového pracovněprávního vztahu bude skutečné zaměstnání v tom smyslu, že pro pachatele jako zaměstnavatele budou

vykonávat nějakou práci, a že za tuto budou od něho dostávat odměnu, resp. mzdu. K ničemu takovému ovšem nedošlo a osobám bylo zasíláno pouze určité množství samolepek s tzv. pracovním manuálem, který byl určitým návodem k dalšímu zpeněžení samolepek, a z kterého se dozvěděly, že možnost výdělku spočívá právě v jejich následném prodeji.

Zájem pachatele v našem uvedeném případě byl tedy v celém rozsahu uspokojen tím, že poškození mu platili požadovanou částku, která byla více než ekvivalentem skutečné hodnoty samolepek a ve skutečnosti tímto svým jednáním sledoval zastřený prodej samolepek poškozeným, zatím co ti se domnívali, že budou vykonávat zaměstnání. Právě v tomto stádiu je třeba spatřovat v jednání pachatele podvodný charakter, jelikož poškozené uváděl v omyl svými inzeráty. Na tom, že pachatel uvedl poškozené v omyl a že jeho jednání mělo podvodný charakter, nemůže nic změnit ani skutečnost, že jako součást tzv. pracovního manuálu zasílal informace o možnosti vzájemného vrácení samolepek a finanční hotovosti. A to z toho důvodu, že takovou informaci obdrželi poškození vždy až poté, co bez znalosti skutečné povahy inzerátů, a z jejich hlediska ve stavu omylu o povaze inzerátů, zaplatili pachateli požadovanou částku.

Zásadně nelze akceptovat ani námitku pachatele, že formou jeho inzerce na internetu nemohla nikomu vzniknout škoda, jelikož inzerát není určen k podání vyčerpávající informace, ale naopak jeho cílem je pouze vyvolat zájem. S tímto tvrzením lze souhlasit, jenže v inzerátech pachatele nebyl problém v jejich neúplnosti, nýbrž v jejich pravdivosti. Podvodnou podstatou inzerátů byla totiž jejich klamavost o samotné povaze toho, co pachatel nabízel. Nechal sice na internetu uveřejňovat inzeráty nabízející práci domů, ovšem v naprostém rozporu s tímto zněním inzerátů zastřeně nabízel odkup samolepek za nadsazenou cenu. V žádném případě tak nešlo, jak pachatel uváděl na svoji obhajobu, jen o občanskoprávní nebo obchodněprávní vztah s rovným postavením stran, ale zcela jednoznačně o škodu způsobenou trestným činem. Vezmeme-li poté uveřejnění inzerátů jako dílčí součást jednání pachatele vcelku, je zřejmé, že toto bylo v příčinné souvislosti se vznikem

majetkové újmy na straně poškozených, tj. se vznikem škody. Z výše popsaného vyplývá, že jednání pachatele lze považovat za promyšlené, uvážené, rafinované a spáchané s vysokou mírou rozhodnosti. Bylo založeno na využití mediální inzerce na internetu a orientovalo se na osoby, které hledaly zaměstnání a zpravidla se nacházely v obtížném životním postavení. Z těchto souvislostí vyplývá, že pachatel svým jednáním v tomto případě naplnil skutkovou podstatu trestného činu podvodu, a to dle ustanovení § 250 odst. 1, 2 tr. zákona, vzhledem k celkově vzniklé škodě ve výši 329.000,- Kč.

Při využití omylu jiného pachatel sám k vyvolání omylu nijak svoji činností nepřispěl, ale po poznání omylu jiného a v příčném vztahu k němu jednal takovým způsobem, aby ke škodě poškozeného obohatil sebe nebo jinou osobu. „Přijetí peněžité částky v úmyslu ponechat si ji, ačkoli pachatel ví, že mu tato částka nenáleží a že mu byla zaslána omylem, je jednáním, které zakládá znaky trestného činu podvodu dle ustanovení § 250, tj. obohacení se ke škodě cizího majetku využitím omylu jiného. Naproti tomu zatajení věci dle ustanovení § 254 tr. zákona tím, že si pachatel přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci omylem, předpokládá, že v době, kdy se věc dostává do jeho moci, pachatel o tomto omylu neví a teprve dodatečně si uvědomí, že mu věc nepatří." (R 17/1980) [76]

„Podstatné skutečnosti zamlčí ten pachatel, který neuvede při svém podvodném jednání jakékoli skutečnosti, které jsou rozhodující nebo zásadní (tj. podstatné) pro rozhodnutí poškozeného popř. jiné podváděné osoby, tedy takové skutečnosti, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že k vydání věci, popř. jinému plnění ze strany poškozeného, popř. jiné podváděné osoby, by nedošlo, anebo by sice došlo, ale za podstatně méně výhodnějších podmínek pro stranu, která tyto skutečnosti zamlčela nebo v jejíž prospěch byly zamlčeny." [77] Důležité je zamlčení podstatných skutečností ze

[76] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 137

[77] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1473

strany pachatele, a proto zde není již třeba prokazovat, že v omylu jednala druhá strana, tedy že uvedené podstatné skutečnosti jí nebyly známé, resp. že pokud by je znala, nejednala by tím způsobem, kterým v posuzovaném případě jednala.

Dispozicí majetkové povahy, kterou provede osoba jednající v omylu nebo osoba s nedostatkem znalosti podstatných skutečností, se rozumí takové majetkové plnění, kterým dochází ke škodě na straně osoby poškozené a současně k obohacení na straně pachatele anebo jiné osoby. „Půjde zpravidla o předání (přenechání, převod) určité věci (nemovité i movité, včetně cenných papírů či elektrické energie), peněz nebo jiných majetkových hodnot (zejména pohledávek či určitých služeb, např. telefonického spojení) z majetku poškozené osoby do dispozice pachatele nebo jiné osoby." [78] Právě v tomto spočívá rozdíl mezi trestným krádeže dle ustanovení § 247 tr. zákona, kdy si pachatel vezme věc sám a trestným činem podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona, kdy oklamaná osoba věc vydá sama. „Nejde o trestný čin zpronevěry dle ustanovení § 248 odst. 1 tr. zákona, jestliže dlužník použije vypůjčené peníze k jinému účelu, než je ten, který uvedl věřiteli jako účel půjčky. Měl-li však takový dlužník v době, kdy si peníze půjčoval, úmysl je nevrátit, může jít o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona." (R 56/1994) [79]

Subjektivní stránka trestného činu podvodu vyžaduje úmyslné zavinění a čin je dokonán obohacením pachatele nebo jiného. „Jako pokus by bylo možno posoudit jak jednání, jímž pachatel po uvedení jiného v omyl nedokonal obohacení (např. pachatel provedl tzv. předfakturaci, kterou investor proplatil, ale pachatel již nestačil převést přefakturovanou částku ve prospěch sebe nebo jiného), tak i jednání, jímž se pachatel teprve pokusil někoho jiného uvést v omyl (např. pachatel provedl předfakturaci, ale investor fakturaci neuznal a neproplatil ji)." [80] Podvodný úmysl nebo zatajení podstatných skutečností

[78] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 464

[79] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 153

[80] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1474

musí existovat v době jednání pachatele. Samotná skutečnost, že dlužník nesplnil svůj závazek k vrácení věci určené podle druhu v dohodnuté lhůtě ještě nedokazuje, že uvedl věřitele v omyl. K naplnění zákonných znaků subjektivní stránky trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona by v tomto případě nastalo až po prokázání, že pachatel již v době půjčky jednal v úmyslu vypůjčené věci určené podle druhu vůbec nevrátit, nebo je nevrátit ve smluveném termínu, anebo jednal alespoň s vědomím, že tyto věci nebude moci vrátit ve smluveném termínu a tím by uvedl věřitele v omyl, aby se obohatil ke škodě jeho majetku. Osoba uvedená v omyl nemusí být totožná s poškozeným, v omyl může být uveden např. její zástupce, ale mezi uvedením v omyl a škodou musí být příčinná souvislost.

„K naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu. Klíčovým je nepochybné prokázání úmyslu pachatele při naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. Ústavní soud si je vědom toho, že dokazování v tomto směru bývá za časté náročné, nicméně při zákonné konstrukci trestného činu podvodu nelze než trvat také na nepochybném prokázání právě i subjektivní stránky trestného činu. Jinak řečeno, je nezbytné trvat na důsledném uplatňování odpovědnosti za zavinění, když tato zásada je jednou ze stěžejních zásad, na kterých je vůbec vystavěna definice trestného činu (§ 3 odst. 3 tr. zákona, podle něhož k trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti). K naplnění trestní odpovědnosti za následek totiž nestačí jej pouze způsobit, ale je nutno jej také zavinit." (ÚS 58-2002-n) [81]

Pachatelem trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona může být kdokoliv a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti, peněžitým trestem anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitého trestu hrozí dle ustanovení § 250 odst. 2 tr. zákona tomu, kdo trestným činem podvodu způsobí škodu nikoli malou.

[81] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1485

Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán dle ustanovení § 250 odst. 3 tr. zákona, spáchá-li čin jako člen organizované skupiny, nebo způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. Ještě přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na pět až dvanáct let je stanoven v případě trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 odst. 4 tr. zákona, způsobí-li pachatel činem škodu velkého rozsahu.

Trestný čin podvodu dle ustanovení § 209 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, přebírá v podstatě základní skutkovou podstatu beze změny, jsou zde stanoveny obdobné přitěžující okolnosti jako u trestných činů krádeže, zpronevěry nebo i neoprávněného užívání cizí věci, tak aby tím byly vyjádřeny typově závažnější případy.

3.2 Pojistný podvod

Trestný čin pojistného podvodu dle ustanovení § 250a tr. zákona spáchá, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí (odst. 1) anebo úmyslně vyvolá pojistnou událost, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu (odst. 2)

Objektem tohoto trestného činu je ochrana cizího majetku, konkrétně v odst. 1 je to ochrana řádného sjednávání pojistných smluv a poskytování plnění z nich, a v odst. 2 poté ochrana plnění poskytovaných na podkladě pojistných událostí bez ohledu na to, zda jde o pojištění smluvní nebo zákonné.

Jedná se o ustanovení, které je v zásadě společně s ustanovením trestného činu uvěrového podvodu dle § 250b tr. zákona v poměru speciality k trestnému činu podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. „Pachatel zde stejně jako u trestného činu podvodu buď vzbuzuje falešné představy ve vztahu k okolnostem, za nichž se poškozený-pojistitel rozhoduje uzavřít pojistnou smlouvu, a to tím, že pojišťuje věc, o které již předem ví, že tuto prodá nebo

zpronevěří nebo využívá nesprávných představ poškozeného-pojistitele o určitých okolnostech, a to zejména při uplatnění nároku na pojistné plnění tím, že pojistnou událost svým jednáním sám vyvolal." [82] Hlavní rozdíl mezi trestným činem podvodu a pojistného podvodu je ovšem v tom, že v případě pojistného podvodu není třeba, aby pachatel svým jednáním způsobil škodu, a to jak majetkovou, tak případně nemajetkovou. Dokonce není zapotřebí ani skutečnosti, aby došlo k obohacení pachatele nebo jiné osoby.

„Ohrožení majetku či jeho porucha způsobené pojistným podvodem (§ 250a tr. zákona) jsou ve svém reálném důsledku typicky závažnější než poruchy vyvolané podvodem obecným (§ 250 tr. zákona), kde provázanost různých subjektů pojištění chybí. Proto je trestně-politicky žádoucí a nutné, aby byla existující objektivní nerovnost v dopadech obecného a pojistného podvodu vyrovnávána úpravou. Ta se uvedeného úkolu zhostila tak, že kriminalizovala ne pouhé vyvolání majetkových poruch jako v případě podvodu obecného, nýbrž také jejich předpolí, tedy i činy hrozící takovými poruchami. Takto odůvodněná širší a v tomto smyslu trestněprávně funkční nerovnost je nezbytná k tomu, aby se celková ochrana před podvody různých typů stala podle práva vyrovnanou." (ÚS 31/2001-n) [83]

Trestný čin pojistný podvod obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, kdy ze zákonných znaků dle ustanovení § 250a odst. 1 tr. zákona vyplývá, že toto ustanovení se vztahuje jenom na případy smluvního pojištění, dobrovolného či povinného, které vzniká a trvá na základě pojistné smlouvy. Při dobrovolném smluvním pojištění je respektována smluvní volnost jeho účastníků a jejich rovné postavení. „Mezi druhy povinného smluvního pojištění patří zejména pojištění odpovědnosti za škodu některých podnikatelů provozujících specifické činnosti, jako jsou advokáti, daňoví poradci, správci konkursních podstat, auditoři, soukromí lékaři, pojišťovací a zajišťovací makléři, pojišťovací agenti atd.; povinným smluvním pojištěním je již i pojištění

[82] Porada, V. a kolektiv Kriminalistika. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 2001. ISNB 80-7204-194-0, s. 652

[83] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1494

odpovědnosti provozovatelů motorových vozidel za škodu způsobenou provozem těchto vozidel." [84] „Trestní odpovědnost se týká nejen okolností spojených se sjednáváním nové smlouvy, ale také okolností týkajících se změny již uzavřené pojistné smlouvy, neboť se tím zpravidla podstatně změní podmínky plnění mezi pojistitelem a pojištěným pro případ vzniku pojistné události." [85] Naopak skutková podstata pojistného podvodu dle ustanovení § 250a odst. 2 tr. zákona obsahuje pojistné události bez ohledu na to, zda jde o pojištění smluvní anebo zákonné, které vzniká a trvá automaticky na základě skutečnosti stanovené právním předpisem bez projevu vůle jeho účastníků. V tomto případě není trestnost podmíněna tím, že pachatel pojistnou událost již oznámil pojistiteli.

Pojistná smlouva je smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné. „Pojistná smlouva obsahuje vždy určení pojistitele a pojistníka; určení oprávněné osoby; určení, zda se jedná o pojištění škodové nebo obnosové; vymezení pojistného nebezpečí a pojistné události; výši pojistného, jeho splatnost a údaj o tom, zda se jedná o pojistné běžné nebo jednorázové; vymezení pojistné doby a doby, na kterou byla pojistná smlouva uzavřena; v případě pojištění osob, bylo-li dohodnuto, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, způsob, jakým se oprávněná osoba na těchto výnosech bude podílet." [86]

Pojistitelem je ve většině případů pojišťovna jako právnická osoba, jejímž jménem jedná osoba fyzická. Hlavním právem pojistitele je nárok na řádné a včasné zaplacení pojistného a na straně druhé hlavní povinností v případě vzniku pojistné události poskytnout pojistné plnění. Pojistníkem je taková osoba, která pojistnou smlouvu s pojistitelem uzavřela a jejím hlavním právem je pojistnou smlouvou disponovat a hlavní povinností poté řádně a včas zaplatit

[84] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 470

[85] Čírtková, L., Fialka, M., Hýsek, A., Jeleň, E., Kloubek, M., Racková, E. Podvody, zpronevěry, machinace. Praha: Armex Publishing s. r. o., 2005. ISBN 80-86795-12-8, s. 39

[86] Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, § 4, odst. 1

pojistné. Pojištěný disponuje s právem v případě vzniku pojistné události na plnění z pojistné smlouvy a jeho hlavní povinností je bez zbytečné prodlevy písemně oznámit a doložit pojistnou nebo škodní událost. Pojistníkem a pojištěným mohou být rovněž právnické osoby, přičemž není vyloučeno, že se může jednat o stejnou osobu, což je typické u osob fyzických.

Pojistnou událostí rozumíme dle ust. § 3 písm. b) zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů nahodilou skutečnost blíže označenou v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, na který se pojistná smlouva odvolává, a se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění. Nahodilá skutečnost je poté taková skutečnost, která je možná a u které není jisté, zda v době trvání soukromého pojištění vůbec nastane, nebo není známa doba jejího vzniku.

Za nepravdivé údaje jsou považovány takové údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o kterém je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření pojistné smlouvy. Hrubě zkreslené údaje jsou takové, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření pojistné smlouvy, což může vyvolat situaci, která vede k zásadně nesprávným závěrům o skutečnostech rozhodných pro uzavření smlouvy. „Podstatné údaje zamlčí ten, kdo neuvede při sjednávání pojistné smlouvy jakékoliv údaje, které jsou rozhodující nebo zásadní (tj. podstatné) pro její uzavření, tedy takové údaje, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že pojistná smlouva by nebyla uzavřena nebo by sice byla uzavřena, ale za podstatně méně výhodnějších podmínek pro tu stranu, která tyto údaje zamlčela nebo v jejíž prospěch byly zamlčeny.“ [87] „Podmínkou trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin pojistného podvodu dle ustanovení § 250 odst. 1 tr. zákona není, aby pojišťovna jednala v omylu, resp. aby jednání pachatele vedlo k omylu pojišťovny, na základě kterého by poskytla pojistné plnění. K trestnosti tohoto

[87] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1489

činu se rovněž nevyžaduje, aby pachatel skutečně vylákal pojistné plnění, na něž mu nevznikl nárok. Pokud však pachatel vyláká pojistným podvodem takové pojistné plnění, může jít podle jeho výše o způsobení škody, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby ve smyslu ustanovení § 250a odst. 3, 4 a 5 tr. zákona." (R 9/2004) [88]

Za úmyslné vyvolání pojistné události je považováno jednání pachatele, kterým úmyslně způsobí takovou konkrétní skutečnost, ze které následně vzniká povinnost pojistitele poskytnout plnění. Udržováním stavu vyvolaného pojistnou událostí se rozumí jednání pachatele, kterým pojistnou událost, která nastala bez jeho přičinění či jeho nedbalostním jednáním, dále prodlužuje a rozvíjí. Udržování takového stavu se musí pachatel dopustit v úmyslu zvýšit vzniklou škodu. Např. pachatel vyvolá protržení části hráze rybníka, čímž dojde k vytopení pojištěného objektu a vzniku škody v souvislosti s jeho podmáčením. V úmyslu zvýšit ještě více škodu následně pachatel protrhne zbytek hráze, aby proud vody byl silnější a došlo ke stržení celého pojištěného objektu. V tomto případě by se tedy pachatel dopustil jednání, kdy nejprve úmyslně vyvolal pojistnou událost a poté v úmyslu ještě zvýšit vzniklou škodu udržoval stav vyvolaný pojistnou událostí.

„Jestliže byl vznik pojistné události od počátku fingován a bylo-li na tomto podkladě uplatněno pojistné plnění v určité výši, není již podstatné, v jaké skutečné výši by jinak (nebýt úmyslného vyvolání pojistné události) vznikl nárok na pojistné plnění. Je tomu tak z důvodu, že na pojistné plnění vůbec nevznikl nárok a tudíž nemá právní význam ani otázka, zda výše podvodně uplatněného plnění skutečně odpovídá výši škody, která měla být způsobena fingovanou pojistnou událostí na pojištěných hodnotách, resp. zda tyto pojištěné hodnoty odpovídají částce požadovaného pojistného plnění. Proto se takové jednání posoudí jako pojistný podvod jen dle ustanovení § 250a odst. 2 tr. zákona a nikoli též dle ustanovení § 250a odst. 1 tr. zákona, přestože bylo zároveň při

[88] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1493

uplatnění plnění z úmyslně vyvolané pojistné události nepravdivě deklarováno poškození většího množství zboží, než jaké bylo ve skutečnosti přepravováno." (NS 21/2003-T 495) [89]

Subjektivní stránka trestného činu pojistného podvodu vyžaduje v odst. 1 úmyslné zavinění a v odst. 2 úmysl spočívající v úmyslném vyvolání pojistné události a v úmyslném udržování stavu vyvolaného pojistnou událostí. K trestní odpovědnosti za trestný čin dle ustanovení § 250a odst. 1, 2 tr. zákona není potřeba vznik škody, dokonce není ani rozhodující, zdali k takové škodě či obohacení úmysl pachatele vůbec směřoval, i když ve většině případů tomu tak bude. Škodou způsobenou trestným činem pojistného podvodu dle ustanovení § 250a tr. zákona je částka, která se rovná rozdílu mezi skutečně poskytnutým pojistným plněním na straně jedné a pojistným plněním, které by náleželo, kdyby pachatel neuvedl nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje anebo nezamlčel podstatné údaje při uplatnění nároku na pojistné plnění, na straně druhé. Za škodu nelze považovat celou výši poskytnutého pojistného plnění, je-li zřejmé, že k pojistné události došlo a že nárok na pojistné plnění vznikl, byť v nižší částce, než jakou pachatel vylákal.

Pachatelem pojistného podvodu může být kterýkoliv z účastníků pojistné smlouvy, zpravidla je jím v praxi pojistník, tedy osoba, která s budoucím pojistitelem sjednává pojistnou smlouvu (odst. 1) anebo pojištěný, pojistník či osoba, která úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo úmyslně udržuje stav jí vyvolaný, ať již v dohodě s pojištěným, anebo i bez takové dohody (odst. 2). Za tato uvedená jednání bude pachatel potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti, peněžitým trestem anebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitého trestu hrozí dle ustanovení § 250a odst. 3 tr. zákona tomu, kdo uvedeným činem způsobí na cizím majetku škodu nikoli malou. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán dle ustanovení § 250a odst. 4 tr. zákona, spáchá-li čin jako člen organizované

[89] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1493

skupiny anebo způsobí-li takovým činem na cizím majetku značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. Nejpřísnějším trestem odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán dle ustanovení § 250a odst. 5 tr. zákona, způsobí-li činem na cizím majetku škodu velkého rozsahu.

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákon, byla formulace pojistného podvodu upřesněna s ohledem na zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, který nezná pojem sjednávání pojistné smlouvy a zásadně používá sousloví uzavírání pojistné smlouvy a změna pojistné smlouvy, přitom vznikaly někdy pochybnosti, zda pod sjednávání smlouvy lze zahrnout i její změnu. Podobně je tomu i s pojmem likvidace pojistné události, jenž je definován v zákonu o pojišťovnictví a který nahrazuje sousloví při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy, přičemž nový pojem vyjadřuje i skutečnost, že uvedení nepravdivých údajů se týká celého procesu likvidace, nikoli jen jeho části. Pojem plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění pokrývá jak plnění na základě pojistné smlouvy, tak i na základě jiného důvodu. To se týká např. zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož musí Česká kancelář pojistitelů plnit v případech vymezených zákonem poškozeným, aniž existuje pojistná smlouva. Navrhované ustanovení také umožňuje postihovat i osoby, které nejsou přímými účastníky pojistného vztahu, ale jsou typickými subjekty dopouštějícími se této trestné činnosti.

3.3 Úvěrový podvod

Dle ustanovení § 250b tr. zákona se trestného činu úvěrového podvodu dopustí, kdo při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé nebo zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí (odst. 1) anebo bez souhlasu věřitele nebo jiné oprávněné osoby použije úvěr, subvenci nebo dotaci na jiný než určený účel (odst. 2). Jedná se o dvě samostatné skutkové podstaty.

Objektem trestného činu je ochrana cizího majetku, a to konkrétně zájem na ochraně sjednávání úvěrových smluv, poskytování subvencí a dotací, jakož i jejich účelovému určení, tedy ochrana cizího majetku v oblasti úvěrování a poskytování subvencí a dotací.

Tento trestný čin, stejně jako předcházející, byl do trestního zákona zařazen novelou provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. Ustanovení o trestném činu úvěrového podvodu chrání smlouvu o úvěru upravenou obchodním zákoníkem a není podstatné, zda-li je úvěr poskytován na podnikatelské nebo na jiné účely. Jedná se ve většině případů o úvěr poskytovaný bankou, neboť poskytování úvěrů je jednou z jejich hlavních činností. „Poskytování úvěrů může být v současné době ovšem také předmětem podnikání dalších podnikatelských subjektů, jako např. spořitelních a úvěrových družstev, leasingových společností nebo jiných subjektů, pokud poskytnou úvěr na základě smlouvy o úvěru. Jsou-li ovšem peněžní prostředky poskytnuty na základě smlouvy o půjčce (§ 657 obč. zák.), výpůjčce (§ 659 obč. zák.) nebo na základě tzv. nepojmenované smlouvy, jejíž uzavření dovolují občanský i obchodní zákoník (§ 51 obč. zák., § 269 odst. 2 obch. zák.), nelze ustanovení § 250b tr. zákona použít, a případný trestně právní postih bude přicházet v úvahy za podmínky, že pachatel naplní svým jednáním znaky trestného činu podvodu dle ust. § 250 tr. zákona.“ [90]

Úvěrovou smlouvu neboli smlouvu o úvěru upravují ustanovení § 497 - § 507 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obchodní zákoník“) jako tzv. absolutní obchod, což znamená, že touto právní úpravou se bude takový závazkový vztah řídit vždy a v plném rozsahu, bez ohledu na povahu účastníků úvěrové smlouvy. „Smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.“ [91] Dále je smlouva o úvěru smlouvou konsenzuální, což znamená, že pro její vznik postačí dohoda alespoň o podstatných náležitostech ve smyslu

[90] Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 231

[91] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 497

ustanovení § 269 odst. 1 obchodního zákoníku. Předmětem této smlouvy mohou být ovšem pouze peněžní prostředky a vždy musí obsahovat závazek zaplatit za tyto poskytnuté peněžní prostředky úroky. Jednotlivé strany úvěrové smlouvy si mohou určit peněžní prostředky i v jiné než české měně za předpokladu, že toto nebude v rozporu s devizovými předpisy.

Ke vzniku závazku z této smlouvy není potřeba, aby k poskytnutí peněžních prostředků skutečně došlo. Je-li v úvěrové smlouvě stanoveno, že úvěr je možné použít jen k určitému účelu, může věřitel omezit poskytnutí peněžních prostředků pouze na plnění závazků dlužníka převzatých v souvislosti s tímto účelem. Není-li výslovně ve smlouvě stanoveno účelové určení poskytnutých finančních prostředků, může je příjemce úvěru použít k jakémukoli účelu. „Finanční prostředky poskytnuté podnikateli ze státního rozpočtu na stanovený účel nelze považovat za cizí svěřenou věc, proto ani úmyslné svévolné použití těchto prostředků k jinému než k určenému účelu nemůže být trestným činem zpronevěry dle ustanovení § 248 tr. zákona. Za splnění dalších podmínek však přicházelo v úvahu posouzení takového skutku jako trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku dle ustanovení § 127 tr. zákona, a byl-li skutek spáchán po 31.12.1997, může jít o trestný čin úvěrového podvodu dle ustanovení § 250 odst. 2 tr. zákona, resp. od 1.5.2000 též o trestný čin předlužení dle ustanovení § 256 odst. 1, písm. c) tr. zákona." (NS 24/2003-T 570) [92]

„V praxi byla také řešena otázka rozsahu použití skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu v návaznosti na zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále jen „zákon č. 321/2001 Sb."), kterým byla do českého právního řádu implementována směrnice Rady 87/102/EHS o sbližování zákonů a dalších právních předpisů členských států týkajících se

[92] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1504

spotřebitelského úvěru, ve znění směrnice 90/88/EHS a směrnice 98/7/ES." [93] Tento zákon upravil podmínky smluv, ve kterých se sjednává spotřebitelský úvěr mezi fyzickou nebo právnickou osobou poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní či jiné podnikatelské činnosti na straně jedné a fyzickou osobou, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní či jiné podnikatelské činnosti, a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván na straně druhé. Předmětem smluv podle zákona č. 321/2001 Sb. může být ovšem také poskytování zbožových a obchodních úvěrů, které nemají všechny znaky smlouvy o úvěru, a za spotřebitelský úvěr dle tohoto zákona je považováno vedle poskytnutí finančních prostředků také poskytnutí tzv. odložené platby. Zde se však již nejedná pouze o úvěry poskytnuté ve formě peněžitých prostředků, jelikož odložit je možné jen platby za poskytnutí nepeněžitých prostředků, např. zboží nebo některých typů služeb. Z tohoto důvodu je tedy třeba pod pojem úvěrové smlouvy ve smyslu ustanovení § 250b tr. zákona zahrnovat pouze smlouvu o úvěru dle ustanovení § 497 a násl. obchodního zákoníku.

Dotací se rozumí pravidelný příděl finančních částek, které jsou v praxi nejčastěji poskytovány obcím, úřadům, ústavům, ale také fyzickým a právnickým osobám. Poskytované dotace dělíme na dotace účelové a dotace neúčelové, podle toho, zda-li jsou určeny na předem stanovené okruhy nebo konkrétní akce. Účelové dotace mohou být použity pouze na určené účely a zároveň podléhají ročnímu zúčtování se státním rozpočtem České republiky. Účel takové dotace musí být dodržen a obdržené finanční prostředky nemohou být použity na nic jiného s tím, že nevyčerpané prostředky se musí vrátit. Neúčelové dotace může ten, kdo je obdrží, použít podle svého uvážení. Ve smlouvě nebo jiném závazku k poskytnutí dotace nebývá formulován účel, ke kterému se poskytují. Subvencí se obecně rozumí taková finanční podpora, která je poskytována z veřejných prostředků, a obdobně jako dotace se subvence rozlišují na účelové a neúčelové. Mezi dotace a subvence lze také

[93] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1496

zahrnout další příspěvky a finanční výpomoci, pokud splňují obecné náležitosti dotace či subvence. Pro finanční zabezpečení zvlášť stanovených úkolů a správu prostředků pro ně určených se zřizují fondy, např. fond životního prostředí, fond pro zúrodnění půdy, státní fond kultury atd. Financování prostřednictvím fondů zajišťuje účelové financování s cílem zajištění dlouhodobé stability některých výdajů státu na určené příjmy.

K pojmům nepravdivé údaje, hrubě zkreslené údaje a podstatné údaje zamlčí se vztahuje stejný výklad jako v případě pojistného podvodu pouze s tím rozdílem, že v případě trestného činu dle ustanovení § 250b tr. zákona se jedná o údaje důležité pro uzavření úvěrové smlouvy anebo pro poskytnutí dotace či subvence. „Vylákání potřebných dokladů o cizí nemovitosti pod nepravdivou záminkou a poskytnutí této nemovitosti bez souhlasu jejího vlastníka jako zástavy k zajištění úvěru může být posouzeno jako trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona spáchaný na úkor vlastníka nemovitosti. Poskytne-li budoucí dlužník při sjednávání úvěrové smlouvy nepravdivé údaje ohledně svého oprávnění nakládat s nemovitostí, kterou hodlá použít jako zástavu k zajištění úvěru, ač ví, že k tomuto nemá souhlas vlastníka nemovitosti, může tím spáchat trestný čin úvěrového podvodu dle ustanovení § 250b odst. 1 tr. zákona (a nikoli trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona), a to na úkor věřitele, který úvěr poskytne." (NS 22/2003-T 506) [94] „Například úvěrovým podvodem může být jednání, jímž se dosáhne poskytnutí úvěru bankou v důsledku hrubě zkreslených údajů, které se týkají zejména možné návratnosti úvěru, pokud již při poskytnutí úvěru nebyla jeho návratnost reálná a ani použitý zajišťovací prostředek nebyl způsobilý zajistit návratnost úvěru (například v důsledku záměrně a několikanásobně nadhodnocené zástavy)." [95] O úvěrový podvod na úkor banky se bude také jednat např. v případě, kdy vedoucímu pobočky banky, jenž je oprávněn uzavřít jménem banky smlouvu o poskytnutí úvěru, žadatel o úvěr zamlčí svoji skutečnou majetkovou situaci, jelikož ta by neumožňovala poskytnutí úvěru, a následně dojde k čerpání úvěru.

[94] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1504

[95] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1500

Subjektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu vyžaduje úmyslné zavinění. K trestní odpovědnosti za trestný čin dle ustanovení § 250b odst. 1 tr. zákona není potřeba způsobení škody na cizím majetku ani obohacení pachatele nebo jiné osoby. To stejné platí také v ustanovení § 250b odst. 2 tr. zákona s tím, že pachatel je podle tohoto ustanovení dokonce trestný i v případě, že např. poskytnutý úvěr řádně splácí. Za takové situace by bylo ovšem potřeba zvažovat, zda je zde i potřebný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, a do jaké míry nastal rozdíl mezi účelem, k jakému byly finanční prostředky poskytnuty a účelem, na který je příjemce skutečně použil. „Oznámil-li žadatel o úvěr telefonicky bance, že údaje, na jejichž podkladě požádal o poskytnutí úvěru a které vedly k uzavření smlouvy o úvěru, jsou nepravdivé, lze toto dle ustanovení § 8 odst. 3, písm. a) tr. zákona považovat za důvod k zániku trestnosti jeho jednání kvalifikovaného jako pokus trestného činu úvěrového podvodu dle ustanovení § 8 odst. 1 a § 250 odst. 1, 4, písm. b) tr. zákona, jestliže tím zabránil, aby mu banka úvěr poskytla." (NS 17/2002-T 418) [96]

Pachatelem při sjednávání úvěrové smlouvy může být kterýkoli z účastníků úvěrové smlouvy, zpravidla je jím v praxi dlužník, v případě poskytnutí subvence nebo dotace poté žadatel (odst. 1). Dále je pachatelem u úvěrové smlouvy zásadně dlužník, který použije úvěr bez souhlasu věřitele na jiný než určený účel, a u subvence nebo dotace poté její příjemce, který ji použije bez souhlasu oprávněné osoby na jiný než určený účel (odst. 2). Za tato uvedená jednání bude pachatel potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitého trestu hrozí dle ustanovení § 250b odst. 3 tr. zákona tomu, kdo uvedeným činem způsobí škodu nikoli malou. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán dle ustanovení § 250b odst. 4 tr. zákona, spáchá-li čin jako člen organizované skupiny anebo způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť

[96] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1503

závažný následek. Nejpřísnějším trestem odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán dle ustanovení § 250b odst. 5 tr. zákona, způsobí-li činem škodu velkého rozsahu.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, tedy zachovává zvláštní typy podvodů, které dále vzhledem ke zkušenostem praxe doplňuje a propracovává. Tato zvláštní úprava pojistného a úvěrového podvodu je odůvodněna tím, že takové jednání, které tyto skutkové podstaty trestají, je jen obtížně postižitelné podle obecné skutkové podstaty podvodu, přičemž, jak ukázaly zejména devadesátá léta minulého století, má jednání jimi postihované, které se dotýká zvláště činnosti pojišťoven a bank, dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku republiky jako celku. U těchto speciálních trestných činů pojistného podvodu (§ 210), úvěrového podvodu (§ 211) a dotačního podvodu (§ 212), který byl pro svou zvláštní a rozdílnou povahu od úvěrového trestného činu upraven samostatně, byly provedeny zásadnější změny než jen obdobně vymezené zvlášť přitěžující okolnosti. Trestný čin dotačního podvodu byl mimo dotací a subvencí výslovně rozšířen i na návratné finanční výpomoci a příspěvky. U výše popsaného úvěrového podvodu byla pak do odstavce 1 doplněna i slova „při čerpání úvěru", neboť některé úvěrové smlouvy vážou čerpání úvěru na splnění určitých podmínek. Z hlediska typové závažnosti byla odlišena i skutková podstata úvěrového podvodu podle § 211 odst. 2, kde není rozhodující způsobení škody, ale naopak použití prostředků získaných účelovým úvěrem na jiný než určený účel v nikoli malém rozsahu. Obdobně je tomu pak také u dotačního podvodu podle § 212 odst. 2.

3.4 Provozování nepoctivých her a sázek

Trestný čin provozování nepoctivých her a sázek dle ustanovení § 250c tr. zákona spáchá, kdo provozuje peněžní nebo jinou podobnou hru nebo sázku, jejíž pravidla nezaručují rovné možnosti výhry všem účastníkům.

Objektem trestného činu provozování nepoctivých her a sázek je primárně zájem na poctivém a rovném provozování peněžitých nebo jiných podobných her či sázek, a sekundárně je chráněn také cizí majetek.

V případě peněžních her, jim podobných her a sázek se vyžaduje, aby o budoucí výhře nebo prohře rozhodovala náhoda nebo předem neznámá okolnost anebo událost uvedená provozovatelem hry nebo sázky v herních podmínkách, které jsou předem stanoveny a zúčastněným osobám známy. Každá zúčastněná strana tedy musí mít stejnou naději jak na výhru, tak také na prohru. „Okolnost, jež určuje výhru (výsledek slosování, sportovního utkání, dostihů, závodů a jiné budoucí události), nesmí být nikomu předem známa a musí být takového druhu, aby nemohla být provozovatelem nebo sázejícím ovlivněna.“ [97]

V případě, že hra nebo sázka uvedené podmínky poctivosti nezaručuje, zejména nemá-li někdo z hráčů či sázejících naději na výhru nebo může-li některý z více hráčů či sázejících anebo také pořadatel ovlivnit okolnosti, které určují výhru ve svůj prospěch, jedná se o hru či sázku, jejíž pravidla nezaručují rovné možnosti výhry všem účastníkům. Jde tedy o vadu pravidel hry, podle nichž je tato provozována, nikoli o podvodné nedodržování pravidel, jenž splňují stanovené podmínky poctivé hry a vzhledem k těmto skutečnostem se zpravidla nebude jednat o trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona. Účastníci hry jsou ve většině případů s jejími pravidly poměrně dobře seznámeni, ovšem nejsou již vždy schopni posoudit nebo si uvědomit diskriminující charakter těchto pravidel, která jim nezaručují rovné možnosti výhry. Trestným činem podvodu dle ustanovení § 250 tr. zákona, by už ale bylo podvodné porušování či obcházení pravidel hry nebo jiný způsob vyvolání omylu účastníků hry anebo zneužití jejich omylu či zamlčení podstatných skutečností.

Peněžní hrou se rozumí jakýkoliv druh hry, které se účastní dobrovolně osoba rozdílná od provozovatele či organizátora hry, pokud zaplatí peněžní

[97] Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a podobných jiných hrách, ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 2

vklad, jehož návratnost se této zúčastněné osobě nezaručuje. V praxi se jedná především o tzv. řetězové hry typu letadlo nebo pyramida, které se velmi rozšířily v devadesátých letech minulého století, a při nichž roste počet účastníků geometrickou řadou. Účastníci zapojení do takové hry hned na počátku, mají možnost získat svůj počáteční vklad mnohonásobně zpět, ovšem na úkor účastníků zapojených do hry později, kteří s ohledem na jejich počet již neměli téměř žádnou naději na návratnost svého vkladu. Za jinou podobnou hru se považují především tzv. skořápky, kdy hráč v roli bankéře manipuluje se skořápkami, pod kterými má druhý hráč uhádnout kuličku. Vzhledem k velkému cviku, s kterým manipulaci těchto skořápek provádí, je oproti druhému hráči ve značné výhodě.

Podstata skořápek spočívá v tom, že se jedná o hru, která se zpravidla hraje s jednou kuličkou a třemi kalíšky položenými dnem vzhůru na hladké podložce. Skořápkář umístí kuličku pod jeden z kalíšků a několikrát kalíšky mezi sebou přesune. Hráč sází na to, na které pozici kulička skončila. Pokud uhodne, vrátí se mu dvojnásobek vkladu, jinak celý vklad ztrácí. Pouliční skořápkáři ovšem běžně fixlují a schovají kuličku pod ruku, aby se posléze objevila v jiném kalíšku, než na který hráč ukáže. Tyto případy se poté kvalifikují jako podvod dle ustanovení § 250 tr. zákona, nikoli jako provozování nepoctivých her a sázek, jelikož ustanovení § 250c tr. zákona definuje nepoctivost jako pravidly danou nerovnou možnost výhry mezi účastníky.

„Peněžní nebo podobnou hrou v uvedeném smyslu může být i taková aktivita, která sice není jako hra výslovně nazvána či pojímána, ale jinak má všechny obdobné znaky s tím, že může být prezentována jako jakýsi projekt na zbohatnutí, přičemž účast v ní je podmíněna právě zaplacením určité peněžní částky, třebaže je za ní poskytnuta jistá nepatrná protihodnota (např. v podobě propagačních materiálů či návodů k úspěšnému jednání)." [98] Sázkou se rozumí ostatní formy, které nejsou peněžními nebo jim podobnými hrami

[98] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 478

a zpravidla se jedná o příslib peněžitého nebo jiného majetkového plnění, jehož splnění je závislé na nějaké nejisté události, která se má přihodit v budoucnu. Rozlišení mezi hrou a sázkou není ovšem jednoznačné, jelikož současné právní předpisy tyto dva pojmy přesně nevymezují. V teorii a také v praxi se však uznává, že zatímco u hry závisí výsledek na skutečnosti nějaké činnosti, u sázky se jedná pouze o potvrzení určité skutečnosti, která již nastala nebo nastane, nikoli ovšem přičiněním jedné ze sázejících stran.

Trestným činem dle ustanovení § 250c tr. zákona není provozování hazardních her obecně, u nichž výsledek hry závisí výlučně nebo převážně na náhodě, pokud jejich pravidla zaručují všem účastníkům rovné podmínky. Tento trestný čin je třeba rovněž odlišovat od trestného činu neoprávněného provozování loterie a podobné sázkové hry dle ustanovení § 118a tr. zákona, kde se jedná o hru v rámci zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a podobných jiných hrách, ve znění pozdějších předpisů, kterou by mohl pachatel provozovat v případě, kdyby vlastnil patřičné oprávnění.

Subjektivní stránka trestného činu provozování nepoctivých her a sázek vyžaduje úmyslné zavinění. K trestní odpovědnosti za trestný čin dle ustanovení § 250c odst. 1 tr. zákona se nevyžaduje způsobení škody ani dosažení prospěchu. Prospěch má význam až v případě kvalifikované skutkové podstaty dle ust. § 250c odst. 2 tr. zákona. Provozováním nepoctivých her a sázek se rozumí zejména soustavnější činnost, není ale vyloučeno takto posoudit i krátkodobou aktivitu většího rozsahu, a to tak, aby byl splněn i potřebný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze provozovatel peněžní hry nebo jiné podobné hry anebo sázky, nikoli tedy účastník hry, který je poškozený, a za své jednání bude potrestán dle ustanovení § 250c odst. 1 tr. zákona odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na jeden rok až pět let hrozí dle ustanovení § 250c odst. 2 tr. zákona tomu, kdo uvedeným činem získá značný prospěch.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, u trestného činu provozování nepoctivých her a sázek dle ustanovení § 213 zavádí jen příslušné nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byly náležitě postiženy typově závažnější v praxi se vyskytující případy.

4. PODÍLNICTVÍ NA TRESTNÉ ČINNOSTI JINÉHO

4.1 Úmyslné podílnictví

Trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 odst. 1 tr. zákona se dopustí, kdo ukryje, na sebe nebo jiného převede anebo užívá věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc nebo jinou majetkovou hodnotu bylo opatřeno.

Objektem trestného činu podílnictví v jeho úmyslné formě je cizí majetek.

Předmětem útoku je cizí věc nebo jiná majetková hodnota, která byla získána trestným činem, přičemž není podstatné, o jaký trestný čin se jednalo. Může se jednat o trestný čin majetkový jako např. krádež, podvod, zpronevěra, ale může se také jednat o trestný čin nemajetkové povahy jako např. přijímání úplatků, podplácení nebo pletichy při řízení konkurzním a vyrovnávacím. Ve většině případů půjde o věci movité, ale může se také samozřejmě jednat i o nemovitosti. „Nestačí ovšem skutečnost, pokud by byla tato věc nebo jiná majetková hodnota získána pouze přestupkem. Jsou-li věcí, která byla získána trestným činem spáchaným jinou osobou, ve smyslu ustanovení § 251 odst. 1, písm. a) tr. zákona peníze, praxe připouští, aby podílník na sebe nebo jiného převedl peníze (bankovky, mince), které nejsou identické s penězi, které byly získány hlavním trestným činem, jestliže je splněn požadavek, že jde o prospěch podílníka z hodnoty získané hlavním trestným činem.“ [99]

Předmětem útoku tohoto trestného činu může být i to, co za věc získanou trestným činem spáchaným jinou osobou bylo opatřeno, např. pachatel přijme určitou věc darem, ačkoliv ví, že byla zakoupena za odcizené

[99] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 249

peníze. Přitom není rozhodující, zda to, co bylo takovým způsobem opatřeno, je přesným ekvivalentem hodnoty věci, jež byla získána trestným činem. Není podstatná ani skutečnost, kdo takový ekvivalent opatřil. Může to být pachatel prvotního trestného činu, třetí osoba anebo podílník samotný. Předmětem naopak není odměna poskytnutá pachateli za provedení trestného činu, v tomto případě by se poté jednalo o trestný čin schvalování trestného činu dle ustanovení § 165 tr. zákona.

Věc nebo jiná majetková hodnota musí být získána trestným činem jiné osoby než podílníka. „Pachatel, spolupachatel nebo účastník na trestném činu, který ukryje nebo na sebe nebo na jiného převede věc tímto trestným činem získanou, nedopustí se trestného činu podílnictví ve vztahu k této věci. Pojmovým znakem podílnictví je, že pachatel na sebe nebo jiného převede věc, kterou někdo jiný získal trestným činem. Pachatel, který spáchal čin z podnětu návodce, není jinou osobou ve smyslu podílnictví, nýbrž jednou z osob, které spolu s návodcem (účastníkem) provádějí trestnou činnost." (R 50/1972-I) [100] Jestliže se tedy např. osoba předem domluví s pachatelem na takové skutečnosti, že mu zajistí odbyt věcí pocházejících z trestné činnosti a tyto věci po spáchání trestného činu ukryje, převede anebo užívá, dopouští se tímto svým jednáním pomoci k trestnému činu, kterým byly věci získány a nikoli podílnictví. Kdyby ovšem pachatel ukryl, na sebe nebo na někoho jiného převedl věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným jinou osobou v úmyslu této osobě umožnit uniknout trestnímu stíhání, trestu či ochrannému opatření nebo jejich výkonu, dopustil by se poté trestného činu nadržování dle ustanovení § 166 tr. zákona.

Pro trestnost podílnictví není rozhodná skutečnost, že zanikla trestnost činu, kterým byla věc nebo jiná majetková hodnota získána anebo skutečnost, že pachatele takového činu není možné stíhat. Oproti tomu se ale při posuzování znaků trestného činu podílnictví vychází z trestnosti činu hlavního pachatele z hlediska zákona účinného v době rozhodování. „Při posuzování

[100] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 67

znaků trestného činu podílnictví se vychází z trestnosti činu hlavního pachatele z hlediska zákona účinného v době rozhodování. To znamená, že pokud vzhledem ke změně trestního zákona by nebylo možné s ohledem na zásadu dle ustanovení § 16 odst. 1 tr. zákona považovat jednání hlavního pachatele za trestný čin, nelze ani jednání obviněného, který se na takovém trestném činu podílel způsobem popsaným v ustanovení § 251 odst. 1 tr. zákona, považovat za trestný čin této skutkové podstaty, a to ani v případě, že hlavní pachatel byl již před změnou zákona odsouzen." (R 4/1997) [101]

Ukrytí věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestným činem znamená takové jednání podílníka, kterým si sám ponechává možnost s těmito disponovat nebo je užívat, ale odstraní je z dosahu možného odhalení nebo zjištění u pachatele, spolupachatele či účastníka, tedy u osob, které se na opatření podílely. O ukrývání se bude jednat také v případě, kdy sice pachatel skutečnost, že má věc nebo jinou majetkovou u sebe veřejně netají, ale tyto drží z dosahu možného odhalení oprávněnými osobami. Ze zákonných znaků tohoto trestného činu, kdy pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu ukryje, na sebe nebo jiného převede anebo užívá, tedy vyplývá, že musí s předmětem trestného činu, který spáchala jiná osoba, určitým způsobem nakládat anebo mít nad ní určitou dispoziční moc. „Jako ukrývání věci, jež naplňuje znaky trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 odst. 1, písm. a) tr. zákona, bylo v praxi posouzeno jednání pachatele, který převzal od jiné osoby motorové vozidlo, aby je pro ni převezl přes hranice České republiky do ciziny, ač věděl, že jde o vozidlo získané trestným činem krádeže a že je tak odstraňuje z místa možného odhalení." [102] Pokud pachatel nad věcí nebo jinou majetkovou hodnotou nevykonává dispoziční moc, popř. se k ní vůbec nedostane nebo s ní nijak nenakládá, poté nejsou naplněny zákonné znaky ukrývání. Obdobné platí i v případě, kdy pachatel pouze stěžuje nebo znemožňuje převzetí věci osobami k tomu povolanými, např. když brání oprávněné osobě v převzetí věci.

[101] Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 78

[102] Šámal, P. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 481

Převedení na sebe nebo jiného spočívá v takovém jednání podílníka, kdy získává dispoziční moc nad věcí nebo jinou majetkovou hodnotou opatřenou trestným činem a z této následně získá výtěžek nebo užitek do své dispozice anebo do dispozice osoby jiné. Věc nebo jiná majetková hodnota může být převedena jak bezplatně, tak i za úplatu, tzn. darem, koupí, směnou atd. Za převedení se v tomto smyslu rozumí také další převod, tedy od překupníka na dalšího překupníka. Z jakého důvodu podílník na sebe věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným jinou osobou převedl, není v tomto případě rozhodné. Jedná se o převedení s vědomím či souhlasem osoby, která má takovou věc nebo jinou majetkovou hodnotu u sebe anebo nad ní vykonává dispoziční moc. „Pokud by jednání, jímž dochází k převodu dispoziční moci na podílníka, bylo samo trestným činem proti majetku, nejde o podílnictví, ale o příslušný jiný trestný čin (krádež dle § 247, podvod dle § 250, loupež dle § 234, vydírání dle § 235 apod.)." [103]

Užíváním se rozumí disponování s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou za účelem využití její užitné hodnoty a užíváním je i spotřebování věci nebo jiné majetkové hodnoty. „Pokud trestný čin podílnictví dle ustanovení § 251 odst. 1, písm. a) tr. zákona spočívá v tom, že pachatel věc získanou trestným činem užívá, znamená to, že s ní nakládá způsobem, při němž využívá její užitné hodnoty. Užíváním motorového vozidla se v tomto smyslu rozumí jeho využití jako dopravního prostředku k přepravě pachatele, k přepravě jiných osob nebo k přepravě věcí. Pouhé zkontaktování zájemce o koupi motorového vozidla získaného trestným činem a nabízení vozidla zájemci není jednáním, které by bylo možné označit za užívání vozidla a podřadit pod zákonný znak užívá ve smyslu ustanovení § 251 odst. 1 tr. zákona. To platí i tehdy, jestliže s takovým vozidlem byla provedena zkušební jízda, jejímž účelem bylo předvést vozidlo zájemci o jeho koupi." (NS 23/2003-T 533) [104]

[103] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 251

[104] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1510

Subjektivní stránka trestného činu podílnictví vyžaduje úmyslné zavinění a plně dostačující je také úmysl eventuální. „K naplnění subjektivní stránky trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 tr. zákona je třeba, aby pachatel znal všechny skutkové okolnosti rozhodné pro závěr, že čin spáchaný jinou osobou, kterým byla věc nebo jiná majetková hodnota uvedená v tomto ustanovení získána, je trestným činem." [105] V případě trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1, písm. a) tr. zákona (kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní a způsobí tak škodu nikoli nepatrnou), nepostačuje ovšem pouze pachatelova vědomost o tom, že se jiná osoba zmocnila cizí věci, nýbrž musí vědět anebo musí být alespoň srozuměn s tím, že tímto činem mohla být eventuálně způsobena škoda, kterou lze posoudit jako škodu nikoli nepatrnou.

„Mezi škodou, která vznikla z majetkového trestného činu (krádeže, zpronevěry, podvodu atd.) a jednáním podílníka (§ 251 a § 252 tr. zákona), který ukryje, na sebe nebo na jiného převede věc, která byla získána majetkovým trestným činem spáchaným jinou osobou, zpravidla nebývá příčinný vztah, a proto podílník za tuto škodu neodpovídá. Podílník získává bezdůvodné obohacení, ale účast na způsobení škody nemá. Ojediněle se však mohou vyskytnout případy, kdy jednání podílníka bude mít vliv i na způsobení škody. Bude to např. při ukrývání věci a znemožňování jejího užívání vlastníkovi, což může mít vliv na způsobení tzv. jiné škody ušlý zisk." (R 13/1975) [106]

Pachatelem trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 odst. 1 tr. zákona může být kdokoliv, ale vždy jen osoba rozdílná od pachatele základního trestného činu a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. Přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na jeden rok až na dvě léta hrozí dle ustanovení § 251 odst. 2 tr. zákona tomu, kdo uvedeným činem získá značný prospěch. Ještě přísnější trest v podobě trestu odnětí svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutí

[105] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 251
[106] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1508

majetku je stanoven v případě trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 odst. 3 tr. zákona, získá-li pachatel prospěch velkého rozsahu.

U trestného činu podílnictví dle ustanovení § 214 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů, zejména z Evropské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (č. 33/1997 Sb.), Společné akce Rady 1998/699/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (31998E0699), Rámcového rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500) a doporučení Výboru expertů Rady Evropy k hodnocení opatření proti praní špinavých peněz (PC-R-EV) znění skutkové podstaty doplněno tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věci nebo jiný majetkový prospěch získaný trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věci nebo jiný majetkový prospěch získaný trestným činem v cizině.

Sazba u základní skutkové podstaty trestného činu podílnictví § 214 byla upravena v základní skutkové podstatě v souladu s článkem 2 Rámcového rozhodnutím Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500), který stanoví, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Vzhledem k tomu, že však taková věc nebo výnos může pocházet z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bylo obdobně jako u trestného činu opilství dle ustanovení § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, stanoveno, že bude-li takový čin spáchán ve vztahu k věci, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

4.2 Podílnictví z nedbalosti

Trestný čin podílnictví dle ustanovení § 252 tr. zákona spáchá, kdo ukryje anebo na sebe nebo jiného převede z nedbalosti věc nebo jinou majetkovou hodnotu větší hodnoty, která byla získána trestným činem spáchaným jinou osobou (odst. 1) anebo jinému z nedbalosti umožní zastřít původ nebo zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestnou činností (odst. 2).

Objektem trestného činu podílnictví z nedbalosti je cizí majetek ve vztahu k věcem získaným trestnou činností.

Předmětem útoku je cizí věc nebo jiná majetková hodnota, která byla získána trestným činem, přičemž platí stejný výklad jako u úmyslného podílnictví, totéž se týká také pojmů ukryje, na sebe nebo na jiného převede. Kulpózní podílnictví v ustanovení § 252 odst. 1 tr. zákona je omezeno na věc nebo jinou majetkovou hodnotu větší hodnoty, jejíž hodnota činí dle ustanovení § 89 odst. 11 tr. zákona nejméně 50.000,- Kč.

Zastřením původu nebo zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty dle ustanovení § 252 odst. 2 tr. zákona se rozumí tzv. praní špinavých peněz, kdy informace o původu věci nebo jiné majetkové hodnoty je utajována nebo jiným způsobem zkreslována. Prostředkem k zastření původu věci nebo jiné majetkové hodnoty může být převod vlastnictví k věci nebo jiné majetkové hodnoty či utajení její skutečné povahy, místa, pohybu atd. Původem věci nebo jiné majetkové hodnoty rozumíme to, že věc nebo jiná majetková hodnota pochází z trestného činu a na rozdíl od skutkové podstaty uvedené v odst. 1 nezáleží na její hodnotě, nemusí jít tedy o věc nebo jinou majetkovou hodnotu větší hodnoty. Musí být ovšem splněna podmínka umožnění zastření původu nebo zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestným činem jinému, čímž se jedná o nedbalostní skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a tr. zákona.

„Ustanovení § 252 zahrnující dosud pouze podílnictví z nedbalosti bylo upraveno novelou provedenou zákonem č. 134/2002 Sb. v souvislosti se závazky, vyplývajícími z Evropské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (č. 33/1997 Sb.), která členským státům ukládá promítnout do vnitrostátního zákonodárství skutkovou podstatu trestného činu praní špinavých peněz, která by postihovala jednání, kterým se pachatel snaží dosáhnout legalizace výnosu z trestné činnosti, tedy vzbudit zdání, že výtěžek z trestné činnosti je legálně nabytým příjmem." [107] Před novelou trestního zákona provedenou již zmíněným zákonem č. 134/2002 Sb., která nabyla účinnosti dnem 1. 7. 2002, trestní postih zastření původu nebo zjištění původu věcí získaných trestnou činností z nedbalosti možný nebyl. Existovala pouze upravená úmyslná forma, která byla trestná dle ustanovení § 251a tr. zákona. Toto ustanovení bylo poté výše uvedenou novelou zrušeno a nahrazeno novým trestným činem legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a tr. zákona.

Subjektivní stránka trestného činu podílnictví dle ustanovení § 252 odst. 1 tr. zákona spočívá v nedbalosti, jedná se o nedbalostní formu podílnictví, kdy ukrytá nebo převedená věc či jiná majetková hodnota získaná trestným činem spáchaným jinou osobou musí mít hodnotu nejméně 50.000,- Kč. Dle ustanovení § 252 odst. 2 tr. zákona spočívá subjektivní stránka trestného činu podílnictví také v nedbalosti s tím, že se jedná o nedbalostní skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a tr. zákona.

Pachatelem trestného činu podílnictví z nedbalosti může být kdokoliv, ale vždy jen osoba rozdílná od pachatele základního trestného činu a za své jednání bude dle ustanovení § 252 odst. 1, 2 tr. zákona potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo peněžitým trestem. Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán dle ustanovení § 252 odst. 3 tr. zákona,

[107] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 251

spáchá-li čin ve vztahu k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám pocházejícím z obchodu s omamnými nebo psychotropními látkami nebo z jiného zvlášť závažného trestného činu anebo získá-li takovým činem značný prospěch. Nejpřísnější trest v podobě odnětí svobody na šest měsíců až tři léta hrozí pachateli dle ustanovení § 252 odst. 4 tr. zákona v případě, získá-li činem prospěch velkého rozsahu.

Také u trestného činu podílnictví z nedbalosti dle ustanovení § 215 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů uvedenými u § 214 doplněno znění této skutkové podstaty tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věci nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem v cizině.

4.3 Legalizace výnosů z trestné činnosti

Dle ustanovení § 252a odst. 1 tr. zákona se trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti dopustí, kdo zastírá původ nebo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestnou činností, s cílem vzbudit zdání, že taková věc nebo hodnota byly nabyty v souladu se zákonem, nebo kdo jinému spáchání takového činu umožní.

Objektem trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti je cizí majetek ve vztahu k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám získaným trestnou činností.

„Tzv. praní peněz ohrožuje řádné fungování tržního hospodářství, narušuje konkurenční prostředí, destabilizuje obecně uznávaná pravidla řádného obchodování." [108] „Podobně jako trestný čin podílnictví také tento trestný čin ztěžuje možnost odhalení a vypátrání pachatele základního

[108] Musil, J. Praní peněz a české trestní právo, Trestní právo č. 4/1997

trestného činu (v tomto směru je vlastně zvláštní formou nadržování) a brání uspokojování poškozeného." [109] Ustanovení § 252a tr. zákona o trestném činu legalizace výnosů z trestné činnosti bylo do trestního zákona zařazeno obdobně jako podílnictví z nedbalosti novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 134/2002 Sb., která nabyla účinnosti dnem 1. 7. 2002, v souvislosti se závazky, vyplývajícími z Evropské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (č. 33/1997 Sb.), která členským státům ukládá promítnout do vnitrostátního zákonodárství skutkovou podstatu trestného činu praní špinavých peněz.

„V porovnání s dosavadním stavem byla skutková podstata upravená dosud v ustanovení § 251a tr. zákona vyčleněna z ustanovení postihující pouhé podílnictví, neboť jejím obsahem není jen převod výtěžku z trestné činnosti, ale zahrnuje i následné jednání vedené snahou zajistit zdání jeho legálnosti." [110] Novela také přísněji postihuje pachatele, který ke spáchání tohoto činu zneužije svého postavení v zaměstnání nebo funkce. Ustanovení § 252a tr. zákona v současné době obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, které ovšem nejsou, jak je zvykem z legislativně technického hlediska, odděleny do dvou odstavců, ale jsou obě obsaženy v odst. 1.

První skutková podstata umožňuje postihnout zastření původu nebo jiné usilování, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu věci nebo jiného majetkového prospěchu získaného trestnou činností nejenom jinému, ale také pachateli hlavního trestného činu. Z tohoto důvodu může podle této první skutkové podstaty být pachatelem i samotný pachatel základního trestného činu, který zastírá původ nebo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu věci či jiné majetkové hodnoty získané trestnou činností. „Naproti tomu druhá skutková podstata postihuje zvláštní formu účastenství spočívající v umožnění spáchání takového trestného

[109] Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 252

[110] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 257

činu, kdy jde o jednání pachatele, který umožní jinému zastřít původ nebo jinak usilovat o to, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu věci nebo jiného majetkového prospěchu získaného trestnou činností, s cílem vzbudit zdání, že taková věc nebo prospěch byly nabyty v souladu se zákonem." [111]

Umožněním se rozumí zpravidla úmyslné nesplnění některé povinnosti uložené pachateli tohoto trestného činu zákonem č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jako např. povinnost identifikace, povinnost uchovávat stanovené údaje, oznamovací povinnosti atd. Dále může také spočívat i v jakémkoliv dalším jednání, jako je konání či opomenutí, kterým pachatel podstatně přispěje k zastření původu věci nebo jiného majetkového prospěchu získaného trestnou činností. K pojmům věci získané trestnou činností, zastření původu věci se vztahuje obdobný výklad jako v případě trestného činu podílnictví dle ustanovení § 251 a § 252 tr. zákona.

Původem věci nebo jiné majetkové hodnoty se rozumí to, že pochází z trestné činnosti. Bude se jednat především o trestné činy majetkové, trestné činy hospodářské, ale i výtěžek z nedovolené výroby omamných a psychotropních látek nebo obchodu s nimi atd. Věcmi nebo jinými majetkovými hodnotami pocházejícími z obchodu s omamnými nebo psychotropními látkami mohou být jak samotné omamné nebo psychotropní látky, tak také peníze, pohledávky nebo jiné věci anebo majetkové hodnoty pocházející z tohoto obchodu. Zneužitím postavení v zaměstnání se rozumí zpravidla využití ze strany pachatele svého zařazení podle pracovní smlouvy a o zneužití funkce půjde při využití funkčního zařazení, zpravidla z titulu jmenovaní nebo volby.

[111] Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 258

Subjektivní stránka trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti vyžaduje úmyslné zavinění. U první skutkové podstaty jde o přímý úmysl, kdy pachatel musí jednat s cílem vzbudit zdání, že věc nebo majetkový prospěch byly nabyty v souladu se zákonem. U druhé skutkové podstaty je nezbytné, aby pachatel jednal s vědomím, že jinému umožňuje dosažení uvedeného cíle.

Právě dokazování subjektivní stránky trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a tr. zákona činní v praxi orgánům činným v trestním řízení, zejména poté specialistům na boj proti výnosům z trestné činnosti, nemalé problémy, jelikož odhalit a hlavně prokázat nelegální zdroj prostředků, bývá v mnoha případech téměř nereálné. V České republice jsou podle odhadů až tisíce lidí, kteří disponují obrovským majetkem, který zcela evidentně nemohli vydělat, zdědit, vyhrát v loterii, restituovat, popř. dostat darem a ani získat žádným jiným legálním způsobem. Jedná se o majetek získaný ilegální cestou, přitom ovšem držený osobami, jejichž trestná činnost buď nikdy nevyšla najevo, nebo nebyla objasněna anebo stopy směřující k výnosům z trestné činnosti vedou již do ztracena. Jde tedy o majetek držený osobami, které nebyly nikdy z trestné činnosti usvědčeny, anebo osobami, které se samy žádné trestné činnosti nedopustily. Jsou to majetky z neznámých, neidentifikovatelných zdrojů např. v podobě luxusních vozidel, lodí či letadel, nemovitostí, šperků, uměleckých děl a jiných exklusivních komodit.

Podle zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jsou pracovníky Finančního analytického útvaru Ministerstva financí postupovány orgánům činným v trestním řízení oznámení, týkající se právě podezření z tzv. praní špinavých peněz. Zde je potřeba uvést, že při následném prověřování podezřelých finančních a majetkových operací lze sice zadokumentovat, že konkrétní osoba disponuje bohatstvím, které neodpovídá jejím příjmům a které nezískala z legálních zdrojů, přitom ovšem nelze ve většině případů zjistit, z jaké konkrétní trestné činnosti tento majetek pochází. K zajištění finančních prostředků, cenných papírů a dalšího majetku v trestním řízení je totiž možno přistoupit jen z důvodů stanovených v zákoně. Jinými slovy řečeno, musí zde existovat skutečnosti, ze kterých lze dovodit

souvislost mezi finančními prostředky, popř. dalším majetkem na straně jedné a trestným činem na straně druhé. Bohužel v praxi je podstatným znakem této trestné činnosti právě to, že chybí průkazná vazba mezi majetkem a spáchaným trestným činem, a orgány činné v trestním řízení tak nemají možnost osoby, které se tohoto jednání dopouštějí, trestně stíhat, žalovat nebo soudit a také zde není žádná možnost takový majetek podle zákona zajišťovat anebo následně konfiskovat.

Jako názorný příklad obtížnosti a složitosti dokazovaní výše uvedené trestné činnosti můžeme prezentovat na jednání majetných ruských podnikatelů, kteří zkupují nejhodnotnější nemovitosti na velmi lukrativních místech po celé České republice. Např. na základě upozornění pracovníků Finančního analytického útvaru Ministerstva financí byla policie informována na podezřelý převod stovek tisíc amerických dolarů, v přepočtu asi sedmdesát milionů korun, které dorazily na účty šestice ruských firem zapsaných v České republice. Bylo zjištěno, že tyto peníze prošly v naší republice přes rozvětvenou síť spřízněných společností, patřícím ruským podnikatelům, a nakonec byly použity k nákupu lukrativních nemovitostí, které byly v zápětí opětovně prodány. Jedná se tedy o učebnicový příklad, kdy je potřeba na základě zjištěných skutečností zahájit úkony v trestním řízení pro podezření z praní špinavých, přesněji pro legalizaci výnosů z trestné činnosti.

V průběhu vyšetřování bylo zjištěno, že uvedené peníze byly převedeny z neprůhledných firem sídlících v tzv. daňových rájích na Bahamách a Seychelských ostrovech. Zde se jedna firma holdingu zadlužila, půjčku přes další společnosti převedla na jinou firmu, která byla ovšem vlastníkem původně zadlužené společnosti a došlo k situaci, že jedni a titíž podnikatelé vlastně dlužili sami sobě, přičemž se při sérii těchto finančních převodů důkladně zbavili všech důkazů, které by je mohly usvědčit. Na podkladě takto zjištěných skutečností, v případě, že se nepodařilo prokázat související vazbu mezi nabytým majetkem a spáchanou trestnou činností pachatele, by tedy nebylo možno uvedené jednání kvalifikovat jako trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a tr. zákona a tato kauza by se musela odložit.

Pachatelem trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 252a odst. 1 tr. zákona může být kdokoliv, ale vždy jen osoba rozdílná od pachatele základního trestného činu, což neplatí u první skutkové podstaty, kdy pachatelem tohoto trestného činu může být i sám pachatel základního trestného činu a za své jednání bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. Přísnější trest v podobě odnětí svobody na jeden rok až pět let hrozí pachateli dle ustanovení § 252a odst. 2 tr. zákona, spáchá-li čin jako člen organizované skupiny nebo získá-li takovým činem značný prospěch. Nejpřísnější trest v podobě odnětí svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutí majetku hrozí pachateli dle ustanovení § 252a odst. 3 tr. zákona, spáchá-li čin ve vztahu k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám pocházejícím z obchodu s omamnými nebo psychotropními látkami nebo z jiného zvlášť závažného trestného činu, nebo získá-li činem prospěch velkého rozsahu, anebo zneužije-li ke spáchání takového činu svého postavení v zaměstnání nebo funkce.

U trestného činů legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 216 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů uvedenými u § 214 doplněno znění této skutkové podstaty tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem v cizině. Sazba u základní skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti dle ustanovení § 216 byla upravena v základní skutkové podstatě v souladu s článkem 2 Rámcového rozhodnutím Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500), který stanoví, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Vzhledem k tomu, že však taková věc nebo výnos může pocházet z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bylo obdobně jako u trestného činu opilství dle ustanovení § 360 odst. 1 stanoveno, že bude-li

takový čin spáchán ve vztahu k věci, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším. Nově poté zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, upravuje samostatnou skutkovou podstatu legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti v ustanovení § 217, kterou, pokud jde o její obsah, přejímá z platného trestného činu podílnictví z nedbalosti podle § 252 odst. 2 tr. zákona, včetně navazujících okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, které poté upravuje obdobně jako v § 215.

ZÁVĚR

Závěrem je třeba konstatovat, že stávající trestní zákon č. 140/1961 Sb., je i přes velmi značný počet novelizací ve své koncepci stále poznamenán politickosprávní doktrínou totalitního státu ovládaného komunistickou ideologií založenou na třídním pojetí a v něm obsažená právní úprava je nejednotná a postrádá celkovou právní soudržnost založenou na základních zásadách trestního práva hmotného, které se uplatňují v demokratickém právním státě. Jedná se především o systematiku obecné a zejména potom zvláštní části, která stále vyjadřuje hodnotový systém a kriminálně politickou koncepci komunistického totalitního státu založené na socialistické ideologii kolektivismu a potlačování subjektivních práv občanů.

Trestné činy jsou ve zvláštní části trestního zákona rozděleny celkem do dvanácti hlav podle skupinových a druhových objektů, přičemž některé z těchto hlav se dále ještě člení na oddíly. V jednotlivých hlavách a oddílech jsou sdruženy trestné činy, které útočí proti skupinám zájmů téhož druhu. Pořadí hlav zvláštní části je doposud stanoveno významem společenských vztahů určitého druhu tak, jak si ho určila dřívější společnost. Na prvním místě stojí ochrana republiky a ostatních zájmů týkajících se státu jako celku. Následující hlavy IV. až VI. tvoří přechod k ochraně jednotlivce, hlavy VII. až IX. obsahují skutkové podstaty trestných činů proti osobnosti a majetku. Závěrečné tři hlavy pojednávají o trestných činech zvláštní povahy. Je zcela patrné, že v současné době toto členění již neodpovídá prioritám dnešní moderní společnosti, kdy Česká republika směřuje k plné integraci do evropských hospodářských, politických, kulturních i bezpečnostních struktur.

Existuje zde stále materiální pojetí trestného činu jako základu trestní odpovědnosti, kdy je na prvním místě zdůrazňována nebezpečnost trestného činu pro společnost a v systému sankcí je trest odnětí svobody stále základním trestem, čímž není dostatečně zajištěno ukládání alternativních trestů

a opatření. Četné a často nekoncepční novelizace trestního zákona také přispěly k porušení proporcionality mezi sankcemi stanovenými za jednotlivé trestné činy, jak z hlediska druhu sankcí, tak i z hlediska jejich trestních sazeb.

Mimo to ve stávajícím trestním zákoně přetrvávají právní instituty koncepčně poznamenané pojetím, které stálo u zrodu jeho původní podoby a ve zvláštní části se u některých skutkových podstat stále užívají pojmy bez nedostatečné určitosti, jasnosti a přesnosti zákonných definic trestných činů. V důsledku těchto uvedených skutečností byla narušena celková jednota pojetí trestního zákona jako základní normy trestního práva hmotného a prolínají se v něm různá pojetí poznamenaná dobou vzniku určitých normativních konstrukcí.

Úkolem rekodifikace trestního zákona bylo především plně zajistit ochranu občanských práv a svobod a dalších hodnot garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod. Zajištění realizace trestní politiky demokratické společnosti založené na principu humanismu, směřující k sociální reintegraci pachatelů a zajišťující přiměřenou satisfakci obětem trestných činů. Dále také změna celkové filosofie ukládání sankcí, kdy bylo třeba především změnit hierarchii sankcí a klást důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele. V neposlední řadě to byla také potřeba dosáhnout srovnatelné úrovně s trestním právem moderního evropského standardu.

Nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který nabude účinnosti 1. ledna 2010 vychází ze zhodnocení účinnosti dosavadních základních předpisů v trestněprávní oblasti, přihlíží k vývoji právní teorie a praxe zejména v evropských zemích s rozvinutým demokratickým systémem, reflektuje změny v ostatních právních oblastech, a je zaměřen na vytvoření co nejvhodnějšího systému ochrany společnosti a jednotlivců před kriminalitou a jejími novými formami. Současně zajišťuje i plnění všech závazků v trestněprávní oblasti, které vyplývají pro Českou republiku z mezinárodních smluv a dalších dokumentů, vyjadřuje soulad vnitrostátní právní úpravy s normami práva

Evropské unie a Evropských společenství a přihlíží k relevantním doporučením a stanoviskům Rady Evropy. Zásady vyjádřené v novém trestním zákoníku respektují samozřejmě také návaznost na historický vývoj, tradice a zkušenosti československé a středoevropské právní kultury a odstraňují z trestního práva České republiky všechny prvky, které byly poplatné ideologickým a politickým postulátům z totalitního období vývoje našeho státu.

Dále je nový trestní zákoník založen na zásadě subsidiární úlohy trestního práva jako krajního prostředku ochrany jednotlivců a společnosti s tím, že pachatele lze uznat vinným trestným činem a uložit mu za něj trestněprávní sankci jedině na základě zákona. Platí zde zákaz retroaktivity přísnějšího zákona v souladu s Listinou základních práv a svobod, dále také nepřípustnost analogie k rozšiřování podmínek trestní odpovědnosti a při stanovení trestů a ochranných opatření, včetně podmínek jejich uložení. Individuální trestní odpovědnost fyzických osob vyjadřuje odpovědnost jen za vlastní jednání, čímž je vyloučena kolektivní odpovědnost. Trestní odpovědnost je založena na zavinění, ukládání a výkon sankcí vyjadřuje přiměřenost trestání ve vztahu k závažnosti trestného činu a osobě pachatele.

Zásada zákonnosti a subsidiarity trestní represe je v nové právní úpravě zakotvena v ustanovení § 12, kde v odstavci 1 je zdůrazněna základní zásada zákonnosti, která navazuje na princip „nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege" a odstavec 2 vyjadřuje zásadu subsidiarity trestní represe společně s principem „ultima ratio". Princip „ultima ratio" je zde chápán jako princip omezující zákonodárce v tom směru, že trestněprávní řešení je krajním prostředkem ve vztahu k ostatní deliktní právní úpravě (správněprávní, občanskoprávní, obchodněprávní apod.). Dále z tohoto principu vyplývá také skutečnost, že trestnými činy mohou být pouze závažnější případy protispolečenských jednání, a to podle zásady, že tam, kde postačí k regulaci prostředky správního nebo civilního práva v širším slova smyslu, jsou trestněprávní prostředky nejen nadbytečné, ale z pohledu principu právního státu také nepřípustné. Ústavní soud České republiky podle tohoto principu rozhoduje již v současné době u různých trestných činů, především se ale jedná

o trestné činy majetkové či hospodářské povahy, jako např. u trestného činu zpronevěry dle ustanovení § 248 trestního zákona, podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona, neoprávněného zásahu k domu, bytu či nebytovému prostoru dle ustanovení § 249a trestního zákona atd., a použití principu „ultima ratio" postupně rozšiřuje.

Zásada subsidiarity trestní represe vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, to znamená především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo jsou neefektivní. Trestní právo a trestněprávní kvalifikaci určitého jednání jako trestného činu, je třeba považovat za „ultima ratio", tedy za krajní prostředek, který má význam především z hlediska ochrany základních celospolečenských hodnot. Na druhou stranu dochází v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákon, také ke zpřísnění trestní represe, projevující se novou kriminalizací jednání, která doposud nebyla posuzována jako trestné činy. Právě u trestných činů proti majetku v hlavě V. se jedná např. o nově zařazené skutkové podstaty trestných činů neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací dle ustanovení § 230 nebo opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat dle ustanovení § 231. Tyto skutkové podstaty trestných činů byly do nového trestního zákona zařazeny na základě Úmluvy o počítačové kriminalitě, Budapešť, ze dne 23. listopadu 2001.

K dosažení maximální legality podmínek trestní odpovědnosti je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, založen na formálním pojetí trestného činu, což vede ke zvýšení jednotnosti při výkladu a aplikaci zákona a k posílení rovnosti všech před zákonem. Toto řešení znamená opuštění dosavadního materiálního či formálně materiálního pojetí a je výraznou změnou určující charakter nové kodifikace trestního práva. Formálně právní pojetí trestného činu je důsledně promítnuto do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Definice trestného činu je obsažena v ustanovení § 13, jenž stanoví, že trestný čin je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný čin a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. V průběhu legislativního procesu bylo v návrhu osnovy trestního zákoníku doplněno tzv. interpretační pravidlo, které

znělo: „Znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby v souladu s účelem trestního zákona byl za trestný čin považován jen čin společensky škodlivý". Toto doplnění prakticky vyjadřovalo skutečnost, že osnova respektovala pojetí trestného činu v jeho kombinované podobě, tedy jak formální, tak materiální. V konečné schvalovací fázi bylo ovšem od tohoto upuštěno a jak je již výše uvedeno, nový trestní zákoník je založen na formálním pojetí trestného činu. To vede k přesnějšímu vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, aniž by tyto byly kasuistické, jelikož neumožňuje ponechat řešení vágních nebo širokých zákonných pojmů na judikatuře soudů. Navíc je tímto také důsledně naplněna zásada žádný trestný čin bez zákona, viz čl. 39 Listiny základních práv a svobod a ustanovení § 1 nového trestního zákoníku.

Kategorizace soudně trestných jednání je v novém trestním zákoníku založena na bipartici, kde ustanovení § 14 uvádí, že trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Je tedy opuštěno od dosavadního pojetí jednotného deliktu a pojem trestného činu je zachován jako nadřazený termín. Tato kategorizace trestných činů rozšiřuje prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí. Zároveň se odrazí i v trestním procesu a bude základem pro vytvoření různých typů řízení, příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, používání odklonů a dalších institutů trestního řízení. V podstatě standardní trestní řízení bude konáno o zločinech, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

Úplným závěrem této rigorózní práce ještě k věkové hranici trestní odpovědnosti. O této otázce se vedly odborné debaty i polemiky v průběhu celé přípravy kodifikace trestního zákona jak v kruzích odborníků z justiční praxe, tak také široké veřejnosti. Byly zastávány názory pro zachování dosavadní věkové

hranice 15 let z toho důvodu, že neexistují žádné přesvědčivé a empiricky doložené důkazy o tom, že snížení věkové hranice vede k pozitivním výsledkům ve smyslu individuální nebo generální prevence. Byla obhajována dosavadní právní úprava, která dle některých názorů umožňuje dostatečně efektivní postih dětské delikvence a nabízí široké spektrum výchovně, léčebně a preventivně zaměřených nástrojů. Konečné rozhodnutí poslanecké sněmovny bylo ovšem ovlivněno především rostoucí brutalitou čtrnáctiletých dětských pachatelů na straně jedné a vyspělostí dnešních čtrnáctiletých dětí na straně druhé. Z tohoto důvodu je tedy v ustanovení § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, uvedeno, že kdo v době spáchání činu nedovršil čtrnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný. Argumentace vyspělostí pachatelů se v tomto případě může jevit poněkud nevhodná, jelikož do roku 1950 zde byla trestní odpovědnost dána dovršením 14 let a teprve zákon z roku 1950 zvedl tuto hranici na 15 let. V konečném důsledku musíme ovšem snížení věkové hranice trestní odpovědnosti přičíst také určitému způsobu europeizace trestní odpovědnosti, jelikož v okolních zemích jako např. Slovensko, Rakousko, Německo je dána také dovršením 14 let.

RESUMÉ

Cílem této rigorózní práce byla trestněprávní analýza a hodnocení nejtypičtějších a nejfrekventovanějších skutkových podstat trestných činů proti majetku uvedených v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona a jejich srovnání s nově schváleným zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který má nabýt účinnosti 1. ledna 2010 a který zásadním způsobem mění a modernizuje české trestní právo. Rigorózní práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola vymezuje pojem trestné činy proti majetku, rozebírá majetkové trestné činy z hlediska fenomenologie a etiologie, taktéž popisuje členění trestných činů proti majetku. Druhá až čtvrtá kapitola se zabývá již samotným hodnocením a komplexní trestněprávní analýzou skutkových podstat vybraných trestných činů proti majetku uvedených v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona a jejich srovnáním s nově schváleným zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon. Konkrétně se jedná o trestné činy proti cizím věcem, trestné činy podvodného charakteru a podílnictví na trestné činnosti jiného. K tomuto výběru jsem dospěl z prostého důvodu, jelikož trestněprávní analýza a hodnocení všech skutkových podstat trestných činů v hlavě IX. zvláštní části trestního zákona by značnou měrou překročila rámec rozsahu této rigorózní práce. Závěr rigorózní práce obsahuje zhodnocení současné situace a stavu zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a hodnocení nové právní úpravy de lege lata a de lege ferenda.

Klíčová slova: krádež, zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, neoprávněné držení platební karty, zatajení věci, poškozování cizí věci, podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod, provozování nepoctivých her a sázek, úmyslné podílnictví, podílnictví z nedbalosti, legalizace výnosů z trestné činnosti.

SUMMARY

The main goal of this Rigorous Work is the analysis and the evaluation of the most typical and the most often crimes against property stated in the ninth part of the Criminal Code and it´s comparison to the new Act No. 40/2009, Criminal Code. The new Criminal Code, which has changed and modernized current Czech criminal law, shall step in force on 1st January 2010. The Rigorous Work is divided into four chapters. The first chapter defines the crimes against property considering the phenomenology and the etiology. This chapter describes also the classification of the crimes against property. The second, the third and the fourth Chapter are aimed on the evaluation and the complete legal analysis of the particular crimes against property stated in the ninth part of the Criminal Code. The current Criminal Code is also compared to the newly passed Criminal Code No. 40/2009 in this part of my work. I gave my attention concretely to the crimes against another person´s property, the frauds and the accessory. I chose only these crimes because it would have not been possible to involve all the analyses and the evaluation of all the crimes against property in one work. The conclusion of my Rigorous Work is aimed on the evaluation of the current Criminal Code and the new Act No. 40/2009, Criminal Code, according to legal situation "de lege lata" and "de lege ferrenda".

The key words: theft, embezzlement, unauthorized use another person´s property, breaking the house or flat owner´s law (unauthorized entry to any structure), unauthorized keeping a credit card, keeping a valuable lost property, damage of goods, fraud, insurance fraud, illegal business activities in gambling and betting, intentional accessory (for example receiving stolen property), accessory of omission, money laundering.

LITERATURA

Čírtková, L., Fialka, M., Hýsek, A., Jeleň, E., Kloubek, M., Racková, E. Podvody, zpronevěry, machinace. Praha: Armex Publishing s. r. o., 2005. ISBN 80-86795-12-8, s. 32-49

Dolenský, A., Navrátilová, J., Púry, F., Rizman, S., Vanduchová, M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné II. Zvláštní část. 4. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7, s. 64-125

Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Krádež. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-51-0, s. 3-104

Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Podvod. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-88-X, s. 3-158

Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku. Zpronevěra. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-64-2, s. 3-111

Draštík, A., Hasch, K., Kučera, P., Rizman, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku IV. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-053-X, s. 3-212

Hlaváček, J., Protivínský M. a kolektiv Praktická kriminalistika. Praha: Kriminalistický ústav Praha Policie České republiky, 2007. s. 54-56

Chmelík, J. a kolektiv Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005. ISBN 80-86898-36-9, s. 354-384

Jelínek, J. Novela trestního řádu 2001, Bulletin advokacie č. 11-12/2001

Jelínek, J., Hasch, K., Nováková, J., Sovák, Z. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-35-1, s. 209-252

Jelínek, J., Sovák, Z. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 20. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2004. Praha: Linde Praha a. s., 2004. ISBN 80-7201-450-1, s. 261-288

Kratochvíl, V. K pojetí trestného činu v návrhu trestního zákoníku České republiky 2006, Trestněprávní revue č. 5/2006

Kratochvíl, V., Kuchta, J., Mates, P., Kalvodová, V., Zezulová, J., Juráková, I. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova universita, 2003. ISBN 80-210-2985-4, s. 196-243

Krupka, V. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Armex Publishing s. r. o., 2005. ISBN 80-86795-15-2, s. 83-95

Kuchta, J., Kalvodová, V., Zezulová, J. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Brno: Masarykova universita, 2001. ISBN 80-210-2530-1, s. 3-6, s. 138-159

Kuchta, J., Válková, H. a kolektiv Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4, s. 367-378

Novotný, F. a kolektiv Praktikum Trestní právo hmotné. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005. ISBN 80-86898-39-3, s. 9-11

Musil, J. Praní peněz a české trestní právo, Trestní právo č. 4/1997

Němec, P. Rekodifikace trestního práva, Kriminalistický sborník č. 1/2006

Novotný, O., Dolenský, A., Vaľo, M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné. II. Zvláštní část. 3. přepracované vydání. Praha: CODEX Nakladatelství Hugo Grotius, a. s., 1997. ISBN 80-85963-24-8, s. 59-73

Porada, V. a kolektiv Kriminalistika. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 2001. ISNB 80-7204-194-0, s. 651-657, s. 705-707

Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-527-5, s. 196-224

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7, s. 1427-1598

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Dodatek ke komentáři. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-547-X, s. 234-260

Šámal, P., Púry, F., Sotolář, A., Štenglová, I. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7, s. 433-529

Válková, H. Česká reforma trestního práva hmotného na rozcestí – bilance a perspektivy, Trestněprávní revue č. 7/2006

Zapletal, J. a kolektiv Kriminologie. II. díl. Zvláštní část. 3. upravené vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-003-7, s. 62-72

Acta Universitatis Carolinae Iuridica 2/2005 Aktuální otázky europeizace trestního práva. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1034-5, s. 45-73

Acta Universitatis Carolinae Iuridica 2/2007 Aktuální problémy rekodifikace trestního práva hmotného. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISSN 0323-0619, s. 11-127

Sborník příspěvků z konference Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2469-0, s. 12-57

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0401/suchanek

http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281604

http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=381&d=160504

http://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2401

http://www.leblog.cz/?q=node/322